MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

INDRĖ KORSAKOVIENĖ
MEDIACIJOS MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA

MEDIATORIAUS ETIKOS PAŽEIDIMAI IR JŲ TYRIMO YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. Dr. Rokas Uscila

Vilnius, 2022

TURINYS:

ĮVADAS 4

1. MEDIATORIŲ ETIŠKOS VEIKLOS SAMPRATA IR JĄ UŽTIKRINANTIS KONTROLĖS MECHANIZMAS 10

1.1. Mediatorių etikos pažeidimo samprata 11

1.2. Mediatorių etiškos veiklos reguliavimas 16

1.2.1. Mediatorių etikos reguliavimas 19

1.2.2. Mediatorių etikos kodeksai 23

1.2.3. Mediatoriaus atsakomybės samprata ir rūšys 28

1.2.3.1. Mediatorių civilinės atsakomybės ypatumai 33

1.2.3.2. Mediatorių drausminės atsakomybės ypatumai 35

1.2.4. Mediatorių etiškos veiklos užtikrinimo priemonės 38

1.2.4.1. Kvalifikaciniai reikalavimai mediatoriams 38

1.2.4.2. Mediatorių veiklos stebėsena 41

2. MEDIATORIŲ ETIKOS PAŽEIDIMAI IR JŲ ATSIRADIMĄ LEMIANČIOS PRIEŽASTYS 48

2.1. Mediatorių etikos pažeidimai Lietuvoje 48

2.2. Mediatorių etikos pažeidimai užsienio šalyse 52

2.3. Mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą lemiančios priežastys 57

3. MEDIATORIŲ VEIKLOS VERTINIMO PROBLEMOS 65

3.1. Subjektai vertinantys mediatorių veiklą. 65

3.2. Mediatorių veiklos vertinimo institucijos Lietuvoje 70

3.2.1. Mediatorių veiklos vertinimo komisija 70

3.2.2. Teisėjų etikos ir drausmės komisija 73

3.3. Sankcijos taikomos už mediatorių etikos pažeidimus 75

3.4. Sprendimų viešinimas. 78

3.5. Sprendimų apskundimas. 79

3.6. Mediatorių veiklos tyrimo praktinės problemos 79

4. EMPIRINIS TYRIMAS 83

4.1. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimų turinio analizė 83

4.1.1. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimų skaičius 83

4.1.2. Asmenys teikiantis skundus Mediatorių veiklos vertinimo komisijai 86

4.1.3. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimų priėmimo trukmė 87

4.1.4. Mediatorių veiksmai, dėl kurių asmenys teikia skundus 88

4.1.5. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos tirti mediatorių etikos pažeidimai 91

4.1.6. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos priimtų sprendimų analizė 92

4.2. Interviu su ekspertais 96

4.2.1. Veiksniai įtakojantys mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą 97

4.2.2. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos veiklos tobulinimas 100
4.2.3. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos iššūkiai 101
IŠVADOS..... 103
SIŪLYMAI:..... 104
LITERATŪROS SĄRAŠAS:..... 106
PRIEDAI: 112
ANOTACIJA..... 113
SANTRAUKA 114
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA..... 116

ĮVADAS

Darbo aktualumas.

Ginčai - įprastas gyvenimo reiškinys, kuris gali turėti gerų arba blogų pasekmių, priklausomai nuo to, kaip jie sprendžiami[1]. Mediacija yra vienas lanksčiausių ir mažiausiai formalus ginčų sprendimo būdas, suteikiantis teisę mediatoriui ir ginčo šalims pasirinkti jos pobūdį, taisykles ir eigą. Nenukrypti nuo mediacijos proceso esmės padeda mediacijos principai. Teikdami mediacijos paslaugas, mediatoriai nuolat susiduria su iššūkiais, o sprendimus priima remdamiesi specialiomis mediacijos žiniomis, įgūdžiais ir asmeninėmis vertybėmis[2]. Taigi, net ir vadovaudamiesi tais pačiais mediacijos principais, panašiose praktinėse situacijoje mediatoriai gali sureaguoti ir pasielgti skirtingai.

Anot A. Hinshaw, per pastaruosius trisdešimt metų mediacija labai išpopuliarėjo ir iš netradicinio konfliktų sprendimo būdo tapo įprasta teisinės sistemos dalimi[3]. Mediatoriaus profesiją ėmė rinktis skirtingą patirtį ir išsilavinimą turintys asmenys, kurie, reaguodami į mediacijos šalių lūkesčius ir poreikius, vadovaudamiesi savo asmenine patirtimi ir moralinėmis vertybėmis padeda ginčo šalims ieškoti abiem priimtinų sprendimų. Taigi kilo poreikis nustatyti kvalifikacinius reikalavimus asmenims ir užtikrinti, kad skirtingą asmeninę ir profesinę patirtį turintys, savitomis moralinėmis nuostatomis besivadovaujantys asmenys vienodai suprastų ir tinkamai taikytų mediacijos principus, o mediacijos procesas atitiktų jam keliamus reikalavimus. Taipogi atsirado prielaidos mediatorių etiškos veiklos standartų formavimui, mediatorių veiklą reguliuojančius etikos kodeksų kūrimui, mediatorių atsakomybės nustatymui bei ir etišką mediatorių veiklą užtikrinančių kontrolės mechanizmų kūrimui.

Lietuvoje esminis lūžis mediacijos vystymosi procese įvyko 2017 m. priėmus naująją Mediacijos įstatymo (toliau – Mediacijos įstatymas) redakciją[4] (įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d., išskyrus nuostatas dėl privalomosios mediacijos, kurios įsigaliojo nuo 2020 m. sausio 1 d.), kuri numatė esminius pokyčius mediacijos taikymo ir valdymo srityse. Be privalomosios

---

[1] Europos veiksmingo teisingumo komisija (CEPEJ), "*Rekomendacijų dėl mediacijos šeimos ir civilinėse bylose įgyvendinimo gairės*", CEPEJ (2007)14, p.52 prieiga internetu https://rm.coe.int/16807475b6 .

[2] Christopher Leahy, "*The Perils of Being Persuasive*," *Dispute Resolution Magazine* 24, no. 4 (2018 2017): 33–36.

[3] Art Hinshaw, "*Regulating Mediators*", Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163- 220. Prieiga internetu https://ssrn.com/abstract=3044870.

[4] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462, prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294.

mediacijos šeimos ginčuose įtvirtinimo, vieni svarbiausių pokyčių buvo kvalifikacinių reikalavimų mediatoriams ir Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo įvedimas bei mediatorių atsakomybės įtvirtinimas. Mediacijos paslaugas Lietuvoje gali teikti tik mediatorius, įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą[5] (toliau – Mediatorių sąrašas). Mediacijos įstatymas įpareigoja mediatorius laikytis ne tik nacionalinių teisės aktų, reguliuojančių mediacijos klausimus, bet ir Europos mediatorių elgesio kodekso[6](toliau – Mediatorių elgesio kodeksas). Tačiau jis yra tik tarptautiniu mastu pripažintas minimalus standartas, pateikiantis gaires mediatoriaus veiklai, bet nenurodantis, kaip turi elgtis mediatorius konkrečiomis praktinėmis aplinkybėmis.

Mediatorių veiklos vertinimo institucijos ir teismai sulaukia sąlyginai nedidelio skaičiaus skundų. Mediatorių veiklos vertinimo komisija (toliau - MVVK) Lietuvoje 2020-2022 metais gavo 16 skundų dėl mediatorių veiklos[7]. Floridos valstijoje, JAV nuo 2000 m. balandžio mėn. iki 2009 m. gruodžio 31 d. gauti 77 skundai dėl mediatorių veiklos vertinimo[8]. Tiek Lietuvoje, tiek ir Floridos valstijoje vidutiniškai sulaukiama 8 skundų per metus, tačiau vertinant duomenis, kad Floridos valstijos gyventojų skaičius 7 kartus didesnis[9] nei gyventojų skaičius Lietuvoje, o į mediatorių sąrašą įrašytų mediatorių skaičius didesnis 8,5 kartų[10], mediatorių Lietuvoje veiksmai skundžiami gerokai dažniau. Mokslinėje literatūroje plačiai aptariamos vos 4 teisminės bylos JAV dėl mediatorių civilinės atsakomybės pripažinimo[11]. Tačiau nedidelis

---

[5] Lietuvos Respublikos Mediatorių sąrašas, prieiga internetu https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Lietuvos%20Respublikos%20Mediatori%C5%B3%20s%C4%85ra%C5%A1as%20internetui%202022-02-10.pdf.

[6] 2004 m. Europos Komisijos priimtas "*Europos mediatorių elgesio kodeksas*" (Angl. *European Code of Conduct for Mediators* of the European Commission, 2004), prieiga internetu http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf.

[7] Duomenys gauti iš darbo autorės atlikto empirinio tyrimo Norint atskleisti dažniausiai praktikoje pasitaikančius mediatorių etikos pažeidimus ir siekiant įvertinti Mediatorių veiklos vertinimo komisijos veikimo modelio efektyvumą, buvo analizuojami Mediatorių veiklos vertinimo komisijos (toliau - MVVK) sprendimai dėl mediatorių veiklos. Plačiau tyrimas aprašytas 4 darbo dalyje "Empirinis tyrimas".

[8] Sharon Press, "*Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*," SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, January 1, 2014), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2464108.

[9] Gyventojų skaičių JAV valstijose skelbiančios interneto svetainės duomenimis 2022 m. Floridoje fiksuojamas 22,040 mln. gyventojų skaičius (Šaltinio prieiga internete "Florida Population 2021/2022," https://www.populationu.com/us/florida-population). VšĮ "Registrų centras" duomenimis gyventojų skaičius pagal savivaldybes 2022 m. sausio 1 d. buvo 3,014 mln. (šaltinio prieiga internetu https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/gr/2022_01_05_Gyventoju_skaicius_pagal_savivaldybes.pdf.)

[10] Pagal Floridos teismų interneto svetainėje pateikiamus duomenis, 2021m. sausio mėnesį buvo 5513 sertifikuoti teismo mediatoriai (šaltinio prieiga internetu "About ADR & Mediation," *Florida Courts*, https://www.flcourts.org/Resources-Services/Alternative-Dispute-Resolution/About-ADR-Mediation). 2022 m. gegužės 1d. duomenimis Lietuvos Respublikos Mediatorių sąraše įrašyti 650 asmenys (Šaltinio prieiga internetu https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Lietuvos%20Respublikos%20Mediatori%C5%B3%20s%C4%85ra%C5%A1as%20internetui%202022-02-10.pdf.)

[11] Sharon Press, "*Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*," SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, January 1, 2014); Art Hinshaw, "*Regulating Mediators*", Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163- 220; Dr. J. L. Schulz, "*Exploring Mediator Liability in Negligence*" (2016) 45 Common Law World Review 165-185.

skundų ar ieškinių, pareikštų mediatoriams, skaičius nereiškia, kad mediatoriai beveik niekada nepadaro žalos savo klientams ir nepriekaištingai laikosi mediatorių etiškos veiklos standartų. Atvirkščiai, tai verčia kelti klausimą, ar egzistuojantys mediatorių veiklos kontrolės mechanizmai veikia ir užtikrina mediatorių etišką veiklą? Gal visuomenė per mažai žino apie mediacijos procesą ir mediatoriams keliamus lūkesčius? Ar mediatoriaus apskundimo ir skundo tyrimo procesai efektyvus ir leidžia nustatyti neetiškai veikiančius mediatorius ir paskirti jiems numatytas sankcijas? O gal mediatoriai yra nebaudžiami? Todėl naudinga apžvelgti užsienio šalyse ir Lietuvoje egzistuojančius mediatorių veiklos vertinimo modelius ir nustatyti, koks būdas efektyviausiai užtikrina mediatorių etiškos veiklos principus, kaip laiku ir tinkamai identifikuoti kylančius mediatorių etikos pažeidimus ir užtikrinti, kad asmenys, nesilaikantys jiems keliamų veiklos standartų, sulauktų numatytos atsakomybės.

Sistemiškai ištyrus mediatorių etišką veiklą reguliuojančius standartus ir jų įgyvendinimą užtikrinančius mechanizmus kyla **probleminiai klausimai**:

- Ar mediatorių etiškos veiklos standartų sukūrimas ir atsakomybės už šių standartų nesilaikymą įtvirtinimas yra pakankama priemonė, užtikrinanti mediacijos paslaugų kokybę ir padedanti užkirsti kelią mediatorių etikos pažeidimų atsiradimui?
- Ar Lietuvoje pasirinktas liberalus mediatorių veiklos reguliavimo modelis pakankamas užtikrinti etišką mediatorių veiklą?

Mokslinis naujumas ir darbo reikšmė.

Mediatorių etikos klausimai gana plačiai tiriamas objektas, tačiau vieningos nuomonės, dėl etiškos mediatorių veiklos turinio, mediatoriams taikomų atsakomybės formų ir kas turėtų užtikrinti mediatorių etikos standartų laikymąsi nėra. Daugiausiai šie klausimai mediaciją tyrinėjančių mokslininkų buvo nagrinėti teoriniais aspektais, tuo tarpu praktiniu aspektu ištirti dažniausiai pasitaikantys mediatorių etikos pažeidimai ir jų tyrimo ypatumai aptinkami vos keliuose užsienio autorių darbuose (S. Press, Michael L. Moffitt, P. M. Young, A. Hinshaw). Šis darbas naudingas, kadangi jame mediatorių etiškos veiklos standartai ir juos užtikrinantys mechanizmai nagrinėjami ne tik teoriniu, bet ir praktiniu lygmeniu. Darbo autorė atliko empirinį tyrimą: pirmoje dalyje išanalizavo 2020 – 2022m. MVVK priimtų sprendimų dėl mediatorių etikos pažeidimų Lietuvoje duomenis, antroje dalyje atliko ekspertų interviu. Susisteminti tyrimo duomenys ir išvados magistriniame darbe lyginami su užsienio šalių taikoma praktika.

Darbe atlikta mokslinių šaltinių, teisės aktų, empirinio tyrimo rezultatų sisteminė analizė leido nustatyti dažniausiai pasitaikančius mediatoriaus etikos pažeidimus, identifikuoti jų kilimo priežastis bei atskleisti mediatorių etikos pažeidimų tyrimo problemas. Darbo autorės išvados bei rekomendacijos naudingos įstatymų leidėjui tobulinant mediatorių veiklos reguliavimo modelį ir praplečiant MVVK funkcijas. Darbe atliktų tyrimų rezultatai gali būti aktualūs mediatoriams pasitikrinti, ar jų veikla neprieštarauja mediatorių veiklos standartams. Mediacijoje dalyvaujantiems asmenims bei jų teisėtiems atstovams šis darbas padės suprasti, kada mediatoriaus elgesys laikomas neetišku ir kokios egzistuoja galimybės ginti savo teises, įtarus mediatorių pažeidus jo veiklą reguliuojančias normas. Mokslininkams ir studentams šis darbas gali būti naudingas, nes jame pateikiami mediatorių veiklą tyrusių ekspertų pastebėjimai, kaip tobulinti šių pažeidimų tyrimo procesą, be to keliami probleminiai klausimai reikalaujantys tolimesnių tyrimų.

Problemos ištyrimo lygis.

Viena išsamiausiai mediatorių etikos klausimus tyrinėjusi mokslininkė E. Waldman[12]. Analizuodama situacijas, su kuriomis susiduria mediatoriai, ji pateikė patarimų, kaip aiškiai ir apgalvotai spręsti praktikoje pasitaikančius etinius iššūkius užtikrinant nešališkumo, neutralumo, konfidencialumo ir kitus mediacijos principus. Kiti autoriai mediatorių etikos klausimus aptaria bendrame mediacijos kontekste. K. J. Hopt, F. Steffek[13] aprašė mediatorių veiklos reguliavimo modelius, nagrinėjo mediatorių atsakomybės klausimus, aptarė mediatorių veiklą reguliuojančius etikos kodeksus ir jų reikšmę mediatorių veiklai. Mediatorių vaidmenį apibrėžti bandė ir daug dėmesio mediatorių atsakomybės klausimams skyrė L. Boulle ir M. Nesic[14]. Darbo temai išsamiau atskleisti ir praktines mediatorių etikos pažeidimo kilimo bei

[12] Art Hinshaw, "Regulating Mediators," Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163-220.

[13] Pavyzdžiui nešališkumo principas išsamiai aptartas ir jo svarba mediacijai aprašyta Laurence Boulle knygoje "Mediation: Principles Process Practice", žr. L.Boulle, M.Nesic "*Mediation: Principles Process Practice*". Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005. Ypatingai plačiai mediatorių etikos klausimai, jų tarpe ir mediatorių nešališkumas, neutralumas ir mediatoriaus nepriklausomumas, aptarti ir praktiniai pavyzdžiai, sukuriais susiduria mediatoriai savo veikloje, pateikti Ellen Waldman knygoje "Mediation Ethics: Cases and Commentaries", žr. Ellen Waldman, 2011, "*Mediation Ethics: Cases and Commentaries*". Hoboken: Jossey-Bass. Taip pat Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone, "*The Handbook of Dispute Resolution*", Wiley, 2005, 576 p.

[14] Pavyzdžiui nešališkumo principas išsamiai aptartas ir jo svarba mediacijai aprašyta Laurence Boulle knygoje "Mediation: Principles Process Practice", žr. L.Boulle, M.Nesic "*Mediation: Principles Process Practice*". Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005. Ypatingai plačiai mediatorių etikos klausimai, jų tarpe ir mediatorių nešališkumas, neutralumas ir mediatoriaus nepriklausomumas, aptarti ir praktiniai pavyzdžiai, sukuriais susiduria mediatoriai savo veikloje, pateikti Ellen Waldman knygoje "Mediation Ethics: Cases and Commentaries", žr. Ellen Waldman, 2011, "*Mediation Ethics: Cases and Commentaries*". Hoboken: Jossey-Bass. Taip pat Michael L. Moffitt, Robert C. Bordone, "*The Handbook of Dispute Resolution*", Wiley, 2005, 576 p.

tyrimo problemas identifikuoti padėjo B. Honoroff ir S. Opotow[15], A.Hinshaw[16], J. Crowe[17], S. Press[18] ir kiti moksliniai straipsniai.

Lietuvoje mediatorių etikos klausimai tyrinėti labai siaurai. N. Kaminskienės ir bendraautorių kolektyvo 2013 m. išleistame vadovėlyje „Mediacija“[19], tema apie mediatorių etiką nagrinėta tik teoriniu lygmeniu, apibrėžiant mediatorių etikos sampratą ir reikalavimus mediatorių etiškai veiklai. Metodiniame leidinyje mediatoriams „Mediatoriaus vadovas“[20] mediatorių etikos klausimai aptariami nagrinėjant mediatorių veiklą reguliuojančius mediacijos principus. Atskiri etiško mediatorių elgesio aspektai nagrinėti kai kurių lietuvių mokslininkų darbuose: mediatorių atsakomybės klausimus nagrinėjo G. Štaraitė-Barsulienė[21], J.Juškaitė-Vizbarienė [22], M. Žukauskaitė-Tatorė[23].

Šio **tyrimo tikslas** nustatyti mediatorių etiškos veiklos užtikrinimo mechanizmo problemas ir pateikti siūlymus jo tobulinimui.

Tyrimo tikslui įgyvendinti pasirinkti trys **tyrimo uždaviniai**:

1. Išanalizuoti mediatorių etiškos veiklos reguliavimo modelius ir atskleisti mediatorių etikos pažeidimo sampratą.
2. Išnagrinėti praktikoje kylančius mediatorių etikos pažeidimus ir juos nulemiančias priežastis
3. Ištirti mediatorių etikos pažeidimo tyrimo probleminius aspektus.

---

[15] Brad Honoroff and Susan Opotow, “Mediation Ethics: A Grounded Approach,” *Negotiation Journal* 23, no. 2 (April 2007): 155–72, doi:10.1111/j.1571-9979.2007.00134. x.

[16] Art Hinshaw, "Regulating Mediators," Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163-220

[17] Jonathan Crowe, “Mediation Ethics and the Challenge of Professionalisation,” *Bond Law Review*, Volume 29 | Issue 1, Article 2, 2017.

[18] Sharon Press, “*Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*,” SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, January 1, 2014), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2464108.

[19] Mykolo Romerio universitetas, "*Mediacija : vadovėlis",* autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); https://repository.mruni.eu/handle/007/16924 .

[20] Natalija Kaminskienė et al., *Mediatoriaus vadovas*, 2019, https://repository.mruni.eu/handle/007/16711.

[21] G. Štaraitė-Barsulienė, “*Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys*", daktaro disertacija : socialiniai mokslai, teisė (01 S), Mykolo Romerio universitetas, 2018.

[22] J.Juškaitė-Vizbarienė, "Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui?", ISSN 2029-4239 (online), Teisės apžvalga, No. 1 (11), 2014, p. 99-138, prieiga internetu https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4764716/datastreams/MAIN/content..

[23] Žukauskaitė-Tatorė, Miglė. "*Privalomosios mediacijos civiliniuose ginčuose ir teisės į teisminę gynybą santykio problemos*". Vilnius: Vilniaus Universitetas. Prieiga per ELABa – Nacionalinė Lietuvos Akademinė Elektroninė Biblioteka, 2021..

Ginamieji teiginiai.

Mediatorių etiškos veikos užtikrinimui būtina ne tik mediatorių veiklos standartų ir atsakomybės įtvirtinimas, bet ir prevencinių bei stebėsenos priemonių nustatymas.

Siekiant Lietuvoje užtikrinti mediatoriams nustatytų etiškos veiklos standartų laikymąsi, būtina stiprinti prevencinių, monitoringo priemonių veiksmingumą ir viešinti mediatorių etikos pažeidimų tyrimo rezultatus.

Tyrimo metodika.

Rengiant šį magistro baigiamąjį darbą buvo naudojami mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodai, lyginamasis metodas, apibendrinimai. Norint atskleisti praktikoje pasitaikančius mediatorių etikos pažeidimus ir siekiant įvertinti MVVK veikimo modelio efektyvumą, darbo autorė atliko kiekybinį tyrimą, kurio metu surinko, susistemino ir išanalizavo MVVK sprendimus dėl mediatorių veiklos. Aktualių ir darbą papildančių žinių apie mediatorių etikos pažeidimų tyrimo problemas pateikė kokybinio tyrimo metu atliktas interviu su mediacijos ekspertais.

Tyrimo struktūra.

Šis magistro baigiamasis darbas susideda iš keturių dalių. Pirmojoje dalyje yra aprašomas mediatorių etiškos veiklos reguliavimo modelis ir jo elementai: pateikta mediatorių etikos apibrėžimo samprata, aprašyti mediatorių etišką veiklą užtikrinantys mediatorių etikos kodeksai, aptarti mediatorių atsakomybės klausimai bei mediatorių etišką veiklą užtikrinantys kontrolės mechanizmai. Antroje darbo dalyje aprašomi Lietuvoje ir užsienio šalyse identifikuoti mediatorių etikos pažeidimai ir jų atsiradimą įtakojančios priežastys. Trečioje dalyje aptarti mediatorių veiklą vertinantys subjektai, aprašoma mediatorių veiklą vertinančių institucijų veikla, aptariami mediatorių etikos pažeidimų tyrimo probleminiai klausimai. Ketvirtoji dalis skirta pristatyti darbo autorės atliktą empirinį tyrimą. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei siūlymai.

Mes elgiamės teisingai ne todėl, kad esame dorovingi ar tobuli,
greičiau tokiais vadintis galime, nes elgiamės teisingai.
-Aristotelis-

1. MEDIATORIŲ ETIŠKOS VEIKLOS SAMPRATA IR JĄ UŽTIKRINANTIS KONTROLĖS MECHANIZMAS

Pasitikėjimas teisėsaugos institucijų veikla apima lūkestį, kad institucija kvalifikuotai ir vadovaudamasi visuotinai priimtinais teisingumo vertinimais atliks jai pavestas funkcijas, ir tikėjimą, kad šių institucijų atstovų elgesys bus nešališkas, o sprendimai nepriklausys nuo turtinės padėties ar priklausymo etninei grupei[24]. „Vilmorus“ tyrimų agentūros 2022m. kovo mėn. atlikto tyrimų duomenimis Lietuvoje fiksuojamas didesnis gyventojų nepasitikinčių (29%) negu pasitikinčių (23,8%) teismais skaičius[25]. Didėjantis visuomenės nusivylimas teismais, kaip institutu, kuris gali užtikrinti teisingumą visuomenėje, skatina ieškoti efektyvesnių būdų, kaip spręsti konfliktus. Tarptautinių organizacijų kryptinga veikla, skatinanti valstybes ieškoti alternatyvių ginčų sprendimo būdų[26], ir atskirų valstybių[27] bei mediatorius vienijančių organizacijų sėkminga praktika[28] sukūrė prielaidas mediacijai įsitvirtinti kaip alternatyvai teisminiam ginčų sprendimo būdui. Ilgainiui nuo rinkos modelio sąlygomis teikiamos paslaugos mediacija tapo pripažinta profesija ir teisinės sistemos dalimi, padedančia užtikrinti teisingumo įgyvendinimą. Siekiant aukštos mediacijos paslaugų kokybės, atsirado poreikis mediatoriams sukurti etiškos veiklos standartus ir jų laikymąsi užtikrinantį mechanizmą.

---

[24] E. Visockas, „*Pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis Lietuvoje*“, 2017, Teisės problemos: mokslo darbai, 88–116.

[25] Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro "Vilmorus" atliktas tyrimas "Ar Jūs pasitikite, ar nepasitikite šiomis Lietuvos institucijomis?, %", prieiga internetu http://vilmorus.lt/index.php?mact=News%2Ccntnt01%2Cdetail%2C0&cntnt01articleid=2&cntnt01returnid=20.

[26] Pavyzdžiui Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R (98) 1 valstybėms narėms dėl tarpininkavimo šeimoje (angl. Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to member States on family mediation (Adopted by the Committee of Ministers on 21 January 1998 at the 616th meeting of the Ministers' Deputies)) prieiga internetu: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804ecb6e; 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų,” prieiga internetu, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=LT.

[27] Pavyzdžiui mediacijos sėkmės pavyzdys Italijoje aptartas straipsnyje, kuriama aptarta mediacijos įsitvirtinimo Italijoje istorija ir paminėta, kad Italijoje „ mediacija naudojama yra šešis kartus dažniau nei likusioje Europoje“. Plačiau skaityti: Matteucci, Giovanni. “*Mandatory Mediation in Italy, 2021: The Relevance of Training*.” Academia Letters, 2021. doi:10.20935/AL2345.

[28] Pavyzdžiui CEDR paskelbtoje 2021m. veiklos audito ataskaitoje paminėta, kad „bendras mediacijos sėkmės rodiklis išlieka labai aukštas, bendras mediacijos sėkmės rodiklis yra 93 % (2018 m. - 89 %). Šaltinis internete žiūrėtas 2022m. kovo 8d. https://www.cedr.com/wp-content/uploads/2021/05/CEDR_Audit-2021-lr.pdf .

Visuomenės poreikis ieškoti etinių mediacijos vertinimo kriterijų lemia, kad etikos klausimai yra viena esminių mediacijos studijų temų[29]. Etiškos veiklos taisyklės negali būti nustatomos automatiškai priimant kokį nors universalų kodeksą profesinėje srityje. Etikos normų kūrimas mediatoriams yra unikali priemonė padedanti suderinti procedūrinį ir socialinį teisingumą bei sukurti pageidaujamos veiklos gaires mediatoriams. JAV, Australijoje, Europos sąjungos ir kitose valstybėse vadovaujamasi mediatorių etikos kodeksais ar elgesio standartais, kurie padeda atpažinti ir spręsti etines dilemas mediacijoje. Tačiau vien tokių standartų sukūrimas ir įtvirtinimas savaime neužtikrina, kad mediatorių veikla visuomet juos atitiks. Būtinas jų laikymąsi užtikrinantis efektyvus kontrolės mechanizmus. Darbo autorė pritaria M. L. Moffitt nuomonei, kad būtų pernelyg optimistiška manyti, jog mažas skundų dėl mediatorių netinkamos veiklos ir nustatytų mediatorių etikos pažeidimų skaičius reiškia, kad mediatoriaus profesija yra išskirtinė, o mediacijos paslaugas teikiantys asmenys nepažeidžia jų veiklai keliamų etikos standartų ir nedaro klaidų[30]. Greičiau tai verčia kelti klausimus, kodėl tiek mažai mediatorių pažeidimų pasiekia juos tiriančias institucijas? Ar taikomi mediatorių etikos pažeidimų tyrimo būdai užtikrina, kad šie pažeidimai yra identifikuojami, o mediatoriai sulaukia įstatymuose jiems numatytų sankcijų? Norint iš esmės suprasti mediatoriaus etikos pažeidimų sampratą, jų turinį bei atsiradimą įtakojančias priežastis ir tyrimo ypatumus pirmiausia tikslinga apžvelgti mediatorių veiklos reguliavimo modelius, išnagrinėti mediatorių etiškos veiklos standartus įtvirtinančius etikos kodeksus bei aptarti mediatorių etišką veiklą užtikrinančius mechanizmus.

1.1. Mediatorių etikos pažeidimo samprata

Nuo mediatoriaus ir ginčo šalių susitarimo priklauso, koks bus mediatoriaus vaidmuo konkrečiu atveju: mediatorius apsiribos komunikacijos tarp šalių atkūrimu, sąžiningo, savanoriško ir konfidencialaus proceso užtikrinimu, ar, siūlydamas galimus ginčo sprendimo variantus, teikdamas teisinius patarimus, skatins šalis rasti ir įforminti taikų susitarimą[31]. Kad ir koks bebūtų mediatoriaus vaidmuo, mediacijos tikslas yra padėti šalims užmegzti tarpusavio dialogą ir pačioms rasti bendrais interesais pagrįstą sprendimą[32]. Mediatorius yra šalių

[29] Natalija Kaminskienė, ed., *Mediacija* (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013). P.164

[30] Plačiau skaityti galima Michael Moffitt, "Suing Mediators," Boston University Law Review. Boston University. School of Law 83 (February 1, 2003): 147–207.

[31] Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. "*Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective"* Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001.

[32] 2012m. išleistos Jungtinių Tautų gairės veiksmingesniam mediacijos rekomendacijų įgyvendinimui (angl. *Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendations Concerning Mediation*.", p.52, prieiga internetu https://peacemaker.un.org/guidance-effective-mediation.

tarpininkas padedantis joms išgryninti interesus, atkurti tarpusavio ryšį, sudaryti saugią aplinką šalims kalbėtis ir ieškoti bendrų sprendimų. Tuo pačiu jo prievolė yra užtikrinti, kad mediacijos procesas nuo inicijavimo[33] iki pabaigos vyktų tinkamai, laikantis visuotinai pripažintų mediacijos principų, mediatorių etikos normų, tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintų normų, reglamentuojančių mediacijos vykdymą konkrečioje valstybėje ar organizacijoje, kuriai jis priklauso.

Daugelis mediatoriaus pareigų jau tapo tradicinėmis ir jas, tiesiogiai ar netiesiogiai, galima rasti kiekviename nacionaliniame mediacijos veiklą reguliuojančiame teisės akte arba bent jau elgesio kodekse. Tačiau „mediatorių profesiniai standartai skirti padėti specialistams spręsti etines dilemas ir jų išvengti. <...> juose sprendžiami ne visi etiniai klausimai ir kartais juose yra konkuruojančių ar prieštaraujančių nuostatų ir vertybių.“[34] Vieningo ir baigtinio sąrašo, kokios pareigos numatytos ir kokie visuotiniai etikos standartai keliami visiems mediatoriams, nėra, tačiau išskiriami trys etiško mediatorių elgesio užtikrinimo principai: ginčo šalių apsisprendimo (autonomijos), procedūrinio teisingumo ir materialaus (rezultato) teisingumo principai.

1 lentelė. Etiško mediatorių elgesio užtikrinimo principai

Ginčo šalių apsisprendimo (autonomijos) principas	•teisė apsispręsti dalyvauti mediacijos procese (net ir esant privalomai mediacijai) ir iš jos bet kada pasitraukti; •teisė pasirinkti mediatorių, mediacijos proceso taisykles ir pobūdį; •teisė savanoriškai sudaryti abiem pusėms priimtiną susitarimą, kuriuo įforminamas mediacijoje pasiektas rezultatas.
Procedūrinio teisingumo principas	•kompetentingo, nepriklausomo, nešališko, saugančio konfidencialią informaciją mediatoriaus dalyvavimas, palengvinantis ginčo šalims sprendimo priėmimą ir teikiantis joms didesnį pasitenkinimą
Materialaus (rezultato) teisingumo principas	•pasiekto šalių susitarimo sąžiningumas ir priimtinumas abiem mediacijos šalims. •mediatoriaus pareiga užtikrinti sąžiningą mediacijos procesą, pasirinkti tinkamą mediacijos stilių, laikytis mediacijos procesui keliamų etikos reikalavimų.

Ginčo šalių apsisprendimo (autonomijos) principas apima kelis etapus: mediacijos šalių teisę apsispręsti dalyvauti mediacijos procese (net ir esant privalomai mediacijai), pasirinkti mediatorių, mediacijos proceso taisykles ir pobūdį, teisę bet kada be paaiškinimų iš proceso

[33] Išskyrus atvejais, kai mediacija inicijuojama atsakingos institucijos, pvz. Valstybės garatuojamos teisinės pagalbos tarnybos, tuomet mediatorius atsakingas tampa nuo jo paskyrimo momento.
[34] Mary Anne Noone, “*Wearing Two Hats: Lawyers Acting as Mediators*” in *New Directions for Law in Australia*, ed. Ron Levy et al., 1st ed. (ANU Press, 2017), doi:10.22459/NDLA.09.2017.47.

pasitraukti bei teisę savanoriškai sudaryti abiem pusėms priimtiną susitarimą, kuriuo įforminamas mediacijoje pasiektas rezultatas. Etišku laikomas mediatoriaus elgesys visapusiškai gerbiantis šalių savanoriškumą visais jo aspektais, nepaisant asmeninių moralinių nuostatų.

„*Procedūrinio teisingumo principą* sudaro mediacijos procedūroje taikomi etiško mediatorių elgesio užtikrinimo principai – kompetentingo, nepriklausomo, nešališko, saugančio konfidencialią informaciją mediatoriaus dalyvavimas, palengvinantis ginčo šalims sprendimo priėmimą ir teikiantis joms didesnį pasitenkinimą“[35].

Materialaus (rezultato) teisingumo principas reiškia pasiekto šalių susitarimo sąžiningumą ir buvimą priimtinu abiem mediacijos šalims. Itin svarbus vaidmuo tenka mediatoriui užtikrinti sąžiningą mediacijos procesą, pasirinkti tinkamą mediacijos stilių, laikytis mediacijos procesui keliamų etikos reikalavimų. Tik toks mediacijos procesas gali būti laikomas etišku, o jo metu pasiekti rezultatai teisingi ir sąžiningi abiejų šalių atžvilgiu.

Mediatorių veiklą tiriančias institucijas ar teismus pasiekia santykinai mažas skundų dėl netinkamos mediatorių veiklos skaičius, tačiau mokslininkai pastebi, kad mediatoriai nuolat baiminasi sulaukti skundo dėl netinkamos veiklos ar būti paduoti į teismą dėl šalims padarytos žalos[36]. Mėgindamas nustatyti, kokia veikla paskatintų šalis apskųsti mediatoriaus veiksmus, L. Boulle[37] mediacijos veiklą pavadino „pilkąja zona“, kur vieningų standartų nebuvimas, ir konfidencialumo griežtai saugomas procesas gali sudaryti įspūdį, kad mediacija apkritai veikia kažkur už „įstatymo ribų“. Mediatorių etikos standartai padeda suvokti, ko šalys gali ir turi tikėtis iš mediatoriaus, o mediatoriui jie tampa gairėmis, kuriomis jis turi vadovautis iškilus etinei dilemai.

Mokslinėje literatūroje mediatorių etikos pažeidimai siejami su:

- mediatoriaus *šališkumu* ir buvimu suinteresuotu mediacijos baigtimi. Mediatoriaus nešališkumas reikalauja neturėti prielankumo vienai iš šalių ir išankstinio nusistatymo dėl ginčo baigties. Tačiau jį užtikrinti praktikoje neretai tampa problematiška. Pavyzdžiui mediatoriui gali atrodyti, kad ankstesnis santykis su mediacijos šalimi ar jos atstovu, interesas ginčo baigtimi neįtakoja jo gebėjimo mediacijos metu likti neutraliu ir nešališku. Šių aplinkybių neatskleidimas mediacijos šaliai ar šalims ir, numatytais atvejais nepasitraukimas

[35] Kaminskienė, *Mediacija*. p.169.
[36] Michael L. Moffitt, “*Suing Mediators"*, Boston University law review. Boston University. School of Law · February 2003.
[37] L.Boulle, M. Nesic "*Mediation: Principles Process Practice*". Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005.

iš mediacijos proceso, gali nulemti šalių nepasitikėjimą mediatoriumi ir norą pateikti skundą dėl mediatoriaus netinkamos veiklos. Todėl svarbu laikytis numatytų absoliučių nusišalinimo pagrindų ir nesiimti mediacijos arba iš jos pasitraukti paaiškėjus, kad egzistuoja bent viena iš šališkumą nulemiančių aplinkybių. O egzistuojant santykiniams nusišalinimo pagrindams, mediatorius turi įvertinti ar jie netrukdys išlikti nešališku, informuoti apie šias aplinkybes mediacijos šalis ir tik gavus jų pritarimą, imtis ar tęsti mediaciją

- *mediatoriaus ir advokato praktikos painiojimu*. Ši rizika siejama su vertinamuoju stiliumi medijuojančiais mediatoriais, arba teisinių, profesijų atstovais, ypač advokatais. Mediatoriai-advokatai rizikuoja pernelyg nukrypti nuo nešališkumo ir neutralumo reikalavimo teikdami teisinius patarimus, naudodamiesi profesinėmis žiniomis. Tokiu būdu vienai mediacijos šaliai suteikdami derybinį privalumą ar apribodami šalims galimų sprendimų lauką.

- *konfidencialumo* užtikrinimo klausimais. Rizika siejama su vidinio (pvz. per individualų pokalbį išgirstos informacijos perdavimas kitai šaliai neturint tam pritarimo) ir išorinio (pvz. praktinių mokymų metu atskleidus detalių, iš kurios leidžia identifikuoti ginčą ar jo šalis; per klaidą kitam asmeniui elektroniniu paštu nusiųsta konfidenciali įmonės informacija) konfidencialumo užtikrinimu arba laiku neatskleidus informacijos (esant įstatyme numatytoms išimtims konfidencialumui, pvz. sužinojus informaciją prieštaraujančią viešajam interesui ar paaiškėjus apie šeimoje vykdomą smurtą prieš vaikus) atsakingoms institucijoms ir dėl to šalims patyrus žalą.

- šalims sukeltais negatyviais potyriais ir dideliu stresu, dėl kurių mediatorius gali būti apkaltintas *netinkama praktika*. Mediatoriaus pareiga užtikrinti, kad pasirinktas mediacijos vedimo būdas sudarys komfortišką ir saugią aplinką šalims komunikuoti (pvz. šaudyklinės mediacijos taikymas paaiškėjus apie galimą smurtą artimoje aplinkoje; paskatinimas šalims mediacijoje dalyvauti be advokatų, kurie skatina rungtis, o ne tartis; suteikimas pakankamai laiko apgalvoti susitarimą ir jo galimas pasekmes; realybės testo atlikimas prieš pasirašant susitarimą).

- *nepakankamu atidumu* šalių poreikiams. Mediatorius turi veikti aktyviai organizuodamas šalių susitikimus, skatindamas jas tartis, sudarydamas saugią aplinką komunikuoti ir ieškoti sprendimo. Neatidumas šalių poreikiams sunkiai įrodomas, tačiau jausmas, kad gauna netinkamą paslaugą gali paskatinti šalis skųsti mediatoriaus „neveikimą“.

- *netinkama veiklos reklama*, kuri sukelia nepagrįstų lūkesčių dėl garantuotos mediacijos sėkmės ar klaidina klientus dėl mediatoriaus išsilavinimo, turimos patirties.

2 lentelė. Aplinkybės, dėl kurių kildinami mediatorių etikos pažeidimai mokslinėje literatūroje

Sistemiškai analizuojant mokslinę literatūrą galima teigti, kad mediatorių veikla gali būti reguliuojama valstybių sąjungos (Europos Sąjunga, JAV), valstybės (Italija, Vengrija, Lietuva, Australija), valstijos (Kalifornijos, Florida, Džordžija) ar mediatorius vienijančios organizacijos (IMI, CEDR) lygmeniu. Mediatoriams gali būti nustatomi minimalūs mokymosi, patirties bei kvalifikacijos kėlimo reikalavimai, įtvirtinti etiškos veiklos standartai, numatoma mediatorių apskundimo tvarka ir atsakomybės formos bei sankcijos už etiškos veiklos standartų pažeidimą. Etiškos veiklos standartams įtvirtinti pasirenkama įstatymo, etikos kodekso, veiklos standartų, mediacijos taisyklių forma, kartais jos derinamos tarpusavyje. Apibendrinant galima teigti, kad *mediatoriaus etikos pažeidimais laikomi pagrindinių mediacijos principų, mediaciją reglamentuojančių teisės aktų bei mediatorių etikos kodeksuose*

ar veiklos standartuose įtvirtintų mediacijos elgesio normų ir mediacijos proceso užtikrinimo taisyklių pažeidimai. Dažniausiai šie pažeidimai siejami su pagrindinių mediacijos principų, savanoriškumo, mediatoriaus neutralumo ir nešališkumo, konfidencialumo, kvalifikuotos veiklos, sąžiningo proceso, abiejų šalių įtraukimo į procesą bei mediacijos proceso organizavimo taisyklių pažeidimais.

Pažeidimų sąrašas nėra baigtinis ir priklauso nuo konkrečioje valstybėje ar mediatorius vienijančioje organizacijoje nustatytų mediatoriaus veiklos standartų, kurių mediatoriai įpareigoti laikytis ar jais vadovautis. Pripažįstama, kad neįmanoma ir nėra poreikio numatyti visų praktinių situacijų, su kuriomis gali susidurti mediatoriai, tačiau bandoma įžvelgti situacijas, kuriose didžiausia tikimybė suklysti. Todėl daug svarbiau nei pateikti mediatorių etikos pažeidimo apibrėžimą yra suprasti jo turinį. Nepakanka analizuoti tik teorines galimų mediatorių etikos pažeidimų prielaidas ir kokį mediatoriaus elgesį galėtų apskųsti mediacijos šalys. Tikslinga ištirti mediatorių veiklą tiriančių institucijų praktiką ir nustatyti, koks mediatorių elgesys pripažįstamas neetišku, kokios problemos kyla identifikuojant mediatorių etikos pažeidimus, kokios pasekmės kyla mediatoriams pažeidus etiškos veiklos principus. Todėl toliau darbe bus aptariami mediatorių etiškos veiklos reguliavimo ypatumai, mediatorių etiškos veiklos standartai ir jų laikymąsi užtikrinantis kontrolės mechanizmas.

1.2. Mediatorių etiškos veiklos reguliavimas

Darbo temos pavadinimas byloja, kad darbe analizuojami su etika, šiuo atvejų mediatorių etika, susiję klausimai. Taigi tikslinga trumpai apibrėžti, kas yra *etika*, ir kuo ji susijusi su mediatoriaus veikla. „Etikos istorija byloja, kad ši [etikos] sąvoka ne tik pakaitomis buvo ir yra vartojama su tokiomis sąvokomis kaip *moralė, dorovė*, bet, bėgant laikui, įgydavo vis naujų prasmių“[38], o Prof. Dr. S. Kanišauskas kritikavo etikos sąvokos vartojimą politikų, mokslininkų darbuose dėl netinkamo jai priskirto turinio. Tad šis darbas apsiriboja literatūroje pateiktais etikos apibrėžimais.

Etikos klausimai bus analizuojami profesinės etikos kontekste, tad tikslinga vadovautis profesinės etikos klausimus nagrinėjusių mokslininkų pateiktais apibrėžimais. A. Apulskienė[39]

[38] Saulius Kanišauskas, “*Etikos sąvokos vartojimas viešajame administravime ir jurisprudencijoje*,” n.d., 10.

[39] Nagrinėdama profesinės etikos klausimus A. Apulskienė etiką apibrėžia kaip mokslinę discipliną, tiriančią moralinius klausimus, „kylančius tarp žmogaus ir aplinkos, tarp žmogaus su kitu žmogumi, tarp žmonių, susijusių įvairiais ryšiais“. Žr. plačiau A. Apulskienė „*Profesinė etika ir psichologija*“, Šiaulių profesinio rengimo centras, 2013, p.6

ir V. Pruskus[40] etiką apibrėžia kaip mokslą, tiriantį moralę, padedantį atskleisti ir pagrįsti veiksmus, kurie pripažįstami teisingais ar neteisingais ir leidžia paaiškinti jų esmę. „Profesinė etika yra atskira etikos sritis, nustatanti reikalavimus ir standartus, kurių turi laikytis tam tikros profesijos atstovai“[41]. Kiekvienos profesijos pagrindą sudaro net tik teorinės žinios, bet ir tai, kaip profesionaliai asmuo tas žinias pritaiko kiekvienai individualiai situacijai. Taigi, kalbėdami apie mediatorių etiką, kaip apie profesinę etiką, pirmiausia turime įsitikinti ar mediatoriaus veiklą galime laikyti profesija.

M. G. Mowatt pasiūlė du kriterijus, pagal kuriuos tam tikrą veiklą galima pripažinti profesija. Pirmiausia tai turi būti visuomenei siūloma paslauga, kaip priemonė tikslui pasiekti. Antrasis kriterijus – turi būti įsteigta kontroliuojanti įstaiga, kuri veda praktikuojančių asmenų registrą ir kelia įregistravimo į tą sąrašą kriterijus. Mediaciją laikydami paslauga, kuria siūloma ginčo šalims suteikti naudą, t.y. padėti joms išspręsti iškilusį ginčą, mediatoriams keldami kvalifikacinius reikalavimus ir formuodami mediatorių sąrašą, mediaciją galime laikyti profesija.

Išsamesnius profesinės veiklos kriterijus pateikė J. Crowe[42]. Anot jo, tam tikrą veiklą galima laikyti profesija, kai yra (1) numatytas institucinis švietimas ir mokymai, (2) egzistuoja institucija, kurią sudaro srities ekspertai, (3) numatytas profesinis licencijavimas, (4) veikla nepriklauso nuo kitų profesijų, (5) egzistuoja etikos kodeksas ir (6) numatyta tarpusavio atskaitomybė (žr. 3 lentelę).

Svarbu paminėti, kad Europos veiksmingo teisingumo komisijos (*angl. European Commission for the Efficiency of Justice,* toliau - CEPEJ) rengiamose rekomendacijose mediatoriaus profesijos apibrėžimas nepateiktas, tačiau sisteminė teksto analizė leidžia daryti išvadą, kad Europoje mediatoriaus veikla pripažįstama profesija.[43]

Lietuvoje mediaciją nagrinėjančių mokslininkų darbuose mediacija pripažįstama kaip profesija. N. Kaminskienės ir bendraautorių parengtame „Mediacijos vadovėlyje“[44],

---

[40] Anot V. Pruskaus, etika „padeda atskleisti ir pagrįsti veiksmus, kurie pripažįstami teisingi (ar neteisingi), leidžia paaiškinti jų esmę, patikslinti argumentus, vertinant reiškinius, sudarančius moralės lauką“. Žr. plačiau V. Pruskus, „*Verslo etika“,* Vilnius 2002 m., p. 12.

[41] A.Apulskienė, „*Profesinė etika ir psichologija*“, Šiaulių profesinio rengimo centras, 2013, p.6.

[42] J.Crowe, “*Mediation Ethics and the Challenge of Professionalisation*”, Bond Law Review, 2017. 10.53300/001c.5643.

[43] CEPEJ, Commission Européenne Pour l’efficacité de La Justice, European Handbook for Mediation Lawmaking , 2019,” n.d., 2019 metų rekomendacijoje, dėl reikalavimų mediatoriams teigiama, kad „nekvalifikuoti mediatoriai gali pakenkti profesijos reputacijai plačiosios visuomenės akyse ir sumažinti mediacijos atvejų skaičių“ , kas įrodo, kad Europoje mediatoriaus veikla pripažįstama profesija.

[44] Romerio universitetas Mykolo, *Mediacija : vadovėlis / autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); Mykolo Romerio universitetas.*, ed. Gintaras Aleknonis et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013) p. 175.

praktiniame leidinyje „Mediatoriaus vadovas“[45], mediacija įvardijama kaip *profesija*, o mediatorių veikla aprašoma kaip profesinė veikla. O mediatoriaus profesijos formavimosi prielaidas, tyrinėdami mediatorių kvalifikacijos tikrinimo sistemą Lietuvoje, aprašė A. Tvaronavičienė ir R. Uscila[46].

3 lentelė. J. Crowe pateikti profesiją apibrėžiantys kriterijai

Nacionalinių teisės aktų analizė rodo, kad Lietuvoje mediatoriaus veikla yra laikoma profesine veikla su tam tikromis išimtimis. 2017 m. priėmus naująją Mediacijos įstatymo redakciją[47], jame pateikiamas mediatoriaus apibrėžimas nurodo, kad „Mediatorius – šio įstatymo nustatytus reikalavimus atitinkantis <...>asmuo, kuris yra įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą ir padeda civilinio ar administracinio ginčo šalims taikiai spręsti ginčą[48]. Problema iškyla apibūdinant mediatorių, kurie yra ir teisėjai veiklą. Mediacijos įstatyme numatyta išimtis teisėjams ir Lietuvos administracinių ginčų komisijos bei jos teritorinių padalinių nariams[49], šių asmenų teikiamos mediacijos paslaugos nėra laikomos

[45] N. Kaminskienė et al., *Mediatoriaus vadovas*, 2019, prieiga internetu https://repository.mruni.eu/handle/007/16711 p. 9.
[46] A.Tvaronavičienė, R. Uscila, "*The system of evaluation of mediators' qualifications in Lithuania: model and application experience*", . prieiga internetu: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133542/PDF/09_Rozdzial_5_b.pdf?msclkid=dc86b411b5dd11ec90c9f2a4fdab67c6.
[47] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462 prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294 .
[48] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462 prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294 .
[49] Ibid.

profesine veikla, o tik viena iš jų profesijos atliekamų funkcijų. Teisėjų-mediatorių veiklai Mediacijos įstatyme numatyta ir daugiau išimčių: jiems nėra privalomas mediatorių kvalifikacinio egzamino laikymas, norint būti įrašytiems į LR Mediatorių sąrašą, taikomos teisėjų veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos dėl atsakomybės už mediatorių veiklos standartų pažeidimus ir nusišalinimo nuo mediacijos pagrindai, nėra numatytos galimybės gauti atskiro apmokėjimo už mediacijos paslaugas.

Atlikta mokslinių šaltinių analizė leidžia daryti išvadą, kad mediatorių veiklą galima laikyti profesine veikla, kadangi ji atitinka profesinės veiklos reikalavimus. Daugeliu atveju asmenims, siekiantiems tapti mediatoriais, yra privalomi mokymai, egzistuoja institucija, kuri patikrinus asmens žinias įrašo jį į mediatorių sąrašą ar išbraukia iš jo, mediatoriai vadovaujasi jų veiklą reguliuojančiomis etikos normomis, jiems numatyta atsakomybė už netinkamą veiklą. Lietuvoje mediaciją galima vadinti profesine veikla, išskyrus teisėjų, ir Lietuvos administracinių ginčų komisijos bei jos teritorinių padalinių narių, kurie teikia mediacijos paslaugas, veiklą. Nepaisant to, visi mediacijos paslaugas Lietuvoje teikiantys asmenys turi vadovautis mediaciją reguliuojančių teisės aktų ir Europos mediatorių etikos kodekso normomis, už kurių pažeidimą numatyta atsakomybė.

1.2.1. Mediatorių etikos reguliavimas

Mokslinėje literatūroje[50] išskiriami du profesinės etikos reguliavimo modeliai: reguliavimo ir praktinis. Veikiant *reguliavimo modeliui* išskirtinės teisės suteikiamos profesinę veiklą reguliuojančioms institucijoms, pavedant joms formuoti veiklą reguliuojančias etikos normas, įtvirtinti jas etikos kodeksuose ir užtikrinant jų laikymąsi. Tuo tarpu *praktikos modelis* pabrėžia bendruomenės narių ir jų tarpusavio bendravimo svarbą. Praktikos modelio šalininkai teigia, kad konkrečią profesiją reglamentuojantys etikos standartai susiformuoja savaime, bendruomenės nariams sprendžiant praktikoje kylančias etines dilemas, be to laikui bėgant jos organiškai keičiasi[51].

Reguliavimo modelis kritikuojamas[52] dėl polinkio „etines diskusijas paversti hierarchinėmis, formalizuotomis ir prievartinėmis[53]“. Baiminamasi, kad mediatoriai etikos

[50] J. Crowe, “*Mediation Ethics and the Challenge of Professionalisation*”, Bond Law Review, 2017. 10.53300/001c.5643; J. Crowe "Two Models of Mediation Ethics", (December 19, 2017). (2017) 39 Sydney Law Review 147, prieiga internetu https://ssrn.com/abstract=3090546.
[51] J. Crowe "Two Models of Mediation Ethics", (December 19, 2017). (2017) 39 Sydney Law Review 147, prieiga internetu https://ssrn.com/abstract=3090546.
[52] J. Crowe, “*Mediation Ethics and the Challenge of Professionalisation*”, Bond Law Review, 2017. 10.53300/001c.5643
[53] J. Crowe "Two Models of Mediation Ethics", (December 19, 2017). (2017) 39 Sydney Law Review 147, prieiga internetu https://ssrn.com/abstract=3090546.

normų laikosi ne savo iniciatyva, manydami, kad atitinkamas elgesys teisingas ir tinkamas, o yra priversti vadovautis atsakingų institucijų suformuotomis, statiškomis etikos normomis, norėdami priklausyti profesinei bendruomenei. Veikiant praktikos modeliui reikšminga tampa pačių mediatorių formuojami standartai. Didžiosios dalies mediatorių bendruomenės narių veiksmai ir priimami sprendimai ilgainiui tampa organišku etiškos mediatorių veiklos pamatu[54]. Mokslininkai pripažįsta, kad etikos normų institucionalizavimas yra neišvengiamas mediacijos tobulėjimo etapas. Jis padeda formuoti bendrus profesijos standartus ir sukuria profesinės priklausomybės jausmą. „Etika yra normatyvinė disciplina: ji susijusi su tuo, kaip turėtume elgtis. Profesinė etika turi išlikti pakankamai pragmatiška, kad praktikai galėtų ja naudotis kaip praktiniu elgesio vadovu. Tačiau tuo pat metu ji turi būti pakankamai ambicinga, kad įkvėptų gerbti normatyvinius standartus“[55]. Taigi gairės, kurios nukreiptų mediatorius tinkama linkme, užtikrintų, kad jų priimami sprendimai atitinka mediatorių profesijai keliamus lūkesčius, yra reikalingos. Svarbu, kad mediatorių etiškos veiklos formalizavimas nebūtų pernelyg detalus, kad mediatoriai ne tik privalėtų, bet ir norėtų laikytis bei galėtų patys formuoti ir, reikalui esant keisti, profesinės etikos standartus. Valstybės ir mediatorius vienijančios organizacijos pasirenka reguliavimo modelį ir, įtvirtindamos mediatoriaus veiklą kaip profesiją, nustato etikos normas, kuriomis mediatoriai privalo vadovautis. Mediatorių etikos pažeidimais laikydami pagrindinių mediacijos principų, mediaciją reglamentuojančių teisės aktų bei mediatorių etikos kodeksuose ar veiklos standartuose įtvirtintų mediacijos elgesio normų ir mediacijos proceso užtikrinimo taisyklių pažeidimus, bei įvertinus, kad Lietuvoje mediatorių veiklai taikomas reguliavimo modelis, toliau darbe mediatorių etikos pažeidimai bus nagrinėjami būtent reguliavimo modelio aprėptyje.

A. Hinshaw mediatorių veiklos reguliavimą grindžia poreikiu: apsaugoti visuomenę nuo nekvalifikuotų mediatorių, informuoti visuomenę apie tinkamą mediatorių veiklą, užtikrinti mediatorių įgūdžių gerinimą, užtikrinti visuomenės pasitikėjimą mediacija, mediatoriaus profesija neretai tampa „tarpprofesine“ veikla, įgyvendinant viešąją valstybės politiką.[56] Kiti mokslininkai[57] pastebi, kad mediatorių veiklą reguliuoti būtina, nes mediatoriaus profesija

[54] Ibid.
[55] Ibid.
[56] Art Hinshaw, "Regulating Mediators," Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163-220
[57] C. L. Foley, “*Ethical Issues Facing Attorney-Mediators and How to Handle Them*,” *GPSolo* 38, no. 1 (February 1, 2021): 15–18.; P. Young, “*Teaching the Ethical Values Governing Mediator Impartiality Using Short Lectures, Buzz Group Discussions, Video Clips, a Defining Features Matrix, Games, and an Exercise Based on Grievances Filed Against Florida Mediators*”. 11 Pepp. Disp. Resol. L.J. 309 Pepperdine Dispute Resolution Law Journal 2011; M. A. Noone, “*Wearing Two Hats: Lawyers Acting as Mediators*.” In *New Directions for Law in Australia: Essays in Contemporary Law Reform*, edited by RON LEVY, MOLLY O’BRIEN, SIMON RICE, PAULINE RIDGE, and MARGARET THORNTON, 505–16. ANU Press, 2017, prieiga internetu http://www.jstor.org/stable/j.ctt1ws7wbh.52; Suzanne McCorkle, “*The Murky World of*

neretai tampa „tarpprofesine“ veikla, be to, įgyvendinant viešąją valstybės politiką, kai mediacija tampa teisinės sistemos dalimi, ypač įvedus privalomą ir teisminę mediaciją, tampa ypatingai svarbu užtikrinti šios paslaugos kokybę[58] (*žr. 4 lentelę*).

Siekiant apsaugoti visuomenę nuo netinkamai paslaugas tiekiančių mediatorių, būtina nustatyti kvalifikacinius reikalavimus asmenims, norintiems tapti mediatoriais, apibrėžti drausminę atsakomybę, įskaitant galimybę panaikinti mediatoriui teisę verstis šia veikla. A. Hinshaw pastebi tendenciją, kad mediacijoje dalyvaujantys asmenys, neturi elementaraus supratimo apie tai, kas yra mediacija ir kaip pasirinkti tinkamą mediatorių. Be to, informacija apie mediacijos paslaugas teikiančius asmenis yra ribota ir sunkiai randama. Vienu iš būdų spręsti šias problemas yra mediatorių sąrašo sukūrimas, kuriame būtų visa reikiama informacija apie mediaciją teikiančius asmenis ir jų kvalifikaciją[59].

4 lentelė. Kriterijai, kuriais grindžiamas mediatorių veiklos reguliavimas

Mediation Ethics: Neutrality, Impartiality, and Conflict of Interest in State Codes of Conduct," Conflict Resolution Quarterly 23, no. 2 (Winter 2005): 165–83, doi:10.1002/crq.131

[58] Dr. J. L. Schulz, "*Exploring Mediator Liability in Negligence*" (2016) 45 Common Law World Review 165-185. prieiga internetu https://www.academia.edu/37341850/_Exploring_Mediator_Liability_in_Negligence_2016_45_Common_Law_World_Review_165_185.

[59] A. Hinshaw, "Regulating Mediators," Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163-220.

Ji teigia, kad visapusiška profesinio reguliavimo sistema neabejotinai užkirstų kelią nekompetentingiems asmenims pradėti teikti paslaugas. O drausminės atsakomybės įvedimas veiktų kaip efektyvi priemonė, užtikrinanti mediatorių sąžiningą veikimą, nuolatinį kvalifikacijos kėlimą ir apsauganti nuo neatsakingo mediacijos paslaugų teikimo. Įtvirtinti reikalavimai mediatorių veiklai padidintų mediatorių profesinę reputaciją, kadangi veiklos reglamentavimas yra aiškus signalas vartotojams, kad mediacija yra gerbiama ir patikima profesija[60].

„Tarpprofesine“ veikla mediacija įvardijama pastebint tendenciją, kad mediacijos paslaugas teikia kitų, dažniausiai teisinių, profesijų atstovai. Teisinis procesas yra paremtas rungtyniavimo principu, jo šalis paversdamas laimėtojais ir pralaimėtojais. Tuo tarpu mediacija - fundamentaliai priešingas procesas, kurio metu šalys siekia savanorišku susitarimu išspręsti ginčą bent iš dalies tenkinant abiejų poreikius[61]. Akivaizdus atotrūkis tarp pagrindinių mediacijos vertybių ir teisininkų praktikos bei aiškių mediatorių etiškos veiklos standartų nebuvimas gali nulemti, kad praktikoje iškilus poreikiui priimti sprendimą kaip pasielgti, teisininkai ar kitų specialybių atstovai (pvz. psichologai) vadovausis jiems įprasta ir gerai žinoma praktika, kuri ne visuomet dera su mediatorių veiklai keliamais reikalavimais. Mediatoriai-teisininkai pasirinkdami vertinamąjį stilių gali teikti ginčo šalims teisines konsultacijas, patarti koks sprendimas jų atveju būtų tinkamiausias ar jį pasiūlyti. Su kiekvienu teisiniu vertinimu, konsultacija ar patarimu mediatorius rizikuoja prisiimti daugiau atsakomybės, nei pageidaujama iš mediatoriaus ir tapti šališku, suinteresuotu ginčo baigtimi, pažeisti šalių laisvę pasirinkti ar sudaryti ir kokį sudaryti susitarimą.

Advokato ir mediatoriaus veiklos derinimo klausimas aktualus ir Lietuvoje. Mediacijos įstatymas numato, kad mediacijos paslaugas Lietuvoje gali teikti tik į Mediatorių sąrašą įrašytas mediatorius[62]. Į jį gali būti įtraukti, be kita ko, tik aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys asmenys nenurodant, kokios mokslo srities ir krypties jis turi būti. Mediatoriaus profesiją renkasi įvairų išsilavinimą turintys asmenys: teisininkai, psichologai, socialiniai darbuotojai, pedagogai, vadybininkai ir pan.[63] Tačiau net 89% mediatorių įrašytų į Mediatorių sąrašą sudaro

[60] Ibid.

[61] M. E Laflin, “*Preserving the Integrity of Mediation through the Adoption of Ethical Rules for Lawyer-Mediators*,” *PUBLIC POLICY* 14 (n.d.): 49.

[62] Lietuvos Respublikos Mediatorių sąrašas, prieiga internetu https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Lietuvos%20Respublikos%20Mediatori%C5%B3%20s%C4%85ra%C5%A1as%20internetui%202022-02-10.pdf.

[63] Tokias pačias įžvalgas pateikė ir 2022m. vasario mėn. Mykolo Romerio Universiteto organizuotos konferencijos "*Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas mediacijos plėtrai“* metu pranešimą pristačiusi Indrė Kavoliūnienė savo pranešime "*Mediatoriaus portretas Lietuvoje*" žr. nuo 3:26:40 val. https://www.youtube.com/watch?v=TijuEizXvXA .

teisinį išsilavinimą turintys asmenys[64]. Mediatorių veiklos gairės padėtų kitų profesijų atstovams, veikiantiems kaip mediatoriai, atskirti ribas tarp mediatoriaus ir jiems įprastos profesijos. Vadinasi leistų užtikrinti, kad jų įsitraukimas į mediacijos procedūros vykdymą ir sprendimo priėmimo procesą nepažeidžia svarbiausių etiško mediatorių elgesio užtikrinimo principų – nešališkumo ir ginčo šalių savanoriškumo[65].

Mediacijai tapus teisinės sistemos dalimi ji įtakoja viešosios politikos formavimąsi. Tampa svarbu apibrėžti tolimesnius mediacijos plėtros tikslus ir atsakomybę visuomenei ir užtikrinti, kad visuomenė galėtų naudotis kokybiškomis mediacijos paslaugų teikėjų paslaugomis[66]. Teisminę mediaciją teikiantiems asmenims nustačius kvalifikacinius reikalavimus ir etiškos veiklos standartus, būtina sukurti ir mechanizmą, kuris leistų mokyti, įspėti ar išbraukti asmenis iš mediatorių sąrašo, jam nukrypus nuo nustatytų veiklos standartų[67]. Taigi, valstybė, kuri mediaciją pripažįsta teisinės sistemos dalimi, o tam tikrais atvejais net įpareigoja asmenis ja pasinaudoti, privalo užtikrinti, kad ta paslauga būtų teikiama kokybiškai ir kvalifikuotai.

Apibendrinant galima teigti, kad mokslinėje literatūroje nuolat keliamas klausimas, ar pernelyg detalus mediacijos reguliavimas nestabdo mediacijos vystymosi ir tobulėjimo, paversdamas mediacijos procesą institucijų primestų taisyklių vykdymu ir apribodamas mediatoriaus galimybę lanksčiai ir individualiai priimti sprendimus labiausiai atitinkančius šalių poreikį. Tačiau pripažįstama, kad mediaciją laikant profesine veikla kyla poreikis nustatyti vieningus mediatorių elgesio standartus, kurie leistų mediacijos šalims suprasti, ko tikėtis iš mediacijos proceso, užtikrinti vienodą, kokybišką paslaugos tiekimą ir didintų pasitikėjimą mediacija kaip ginčų sprendimo procesu, o asmenims, kurie nesivadovauja nustatytais standartais apribotų ar panaikintų galimybę verstis mediacija.

1.2.2. Mediatorių etikos kodeksai

Reguliavimo modeliui būdinga mediatorių veiklą reguliuojančias etikos normas įtvirtinti etikos kodeksuose ar geros praktikos standartuose. Jie leidžia mediatoriams suvokti savo, kaip

[64] Ibid.

[65] Romerio universitetas Mykolo, *Mediacija : vadovėlis / autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); Mykolo Romerio universitetas.*, ed. Gintaras Aleknonis et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013) p. 166.

[66] Dr. J. L. Schulz, "*Exploring Mediator Liability in Negligence*" (2016) 45 Common Law World Review 165-185. prieiga internetu https://www.academia.edu/37341850/_Exploring_Mediator_Liability_in_Negligence_2016_45_Common_Law_World_Review_165_185.

[67] Sharon Press, "*Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*," SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, January 1, 2014), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2464108.

specialistų, įsipareigojimus ir pateikia kriterijus, kuriais vadovaujantis reikėtų priimti sprendimus sudėtingose praktinėse situacijose. Mediacijos vykdymo tvarką reglamentuojančiame įstatyme paprastai pateikiamas konkretus sąrašas veiksmų, kurių reikalaujama iš mediatorių ar mediacijos veiklą administruojančių institucijų. Tuo tarpu mediatorių etikos kodeksai rengiami norint sukurti etiškos veiklos principus ir gaires, kuriais mediatorius galėtų vadovautis iškilus abejonei. Veiklos principų įtvirtinimas padeda mediatoriui suvokti savo galimo elgesio ir atsakomybės ribas. Tai ypač svarbu, kai mediatoriui tenka priimti sprendimą nepažeidžiant nei vieno iš mediacijos principų. Pavyzdžiui, kai mediacijos šalys, neturinčios advokatų, nori priimti sprendimą prieštaraujantį imperatyvioms teisės normoms. Ar mediatorius gali ir kaip turėtų suteikti teisinę konsultaciją netapdamas šališku vienos iš šalių atžvilgiu? Arba kiek aktyvus gali ir turi būti mediatorius organizuodamas mediacijos susitikimus su šalimis, kurios mediacijos vengia susitikimo ir jį vis atideda, kad nebūtų pažeistas savanoriško dalyvavimo principas?

N.Kaminskienė[68] analizuodama mediatorių etikos kodeksų turinį, išskyrė tris mediatorių etikos kodeksų tikslus:

-vadovavimas mediatorių elgesiui ir sumažinimas galimybės reikštis neetiškam jų elgesiui. Mediatorių etikos kodeksai skirti ne nubausti mediatorius už netinkamą elgesį, bet orientuojami į tokių situacijų prevenciją;

-mediacijos šalių informavimas apie mediaciją;

-visuomenės skatinimas pasitikėti mediacija, kaip vienu iš ginčų sprendimo būdų. Mediatorių etikos kodeksuose nurodomos siektinos vertybės ir standartai turi sudaryti įspūdį, kad mediatoriai verti pasitikėjimo.

Išanalizavus mokslinius šaltinius pastebima, kad mediatorių elgesio kodeksai būna skirtingo pobūdžio ir skirtingos teisinės galios. Vieni yra rekomendacinio pobūdžio (pvz. Europos mediatorių elgesio kodeksas, kuris buvo priimtas kaip rekomendacinio pobūdžio rinkinys mediatoriams ir sprendimą laikytis jo nuostatų arba inkorporuoti jas nacionaliniu lygiu priima pačios valstybės ar organizacijos[69]), kiti įpareigoja mediatorius privalomai vadovautis juose įtvirtintomis etiškos veiklos normomis (pvz. Italijoje, mediatoriams privalu laikytis

[68] Romerio universitetas Mykolo, *Mediacija : vadovėlis / autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); Mykolo Romerio universitetas.*, ed. Gintaras Aleknonis et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013).

[69] Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001. *p.90-91*.

organizacijos, kurią jie atstovauja, etikos kodekso . O iš asmens, norinčio teikti mediacijos paslaugas Kalifornijoje, JAV, reikalaujama patvirtinimo, kad jis sutinka laikytis mediatorių etikos kodekso ir teismo sukurtų mediacijos taisyklių.). Etikos kodeksai gali būti taikomi valstybių sąjungos (pvz. Europos mediatorių elgesio kodeksas - Europoje, Pavyzdiniai mediatorių elgesio standartai[70] - JAV), jos teritorinės dalies apimtyje (Floridos, Kalifornijos valstijose galiojantys valstijos jurisdikcijoje veikiančių mediatorių elgesio kodeksai), arba juos gali savanoriškai priimti ir įpareigoti laikytis mediatorius vienijanti organizacija (IMI, CEDR).

Ilgą laiką įprastinės praktikos standartų mediacijos srityje nebuvo, tačiau atėjus laikui kai „profesija subrendo[71]“ mediatorių elgesio kodeksai atsirado Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau- JAV), Australijoje, Naujojoje Zelandijoje ir Jungtinėje Karalystėje. JAV pagrindiniu mediatorių veiklą reguliuojančiu aktu laikomi Pavyzdiniai mediatorių elgesio standartai[72] (angl. *the Model Standards of Conduct for Mediators (Joint Standards)* – toliau Bendrieji standartai). Bendrieji standartai 1994 m. buvo parengti ir priimti, o 2005 m. atnaujinti Amerikos arbitražo asociacijos, Amerikos advokatų asociacijos ir Konfliktų sprendimo asociacijos. Šie standartai buvo sukurti kaip etiško elgesio gairės įvairių sričių mediatoriams. skirti skatinti visuomenės pasitikėjimą mediacija, kaip veiksmingu ginčo sprendimo metodu. Jie tapo įkvėpimo šaltiniu ir pavyzdžiu kuriant mediatorių elgesio kodeksus atskirose JAV valstijose, užsienio šalyse ar mediatorių organizacijose. Daugelyje JAV jurisdikcijų kuriant mediatorių elgesio standartus pavyzdžiu laikyti Bendrieji standartai, kitose mediatoriai buvo įpareigoti jais ir vadovautis[73]. JAV galioja ne tik Bendrieji standartai, tačiau ir atskiras mediacijos sritis reguliuojantys etikos kodeksai. Kaip pavyzdį galim apminėti Pavyzdinius mediacijos šeimos ir skyrybų bylose praktikos standartus (angl. *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation* (Family Standards) – toliau Šeimos standartai), kuriuos

[70] Amerikos arbitražo asociacijos (AAA), Amerikos teisininkų asociacijos Ginčų sprendimo skyriaus (ABA ADR) ir Konfliktų sprendimo asociacijos (ACR) 1994m. parengti JAV Pavyzdiniai mediatorių elgesio standartai (angl. Model Standards of Conduct for Mediators).Prieiga internetu https://acrnet.org/page/ModelS.

[71] Dr. J. L. Schulz, "*Exploring Mediator Liability in Negligence*" (2016) 45 Common Law World Review 165-185. prieiga internetu https://www.academia.edu/37341850/_Exploring_Mediator_Liability_in_Negligence_2016_45_Common_Law_World_Review_165_185.

[72] Amerikos arbitražo asociacijos (AAA), Amerikos teisininkų asociacijos Ginčų sprendimo skyriaus (ABA ADR) ir Konfliktų sprendimo asociacijos (ACR) 1994m. parengti JAV Pavyzdiniai mediatorių elgesio standartai (angl. Model Standards of Conduct for Mediators).Prieiga internetu https://acrnet.org/page/ModelS.

[73] James J. Alfini, "*Mediation as a Calling: Addressing the Disconnect between Mediation Ethics and the Practices of Lawyer Mediators*," SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, 2008), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2690385.

2000 m. parengė Šeimos ir taikinimo teismų asociacija, Amerikos advokatų asociacijos Šeimos teisės sekcija ir Nacionalinė ginčų sprendimo organizacijų taryba[74].

Australijoje pagrindinė mediatorių akreditavimą prižiūrinti organizacija yra Mediatorių standartizavimo taryba (angl. *Mediator Standarts Board* (MSB)), įsteigta siekiant užtikrinti aukštus mediatorių standartus ir gerinti mediacijos paslaugų kokybę. Mediatorių standartizavimo taryba yra atsakinga už 2008 m. įdiegtos Australijos Nacionalinės mediatorių akreditavimo sistemos (toliau - NMAS) plėtojimą ir priežiūrą. Nors Australijos nacionaliniuose teisės aktuose nėra numatytos prievolės mediatoriams būti akredituotiems pagal šią sistemą, tačiau priklausimas šiai organizacijai patvirtina mediatoriaus kvalifikaciją ir tai, kad jis įsipareigojęs laikytis Nacionalinės mediatorių akreditavimo sistemos III dalyje įtvirtintų Praktikos standartų, kuriuose numatyti etiškos mediatorių veiklos principai ir veiklos taisyklės[75]. Australijoje galioja ir Australijos teisės tarybos priimtos Mediatorių etikos gairės[76] (*angl. Ethical Guidelines for Mediators*). Jos grindžiamos JAV galiojančiais mediatorių elgesio kodeksuose įtvirtintais teisiškos veiklos principais ir apžvelgia mediatoriams praktikoje iškylančias problemas. Nors yra rekomendacinio pobūdžio, jų tikslas edukuoti mediatorius ir jų veiklą reguliuojančias organizacijas bei pateikti rekomendacijas kaip mediatoriams elgtis praktinėse situacijose.

Europoje mediatorių etiško elgesio reguliavimas išplėtotas mažiau nei JAV, nors, siekiant spartinti mediacijos populiarumą ir prieinamumą Europoje, kurį laiką mediacija teisiškai reguliuojama visos Europos Sąjungos (toliau - ES) lygmeniu[77]. 2002 m. Europos Komisijos teisingumo ir vidaus reikalų generalinis direktoratas pristatė Alternatyvaus ginčų sprendimo civilinėje ir komercinėje teisėje žaliąją knygą[78] (toliau – Žalioji knyga), kurioje buvo aptarti ES šalyse egzistuojantys būdai alternatyviai spręsti ginčus. Reaguojant į po Žaliosios knygos pristatymo vykusias diskusijas ir sisteminant ES narių atstovų pateiktas rekomendacijas,

---

[74] Šeimos ir taikinimo teismų asociacija, "Šeimos ir skyrybų mediacijos praktikos pavyzdiniai standartai" (angl. The Association of Family and Conciliation Courts, “Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation,”) prieiga internetu https://www.mediate.com/articles/afccstds.cfm.

[75] Nacionalinė mediatorių akreditavimo sistema, 2015 m.(angl. *National-Mediator-Accreditation-System-2015*)Prieiga internetu https://www.publications.qld.gov.au/dataset/national-mediator-accreditation/resource/d851fa23-e9da-4a5f-84df-7575b3523af0.

[76] Australijos mediatorių etikos gairės (angl. Ethical Guidelines for Mediators), Australijos Teisė Taryba, 2018m. Prieiga internetu https://www.lawcouncil.asn.au/docs/814a3952-33d8-e911-9400-005056be13b5/Ethical%20Guidelines%20for%20Mediators_Final%202018.pdf.

[77] V.Vėbraitė, „Šalių susitaikymas civiliniame procese“, Vilnius 2009m. prieiga internetu https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1939029/datastreams/MAIN/content.

[78] Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law,” Website (Publications Office of the European Union, April 19, 2002), prieiga internetu http://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/61c3379d-bc12-431f-a051-d82fefc20a04.

Europos Komisija parengė direktyvos dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų projektą ir Europos mediatorių elgesio kodeksą[79] (toliau – Europos mediatorių kodeksas). Kitaip nei direktyvos, Europos mediatorių kodeksas nėra privalomo pobūdžio dokumentas, o laikomas „minkštuoju įstatymu“ (*angl. soft law*)[80]. Jo preambulėje nurodoma, kad „šis elgesio kodeksas išdėsto tam tikrus principus, kurių mediatoriai gali savanoriškai nuspręsti įsipareigoti laikytis savo pačių atsakomybe“[81]. Taigi Europos mediatorių kodeksas yra rekomendacinio pobūdžio teisės aktas, kuris tik nustato minimalius reikalavimus mediatorių veiklai ir nėra privalomai inkorporuojamas į valstybių narių nacionalinę teisę. Jis neapsiriboja tik mediacijos proceso vykdymo klausimais bet *inter alia* apibrėžia ir mediatoriaus kompetentingos veiklos, mediacijos paslaugų viešinimo ir atlygio už ją klausimus, konfidencialumo reikalavimus. Kiekviena ES valstybė narė ar mediatorius vienijanti organizacija gali savanoriškai nuspręsti įpareigoti jiems priklausančius mediatorius privalomai laikytis jo nuostatų.

„Europos mediatorių elgesio kodeksas tapo mediatorių vertybių ir minimalių mediacijos taikymo standartų pagrindu. Jo atsiradimas tarp svarbių Europos teisės aktų, reglamentuojančių mediaciją, tapo mediacijoje dalyvaujančių šalių apsaugos garantu ir mediatorių darbo kokybės užtikrinimo programa“[82]. Tačiau ES šalyse mediatorių etiško elgesio reguliavimo tradicijos skiriasi. Vienose valstybėse laikomasi būtent Europos mediatorių kodekso nuostatų, kitose susiformavusi nacionaliniu mastu mediatorių etišką veiklą reguliuojančių aktų taikymo kultūra. Austrijoje pasirinktas pastarasis variantas. Šalyje, kuri viena pirmųjų Europoje mediacijos veiklą įtvirtino nacionaliniuose įstatymuose ir tapo pavyzdžiu kitoms Europos jurisdikcijoms, nėra kodifikuotų etikos taisyklių, kurios būtų visuotinai taikomos ar teisiškai privalomos visiems mediatoriams. Pagrindinė oficiali mediacijos klausimus administruojanti institucija Austrijoje yra Austrijos mediacijos tinklas (*austr. Österreichisches Netzwerk Mediation*, (ÖNM)) įkurtas 2003 m. Austrijos mediacijos tinklas yra pelno nesiekianti organizacija, kuri organizuoja ir finansuoja Tarpininkavimo paslaugų centro (austr. *Servicestelle Mediation)*

[79] 2004 m. Europos Komisijos priimtas "*Europos mediatorių elgesio kodeksas*" (Angl. *European Code of Conduct for Mediators* of the European Commission, 2004), prieiga internetu http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf.

[80]Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof: oso/9780199653485.001.0001.; Romerio universitetas Mykolo, *Mediacija : vadovėlis / autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); Mykolo Romerio universitetas.*, ed. Gintaras Aleknonis et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013).

[81] 2004 m. Europos Komisijos priimtas "*Europos mediatorių elgesio kodeksas*" (Angl. *European Code of Conduct for Mediators* of the European Commission, 2004), prieiga internetu http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf

[82] Romerio universitetas Mykolo, *Mediacija : vadovėlis / autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); Mykolo Romerio universitetas.*, ed. Gintaras Aleknonis et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013).

platformos, siūlančios mediacijos paslaugas, veiklą. Šios platformos dėka asmenys pasirenka mediatorius, randa informaciją apie mediaciją bei gali teikti skundus dėl mediatorių veiklos. 2005 m. Austrijos mediacijos tinklas paskelbė mediatorių veiklai skirtas etikos gaires (*austr. Ethikrichtlinien für MediatorInnen*). 2017 m. jos buvo atnaujintos atspindint Europos mediatorių kodekse įtvirtintas nuostatas. Šios gairės buvo parengtos siekiant suformuoti aiškią mediatorių veiklos struktūrą, kuria Austrijoje veikiantys mediatoriai savanoriškai vadovautųsi. Taigi Austrijoje mediatorių veikla nacionaliniu mastu reguliuojama jų veiklos gaires numatančiu teisės aktu, kuris mediatoriams yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Lietuvoje mediaciją reglamentuojant aukščiausiu institucionalizavimo lygiu[83], Mediacijos įstatyme etikos klausimams skiriamas labai ribotas dėmesys. Šią problemą dalinai sprendžia privalomai galiojančio teisinio dokumento statuso Europos mediatorių kodeksui suteikimas. Todėl aptariant Lietuvoje mediatorių veiklą reglamentuojančius teisės aktus, būtina atsižvelgti ne tik į nacionalinius mediaciją reglamentuojančius teisės aktus, bet ir Europos mediatorių kodekse įtvirtintas nuostatas.

Apibendrinant, mediatorių etikos kodeksai yra labiausiai paplitusi forma įtvirtinanti mediatorių etiškos veiklos standartus. Nors etikos kodeksų detalumas ir imperatyvumas skiriasi, juose įtvirtinamos mediatorių etiškos veiklos gairės, skirtos užkirsti kelią galimiems mediatorių etikos pažeidimams. Be to, etikos kodeksai tampa puikiu įrankiu suteikti visuomenei ir mediacijos šalims daugiau informacijos apie mediaciją, suteikia šiai veiklai skaidrumo ir skatina pasitikėti mediatorių veikla.

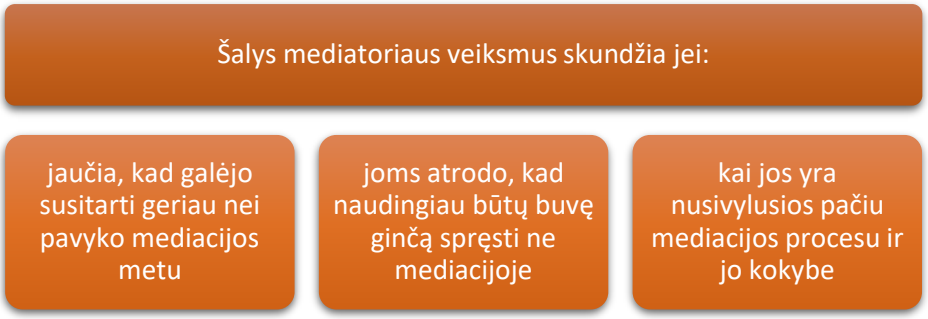
1.2.3. Mediatoriaus atsakomybės samprata ir rūšys

Mediatorių etikos kodekso tikslas yra suformuoti rekomendacijas mediatoriams, kaip elgtis praktikoje susiduriant su etinėmis dilemomis. Siekis pernelyg detaliai reglamentuoti mediatorių veiklą paneigtų pagrindinius mediacijos principus ir mediatorius prarastų galimybę lanksčiai, įvertinat šalių asmenines savybes ir ginčo pobūdį, vesti mediacijos procesą taip, kad jis atitiktų mediacijos principus, šalių poreikius, interesus ir būtų pasiektas geriausias abiem šalims priimtinas rezultatas. Todėl būtina numatyti mediatorių etiškos veiklos kontrolės mechanizmą, kurio vienas iš aspektų yra mediatorių atsakomybės, pažeidus veiklos standartus, įtvirtinimas.

[83] A.Tvaronavičienė, N. Kaminskienė, " *Privalomoji mediacija šeimos ginčuose* ", Lietuvos teisė 2019, Esminiai pokyčiai, 2019m., Vilnius.

L. Boulle išskyrė tris atvejus, kai šalys gali reikalauti mediatoriaus atsakomybės. Pirma, jei jos jaučia, kad galėjo susitarti geriau nei pavyko mediacijos metu. Antra, kuomet joms atrodo, kad naudingiau būtų buvę ginčą spręsti ne mediacijoje. Ir trečia, kai jos yra nusivylusios pačiu mediacijos procesu ir jo kokybe[84].

5 lentelė. Priežastys lemiančios mediacijos šalių norą siekti mediatoriaus atsakomybės.

Kvalifikuojant mediatoriaus veiklą kaip paslaugų teikimą, manytina, kad „mediatorius yra atsakingas ne už ginčo sprendimo sėkmę, o už mediacijos vykdymą, visų pirma už šalių bendravimo palengvinimą“[85]. Gali klaidingai atrodyti, kad jei mediatorius nepriima sprendimo, neteikia teisinių patarimų, tai mediatoriaus veikla yra žemos rizikos profesija ir jis negali padaryti žalos mediacijos šalims. Šias diskusijas kursto ir kai kuriose valstybėse mediatorius nuo atsakomybės saugantis mediatoriaus imunitetas, bei faktas, kad teismus ir mediatorių veiklą tiriančias institucijas pasiekia sąlyginai mažas skundų ir bylų skaičius.

Mediatoriaus imunitetas

Terminas „*imunitetas*“ paprastai vartojamas teisiniame kontekste, kalbant apie apsaugą nuo civilinio ieškinio, kuri suteikiama teisėjams ar kitiems teisminio proceso dalyviams. Mediatoriaus imunitetas dažniausiai siejamas su bendrosios teisės (*angl. common law*) šalyse teismo paskirtų mediatorių apsauga nuo civilinio ieškinio[86]. Australijoje, JAV mediatoriaus imunitetas reiškia, kad mediatoriui negali būti pareikštas civilinis ieškinys dėl jo, kaip mediatoriaus, veiksmų arba mediatoriaus civilinė atsakomybė yra ribojama[87]. Mediatoriaus imunitetas yra vienas iš mediatoriaus civilinės atsakomybės aspektų, kuris gali būti suvokiamas

[84] L.Boulle, M. Nesic "*Mediation: Principles Process Practice*". Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005.
[85] B. Honoroff and S. Opotow, “*Mediation Ethics: A Grounded Approach*,” Negotiation Journal 23, no. 2 (2007): 155–72.
[86] P. Brooker, “*Mediator Immunity: Time for Evaluation in England and Wales*,” Legal Studies 36, no. 3 (2016): 464–90.
[87] L.Boulle, M.Nesic "*Mediation: Principles Process Practice*". Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005, p. 520-522.

kaip teisinis mechanizmas, galintis apsaugoti mediatorių nuo civilinės atsakomybės atsiradimo arba ribojantis šios atsakomybės atsiradimą tam tikra apimtimi[88].

Priklausomai nuo to, kokia apimtimi mediatorius apsaugotas nuo civilinės atsakomybės atsiradimo, mediatoriaus imunitetas skirstomas į absoliutų, dalinį ir sutartinį imunitetą (žr. 6 lentelę).

Absoliutaus mediatoriaus imuniteto idėja kildinama iš būtinybės apsaugoti mediatorių ginčų sprendimo procese kaip ir teisėjus ar arbitrus, nes teismo paskirtos mediacijos atveju mediatorius neturi galimybės atsisakyti bylos. Apsauga nuo galimybės atsakyti už savo veiksmus civilinio proceso tvarka, mediatoriaus profesiją daro patrauklesne didesniam ratui asmenų. Tai leidžia išvengti atvejų, kai mediatoriaus veiksmai skundžiami vien todėl, kad mediacijos šalis liko nepatenkinta mediacijos rezultatais.

Literatūros analizė rodo, kad absoliutus mediatoriaus imunitetas vis dažniau mokslininkų kvestionuojamas. Teisėjo absoliutus imunitetas nuo civilinės atsakomybės grindžiamas poreikiu teisingumą vykdyti laisvai, nepriklausomai ir be baimės būti nubaustam, kadangi teisėjas atsakingas už sprendimo byloje priėmimą. Tuo tarpu mediatorius sprendimo dėl ginčo baigties nepriima ir yra atsakingas tik už mediacijos procesą. Dėl to ir jo apsauga nuo netinkamų veiksmų turėtų būti mažesnės apimties. Be to, tenka pripažinti, kad mediatoriaus veikla gali sukelti ir finansinės žalos. Todėl Kalifornijos, Vašingtono ir kitose JAV valstijoje galioja dalinis mediatoriaus imunitetas. Jis „dažnai pripažįstamas tinkamesniu dėl interesų balanso: mediatoriui suteikiama teisinė apsauga dėl teisėtų veiksmų, kuriais nėra pakenkiama procedūroje dalyvaujančioms šalims, o šalims suteikiamas mechanizmas ginti savo teises, jei mediatorius šias ribas peržengia“[89].

Mediatoriaus imunitetas gali būti sutartinis, numatant jo sąlygas šalių ir mediatoriaus sudarytoje mediacijos sutartyje. Šis mediatoriaus imuniteto pobūdis laikytinas rizikingiausiu ir lengviausiai nuginčijamu. Svarbu užtikrinti, kad pati sutartis, kurioje numatoma mediatoriaus apsauga nuo civilinės atsakomybės turi būti sąžininga ir teisinga, antraip tokią išlygą lengva pripažinti niekine ir negaliojančia. Be to, mediatoriui tyčia veikiant netinkamai ar sukčiaujant, sutartinį imunitetą lengva paneigti šalims ginant savo teises.

[88] J.Juškaitė-Vizbarienė, "Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui?", ISSN 2029-4239 (online), Teisės apžvalga, No. 1 (11), 2014, p. 99-138, prieiga internetu https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4764716/datastreams/MAIN/content.

[89] “Juškaitė-Vizbarienė - 2014 - Ar Mediatoriui Kyla Civilinė Atsakomybė Už Ydingą .Pdf,” accessed April 9, 2022, https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4764716/datastreams/MAIN/content.

Lietuvoje mediatoriaus imuniteto terminas civilinės atsakomybės atžvilgiu gali būti siejamas su teisėjo vykdoma mediatoriaus veikla[90]. Mediacijos įstatyme mediacija laikoma profesine veikla, išskyrus teisėjų vykdomas mediacijas. Teisėjui mediacijos paslaugų teikimas yra viena iš jo vykdomų funkcijų vykdant teisingumą. Mediacijos įstatymo 31 straipsnis numato, kad „mediatoriams, kurie yra teisėjai, <...> nuostatos dėl drausminės atsakomybės netaikomos. Mediatoriai, kurie yra teisėjai, atsako drausmine tvarka, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos teismų įstatyme“. Už asmenims padarytą žalą, teikiant mediacijos paslaugas, mediatoriai atsako Civilinio kodekso[91] (toliau - CK) nustatyta tvarka, tačiau teisėjui galioja imunitetas nuo civilinės atsakomybės[92]. Įvertinus teisėkūroje numatytą galimybę Lietuvoje patraukti teisėją civilinės atsakomybės tvarka galima teigti, kad Lietuvoje tokia galimybė numatyta yra, tačiau labai siaura apimtimi. Teisėjo imunitetas yra nustatomas aukščiausiu-konstituciniu lygmeniu ir konkrečiau reguliuojamas įstatymais bei teismų praktika. Taip pat įstatyme yra įvardytos teisėjo imunitetui taikomos išimtys, t.y. teisėjas negali be Seimo ar Prezidento leidimo būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir negali būti įtrauktas atsakovu byloje dėl žalos priteisimo, kai žala kyla teisėjui nagrinėjant civilines bylas.

6 lentelė. Mediatoriaus imuniteto skirstymas

Absoliutus mediatoriaus imunitetas	Dalinis mediatoriaus imunitetas	Sutartinis mediatoriaus imunitetas
• *Privalumai.* Mediatorius negali atsisakyti teisminės bylos, todėl jam gali tekti rizikingi atvejai. Patraukli profesija, net paslaugas teikiant neatlygintinai. Mediatorius apsaugomas nuo nepagrįstų skundų. • *Trūkumai.* Šalys praranda galimybę ginti savo teises, jei mediatoriaus veiksmai sukelia žalą. Mediatoriaus veiksmai prilyginami teisėjo funkcijai, nors jis nėra atsakingas už sprendimo priėmimą.	• *Privalumai.* Mediatoriui suteikiama teisinė apsauga dėl teisėtų veiksmų, kuriais nėra pakenkiama procedūroje dalyvaujančioms šalims. Šalys gali ginti savo teises, jei mediatorius pažeidžia veiklos standartus. • *Trūkumai.* Gali "atbaidyti" asmenis veikiančius socialinės ir savanoriškos veiklos pagrindais. Mediatorius gali sulaukti skundo vien todėl, kad asmuo nepatenkintas mediacijos rezultatu.	• *Privalumai.* Šalys ir mediatorius savanoriškai pasirenka ar jį įtvirtinti ir kokia apimtimi. • *Trūkumai.* Lengva nuginčyti sutartyje numatytą išlygą. Esant tyčinei veiklai, sutartyje numatytas mediatoriaus imunitetas netenka prasmės.

[90] Imunitetas konfidencialumo atžvilgiu taikomas visiems mediatoriams Lietuvoje, tačiau imunitetas konfidencialumo principo atžvilgiu nėra aktualus šio darbo rėmuose, todėl jo plačiau nenagrinėsime.

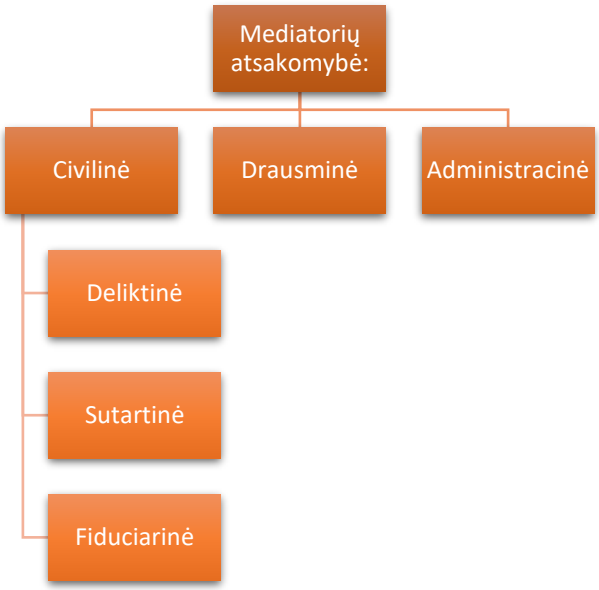
[91] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000-09-06, Nr. 74-2262 prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687.

[92] Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994-06-17, Nr. 46-851 accessed January 21, 2022, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825.

Darbo autorės manymu, teisėjui, vykdančiam mediatoriaus pareigas, neturėtų galioti visiškas imunitetas nuo civilinės atsakomybės, kadangi jis teisėjui suteikiamas byloje priimant sprendimus Valstybės vardu. Tuo tarpu veikdamas kaip mediatorius teisėjas apskritai nepriima jokio sprendimo, o atlieka nešališko tarpininko funkciją, padėdamas šalims rasti ir priimti sprendimą pačioms. Be to, teisėjas vykdydamas mediaciją turi vadovautis ją reguliuojančiais teisės aktais ir etikos normomis, gali pasirinkti atvejus kada vykdyti teisminę mediaciją ir turi teisę jos atsisakyti. Taigi, būtina atsakyti į klausimą, ar teisinga prilyginti teisėjų vykdomą mediaciją teisėjo veiklai plačiausia jos prasme ir tokią veiklą vertinti bei atsakomybę už ją numatyti vadovaujantis teisėjų veiklos vertinimo standartais. Ar tokios teisėjų-mediatorių „privilegijos“ nedaro neigiamos įtakos vieningos mediacijos praktikos Lietuvoje vystymui ir nekvestionuoja pasitikėjimo mediatoriaus profesija?

Mokslininkai sutinka, kad mediatorių atsakomybė yra būtina. Mediacijos profesinės veiklos pripažinimas sukuria prielaidas apibrėžti mediatorių etiškos veiklos standartus ir numatyti pasekmes jais nesivadovaujantiems ar pažeidžiantiems asmenims. Atlikus mokslinių ir teisinių šaltinių analizę galima išskirti keletą mediatorių atsakomybės rūšių: civilinę, drausminę, retesniais atvejais fiduciarinę, administracinę.

7 lentelė. Mediatorių atsakomybės rūšys

2019 m. CEPEJ išleistame Europos mediacijos teisėkūros vadove, aptariant mediatorių atsakomybę išskiriama galimybė numatyti mediatoriams civilinę, drausminę ir administracinę atsakomybę. Kartu su atsakomybės įtvirtinimu rekomenduojama apibrėžti sankcijas, kurios gali būti skiriamos mediatoriams už pažeidimus, numatyti galimybę apskųsti sprendimą skirti

vieną ar kitą sankciją, rekomenduojama viešinti nuasmenintus drausmės organų sprendimus ir apsvarstyti prievolę mediatoriui įsigyti civilinės atsakomybės draudimą[93].

1.2.3.1. Mediatorių civilinės atsakomybės ypatumai

Pačia plačiausia prasme mediatoriaus atsakomybė yra galimybė iškelti mediatoriui bylą už netinkamą pareigų atlikimą. Mokslinės literatūros analizė leidžia daryti išvadas, kad mediatoriaus pareigos siejamos su mediacijos veiklą reguliuojančių principų, įstatymų, mediatorių etikos kodeksų (*soft law*)[94], profesinių taisyklių, elgesio standartų, sutarčių teisės normų[95], vykdymu. Norėdamas užtikrinti ne tik teisingą, teisėtą, bet ir etišką procesą, mediatorius turi veikti rūpestingai ir lojaliai. Rūpestingumo pareiga įpareigoja mediatorių vykdyti mediaciją *lege artis*, t. y. taikant pripažintus metodus ir laikantis būtino atsargumo. Tuo tarpu lojalumo pareiga, įpareigoja mediatorius veikti neutraliai, nešališkai ir nepriklausomai, kartais net įvardijama, kad mediatorius, skirtingai nei advokatas, turi būti abiejų mediacijos šalių atstovas. Nevykdant ar netinkamai vykdant šias pareigas atsiranda prielaidos atsakomybei pagal bendrąsias (paslaugų) sutarčių teisės normas arba pagal deliktinės teisės normas[96]. Taigi, „asmenų, užsiimančių profesine veikla, profesinės pareigos pagal jų atsiradimo pagrindus gali būti skirstomos į dvi rūšis: profesines pareigas, numatytas įstatyme ar kitame akte, ir pareigas, numatytas sutartyje su klientu. Atsižvelgiant į tai, kokia pareiga pažeista, skiriamos dvi atsakomybės rūšys: deliktinė ir sutartinė“[97].

Prielaidos *sutartinei* civilinei mediatoriaus atsakomybei kyla jam pažeidus mediacijos susitarimo nuostatas. Sudarydamas sutartį dėl mediacijos paslaugų teikimo su mediacijos šalimis susitariama dėl mediacijos taisyklių, procedūros eiliškumo, mediatoriaus ir šalių atsakomybės, paslaugų kainos, sutarties nutraukimo, konfidencialumo sąlygų. Įprasta, kad į sutartį įtraukiamos ir nuostatos iš mediaciją reguliuojančių teisės aktų ar etikos kodeksų. Tačiau

[93] 2012m. išleistos Jungtinių Tautų gairės veiksmingesniam mediacijos rekomendacijų įgyvendinimui (angl. *Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendations Concerning Mediation*.", p.82, prieiga internetu https://peacemaker.un.org/guidance-effective-mediation.

[94] J.Juškaitė-Vizbarienė, "Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui?", ISSN 2029-4239 (online), Teisės apžvalga, No. 1 (11), 2014, p. 99-138, prieiga internetu https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4764716/datastreams/MAIN/content

[95] Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001.

[96] Ibid.

[97] G. Štaraitė-Barsulienė, "*Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys*", daktaro disertacija : socialiniai mokslai, teisė (01 S), Mykolo Romerio universitetas, 2018.

įrodyti, kad mediatorius pažeidė ar nesilaikė įprastų mediatoriaus profesijai taikomų veiklos standartų ir dėl tokių veiksmų asmenys patyrė žalą, mediacijos šalims tampa problematiška.

Mediatoriai ne visais atvejais su mediacijos šalimis sudaro paslaugų teikimo sutartį, o ir į sutartį ne visuomet įtraukiamos įstatymuose ar mediatorių etikos kodeksuose numatytos mediatorių pareigos. Bendro pobūdžio mediatoriaus pareigų pažeidimai siejami su *deliktine* atsakomybe.

Deliktinė atsakomybė kyla mediatoriui pažeidus įstatymo nustatytas pareigas, dėl „aplaidaus veikimo ar neveikimo, susijusio su specialiais įgūdžiais ir žiniomis, kurių tikimasi iš specialistų“[98]. Nesant vieningos ir aiškiai įtvirtintos mediatorių geros praktikos standartų, arba juos įtvirtinant abstrakčiomis formuluotėmis, tampa ypatingai sunku įrodyti, jog mediatorius juos pažeidė. Tai ypač aktualu valstybėse, kuriose nėra vieningai visos šalies mastu taikomų teisės aktų, reguliuojančių mediatorių veiklą, arba jie yra tik rekomendacinio pobūdžio. Nagrinėjant šį klausimą reikšminga paminėti JAV teisminę praktiką byloje *Michael Hyde & Accociated LTD v. J D Williams and Co LTD*. Anot Apeliacinio teismo jei profesijos atstovai laikosi skirtingos praktikos, kompetencija turėtų būti vertinama pagal žemiausią priimtiną standartą.

Kita mokslinėje literatūroje išskiriama problema yra priežastinio ryšio tarp mediatoriaus veiksmų ir žalos atsiradimo nustatymas bei žalos dydžio apskaičiavimas. Šalims tenka pareiga įrodyti, kad jos nebūtų patyrusios arba būtų patyrusios mažesnę žalą, jei mediatorius nebūtų padaręs galimo pažeidimo, arba, kad šalys būtų susitarusios geresnėmis sąlygomis, jų naudai būtų priimtas palankesnis teismo sprendimas.

Lietuvoje civilinė atsakomybė yra viena iš teisinės atsakomybės rūšių, ji taikoma tada, kai prievolė nevykdoma arba vykdoma netinkamai[99]. CK 6.245 straipsnyje yra pateikta civilinės atsakomybės samprata, pagal kurią civilinė atsakomybė suprantama kaip turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius). Neteisėtais civilinėje teisėje laikomi šalių veiksmai, kurie pažeidžia įstatymo nuostatas arba sutarties sąlygas. Šiuo atveju mediatoriaus veiksmai gali

[98] Ibid.

[99] Ambrasienė, Dangutė et al. *Civilinė Teisė. Prievolių Teisė: Vadovėlis*. Trečioji laida. ed., Mykolo Romerio Universiteto Leidybos Centras, 2006. p. 178

pažeisti ir mediatorių veiklą reglamentuojančius teisės aktus ir su mediacijos šalimis sudarytus susitarimus.

Mediacijos įstatyme numatyta, kad civilinės atsakomybė tvarka mediatorius gali būti patrauktas dviem atvejais: už asmenims padarytą žalą teikiant mediacijos paslaugas[100] ir už konfidencialumo principo pažeidimą arba netinkamą jo vykdymą[101].

Užsienio šalių teisminė praktika mediatorių civilinės atsakomybės klausimais sudaro prielaidas manyti, kad nubausti mediatorių civilinės atsakomybės tvarka yra labai sudėtinga. Lietuvoje iki 2022m. balandžio mėn. teisminės praktikos dėl mediatorių civilinės atsakomybės nėra. Mokslinėje literatūroje tai laikoma privalumu, nes menka galimybė būti patrauktam atsakomybėn, mediatoriaus profesiją daro patrauklesnę platesniam asmenų ratui. Neretai mediacijos paslaugos teikiamos už nedidelį atlygį ar *pro bono*, todėl didelė tikimybė už savo veiksmus sulaukti civilinės atsakomybės ir būti priverstam atlyginti šalims padarytą žalą profesiją paverstų nepatrauklia. Kita vertus, įžvelgiama ir minusų: menka galimybė už mediatorių neteisėtus veiksmais padarytą žalą sulaukti kompensacijos neskatina šalių rinktis mediacijos, nekelia pasitikėjimo profesija ir sudaro įspūdį, kad mediatoriai veikia šešėlyje.

Įrankis sumažinti profesinę riziką yra civilinės atsakomybės draudimas. Civilinės atsakomybės draudimo sutartimi siekiama sumažinti atlygintinos žalos neigiamus padarinius atsakingo už žalą asmens turtinei padėčiai ir apsaugoti nukentėjusiojo turtinius interesus [102]. Europos valstybėse galimybė ar prievolė mediatoriui draustis civilinės atsakomybės draudimu yra taikoma, tačiau Lietuvoje mediatoriams tokios prievolės numatyta nėra.

1.2.3.2. Mediatorių drausminės atsakomybės ypatumai

Įrodyti mediatorių pažeidus etiškos veiklos standartus ir tokiais veiksmais sukėlus žalą yra neginčijamai sudėtingiau, nei įrodyti procedūrinius mediaciją reglamentuojančių aktų pažeidimus. CEPEJ rekomendacijose mediatorių drausminė atsakomybė siejama su profesinių nusižengimų, pavyzdžiui, elgesio kodekso nuostatų pažeidimais arba pareigų, pavyzdžiui, neutralumo ar nešališkumo, nevykdymu. Manoma, kad drausminė atsakomybė galėtų pagerinti mediacijos kokybę ir užkirsti kelią medijuoti asmenims, kurie nėra tinkami atlikti savo pareigas. Ne kiekvienu atveju mediatoriaus veiklą reguliuojančių normų pažeidimas sukelia

[100] LR Mediacijos įstatymas, 30 str.

[101] LR Mediacijos įstatymas, 17 str. 3 d.

[102] Ambrasienė, Dangutė et al. *Civilinė Teisė. Prievolių Teisė: Vadovėlis*. Trečioji laida. ed., Mykolo Romerio Universiteto Leidybos Centras, 2006. p. 597.

turtinę žalą asmenims, tačiau, akivaizdu, kad už profesinės veiklos pažeidimus asmuo turėtų būti patrauktas atsakomybėn ir sulaukti tam tikrų sankcijų arba jam turi būti panaikinta teisė verstis ta veikla. Drausminė atsakomybė mediatoriams taikoma Prancūzijoje, Belgijoje, Čekijoje, Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse.

Drausminė atsakomybė teisės moksle Lietuvoje yra laikoma savarankiška atsakomybės rūšimi, siejama su asmenims, dirbantiems pagal darbo sutartį, tam tikrais atvejais su viena iš tarnautojų atsakomybės rūšių už tarnybinio pobūdžio nusižengimus. Jei civilinė atsakomybė siejama su turtinės žalos atsiradimu, tai drausminė atsakomybė gali būti taikoma pagal specialius statutus, už tarnybinio drausminio pobūdžio nusižengimus[103].

Lietuvoje mediatoriams be civilinės atsakomybės numatyta ir drausminė atsakomybė. Asmenys manydami, kad mediatorius pažeidė Europos mediatorių kodekso ar nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių mediacijos paslaugų teikimą, reikalavimus, gali teikti skundą Mediatorių veiklos vertinimo komisijai (toliau - MVVK). Išsamiau MVVK veikla bus aptarta trečioje darbo dalyje nagrinėjant mediatorių etikos pažeidimų tyrimo ypatumus. Drausminės atsakomybės klausimo aprėptyje svarbu trumpai paminėti, kad išnagrinėjusi pareiškėjo skundą MVVK priima sprendimą, ar mediatorius pažeidė mediaciją reglamentuojančių teisės aktų normas, ir paskiria vieną iš numatytų sankcijų: įspėjimą, viešą įspėjimą arba pašalinimą iš LR Mediatorių sąrašo, be galimybės būti į jį įrašytam trejus metus[104].

Svarbu paminėti, kad Mediacijos įstatyme yra numatyta išimtis dėl drausminės atsakomybės taikymo mediatoriams, kurie yra teisėjai[105]. Jų drausminės atsakomybės klausimai sprendžiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo[106] 58 – 60 straipsnių nuostatomis. Ši Mediacijos įstatyme įtvirtinta išimtis mediatoriams, kurie yra teisėjai, verčia kelti klausimą ar teisinga teisėjus, kurie atlieka mediatoriaus funkciją, vertinti pagal teisėjui o ne mediatoriui keliamus reikalavimus? Teisėjų elgesio ir profesinės etikos klausimų vertinime <...> tiesiogiai dalyvauja net trys institucijos: pagrindinės Lietuvos teismų savivaldos institucijos – Teisėjų etikos ir drausmės komisija (toliau – TEDK), Teisėjų garbės teismas, taip pat Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. TEDK neturi įgaliojimų iškart nagrinėti

[103] T. Bagdanskis, "*Disciplinary Liability as a Background for Dismissal of Employees in Lithuania*," Jurisprudencija 18, no. 4 (2011): 1485–1500.
[104] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462 accessed January 1, 2022, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294.
[105] LR Mediacijos įstatymas, 31 str.
[106] Lietuvos Respublikos Teismų Įstatymas, Valstybės žinios, 1994-06-17, Nr. 46-851 accessed February 11, 2022, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr.

iškeltos drausminės bylos, ji tik sprendžia drausmės bylų iškėlimo klausimus ir perduoda bylas nagrinėti Teisėjų garbės teismui. Pastarasis gali paskirti vieną iš numatytų sankcijų: pastabą, papeikimą ar griežtą papeikimą[107]. Taigi, tvarka numatyta norint pateikti skundą dėl mediatoriaus - teisėjo galimo etikos pažeidimo yra procedūriškai sudėtingesnė, o numatytos sankcijos, atvirkščiai, švelnesnės. Šiurkščiai pažeidęs mediatoriui numatytus veiklos reikalavimus, mediatorius gali būti pašalintas iš Mediatorių sąrašo ir nebeturėti teisės verstis šia veikla, tuo tarpu teisėjui-mediatoriui griežčiausia galima sankcija – griežtas papeikimas.

Manoma, kad civilinė ir drausminė atsakomybė, taip pat prievolė atlyginti padarytą žalą, jei ji tinkamai įgyvendinama, turėtų būti pakankama priemonė, atgrasanti mediatorius nuo pareigų pažeidimo.

Fiduciarinė mediatorių atsakomybė literatūroje siejama su pasitikėjimu grindžiamų mediatoriaus pareigų atsiradimu. Bendrąja prasme fiduciarinė atsakomybė kyla kai patikėtinis sudaro sandorį kito asmens naudai, veikdamas pasitikėjimo ir sąžiningumo pagrindais. Jei nukentėjusioji mediacijos šalis pagrįstai pasitikėjo tarpininku, mediatorius būtų griežtai atsakingas už bet kokį šio pasitikėjimo pažeidimą. Tačiau mokslininkai neigia galimybę mediatoriui taikyti fiduciarinę atsakomybę argumentuodami, kad kitaip nei įgaliotinis ar advokatas mediatorius nėra šalies įgaliotas priimti sprendimus šalies vardu. Be kita ko, mediacijos metu jis privalo ginti abiejų šalių interesus išlaikydamas neutralumą ir nešališkumą. Taigi tokia atsakomybės forma kaip neatsargus mediatorių pareigų nustatymo mechanizmas, vertinama kaip nepakankama tinkamai ginti pažeistas šalių teises ar įrodyti jų patirtą žalą[108].

Apibendrinant atliktą analizę galima teigti, kad mediatoriaus atsakomybė reiškia numatytą galimybę iškelti mediatoriui bylą jam pažeidus mediaciją reguliuojančius principus, teisės normas bei mediatoriaus pareigą veikti rūpestingai ir lojaliai. Dažniausiai mediatoriams taikomos civilinė ir drausminė atsakomybės rūšys. Užsienio teismų praktika rodo, kad civilinės atsakomybės pripažinimas dėl mediatoriaus padarytos žalos yra ypatingai sudėtingas procesas. Tai, kad mediatorius nėra atsakingas už mediacijos rezultatą apsukina bandymus įrodyti, kad dėl jo veiksmų šalys patyrė žalą ar nuostolius. Tačiau pripažinimas, kad mediatorius atsakingas už tinkamą ir kokybišką mediacijos proceso vedimą leidžia taikyti jam drausminę atsakomybę.

[107] Žaneta Navickienė, "*Subjektai, dalyvaujantys Lietuvos teisėjų profesinės etikos vertinime*," 2018, https://repository.mruni.eu/handle/007/15655.
[108] M. Moffitt, "*Suing Mediators*," Boston University Law Review. Boston University. School of Law 83 (February 1, 2003): 147–207.

Mediatoriui pažeidus mediaciją reglamentuojančių teisės aktų, mediatorių etiškos veiklos standartų normas taikomos drausminės nuobaudos.

1.2.4. Mediatorių etiškos veiklos užtikrinimo priemonės

Mediatorių etikos kodeksų sukūrimas ir atsakomybės įtvirtinimas savaime negarantuoja, kad mediatoriai visuomet tinkamai vadovausis etiškos veiklos normomis, o baimė sulaukti sankcijų už netinkamą veiklą atgrasys nuo jų pažeidimų. Mediatorių veiklos reguliavimas yra etiškos veiklos gairių, o ne tikslių instrukcijų, kaip veikti įtvirtinimas. Kaip mediatorius jų laikysis ir kiek jomis vadovausis labai priklauso nuo to, kaip kiekvienas mediatorius jas supranta ir taiko konkrečioje praktinėje situacijoje. Todėl be atsakomybės ir sankcijų už netinkamą veiklą įtvirtinimo, pasitelkiamos ir kitos, prevencinės bei mediatorių veiklos stebėsenos priemonės, kurias būtina aptarti plačiau. Pagrindine prevencine priemone, užkertančia galimybę nekompetentingų asmenų patekimui į mediacijos rinką yra kvalifikaciniai reikalavimai asmenims ir mediatorių sąrašų sudarymas. Tuo tarpu mediatorių veiklos stebėsenos pagalba yra nuolat sekama, kaip mediatoriai laikosi jiems keliamų veiklos standartų, o identifikavus pažeidimus užtikrinama, kad mediatoriai atsakytų pagal numatytas atsakomybės formas.

1.2.4.1. Kvalifikaciniai reikalavimai mediatoriams

Mediatoriaus profesija neturi vieningų ir visuotinai taikomų standartų, kuriuos atitinkantis asmuo gali tapti mediatoriumi ir teikti mediacijos paslaugas. Tačiau analizuojant mokslinę literatūrą ir mediaciją reglamentuojančius teisės aktus galima išskirti keletą kriterijų, kuriuos turi atitikti asmenys norintys save vadinti mediatoriais.

Reikalavimai asmeniui. Mokslininkai sutaria, kad mediatoriui ypatingai svarbu yra tokios asmeninės savybės kaip empatija, kantrybė, kuklumas, išmintis. Sklandžiam mediatoriaus darbui svarbūs yra ir konfliktų valdymo, problemų sprendimo, komunikacijos, organizuotumo įgūdžiai, moralinės vertybės bei asmeniniai etikos standartai[109]. Mediatorių mokymų ar kvalifikacinių egzaminų programos sudaromos taip, kad šiuos įgūdžius ugdytų ir bent minimaliai patikrintinų, ar asmuo turi gebėjimų kokybiškai teikti mediacijos paslaugas.

[109] Romerio universitetas Mykolo, *Mediacija : vadovėlis / autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); Mykolo Romerio universitetas.*, ed. Gintaras Aleknonis et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013) p.114-116.

Mediatoriams gali būti keliami ir nepriekaištingos reputacijos (Austrija, Latvija, Lietuva) reikalavimai. Gali būti reikalaujama apsidrausti civilinės atsakomybės draudimu (Austrija).

Reikalavimai išsilavinimui. Be minėtų įgūdžių ir žinių, asmenims paprastai keliamas aukštojo išsilavinimo reikalavimas. Retais atvejais nurodoma, kokios krypties išsilavinimo reikalaujama (Floridos Aukščiausiasis Teismas reikalauja, kad šeimos mediatoriai turėtų socialinio darbo, psichologijos ar socialinių mokslų magistro laipsnį arba turėti gydytojo pažymėjimą, suteikiantį teisę verstis suaugusiųjų arba vaikų psichiatrijos praktika arba būti teisininku arba sertifikuotu buhalteriu[110]). Tam tikrais atvejais nustatomi ir amžiaus (Latvijoje mediatoriumi tapti gali asmuo ne jaunesnis nei 25 metų) arba patirties reikalavimai (Vengrijoje iš asmens reikalaujama turėti aukštojo mokslo diplomą ir ne mažesnę kaip penkerių metų darbo patirtį atitinkamoje srityje). Vis tik, dažniausia nedetalizuojama, kurios mokslo srities turi būti aukštasis išsilavinimas (Lietuva, Vengrija, Latvija), todėl mediatoriais tampa kitą profesinį pagrindą įgiję asmenys: teisėjai, advokatai, psichologai, socialiniai darbuotojai, mokytojai, buhalteriai ir kita.

Baziniai mokymai mediacijos tema. Baigę mediacijos mokymus mediatoriai vadina save "sertifikuotais", taip leisdami suprasti, kad jų įgūdžiai atitinka sertifikavimo įstaigos reikalavimus, nors jie paprasčiausiai yra gavę sertifikatą, nurodantį, kad baigė mokymo programą[111]. Ne kiekvienus mediacijos mokymus baigęs asmuo gali save vadinti mediatoriumi. Todėl yra kuriamos patvirtintos mediatorių mokymo programos, kurias baigę asmenys turi minimalių žinių apie mediaciją, jos principus, stilius, vykdymo procesą, mediatorių etikos klausimus ir konflikto valdymo specifiką. Austrijoje, Latvijoje, Floridos valstijoje JAV ir kitose šalyse reikalaujama baigti įvadinius mokymus mediacijos tema. Kai kuriais atvejais nurodomas minimalus mokymo valandų skaičius: 40 valandų (Lietuva), 16 valandų (Misūrio valstija JAV, Lietuvoje 16 valandų trukmės mokymai privalomi teisėjams, norintiems tapti mediatoriais), 50 valandų (Italijoje).

Mediatorių sąrašas. 2019 m. CEPEJ išleistame Europos mediacijos teisėkūros vadove viena iš pateiktų rekomendacijų dėl mediatorių kvalifikacijų yra „sudaryti mediatorių sąrašą ir (arba) registrą, kurį tvarkytų valdžios institucija arba profesinė asociacija“[112]. Nustatytus

[110] Sharon Press, “*Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*,” SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, January 1, 2014), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2464108.
[111] Art Hinshaw, "Regulating Mediators," Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163-220.
[112] Europos teisingumo veiksmingumo komisijos (CEPEJ) 2019m. išleistas Europos tarpininkavimo teisėkūros vadovas (angl. European Handbook for Mediation Lawmaking , 2019), prieiga internetu https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928.

kvalifikacinius reikalavimus atitinkantis ir/arba kvalifikacinį egzaminą išlaikęs (Lietuva) asmuo gali būti įrašomas į mediatorių sąrašą. Mediatorių sąrašas gali būti valstybinis (kuriame pateikiami visi valstybės teritorijoje veikiančių kvalifikuotų mediatorių duomenys ir kontaktai), arba mediatorius vienijančios organizacijos (į kuriuos mediatoriai gali būti įtraukiami ne tik kvalifikacijos, ir patirties reikalavimus atitinkantys asmenys, bet ir sumokėję organizacijos stojimo mokestį ar turintys jau esamų narių rekomendacijas).

Lietuvoje nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai mediatoriams atitinka visus aukščiau paminėtus kriterijus. Asmuo, norėdamas būti įrašytas į Mediatorių sąrašą, turi turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą, išklausyti ne trumpesnius kaip 40 akademinių valandų mokymus mediacijos tema, išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą ir būti nepriekaištingos reputacijos[113]. „Deja, taip pat yra ir išimčių sąrašas, leidžiantis didelei daliai potencialių mediatorių įgyti šį statusą neturint tinkamo pasirengimo“[114]. Trejų metų darbo patirtį turintys advokatai, notarai, antstoliai yra atleidžiami nuo mediatorių kvalifikacinio egzamino laikymo, teisėjams pakanka išklausyti 16 valandų mokymus mediacijos tema. A. Tvaronavičienė teigia, kad „nediskutuotinas aukštas išvardytų teisininkų profesijų ekspertinių žinių teisės srityje lygis, tačiau mediacijos metu svarbesnės yra mediacijos proceso, psichologijos žinios bei įgūdžiai, leidžiantys užčiuopti ginčo šalių tikruosius interesus ir juos suderinti, o ne pagrįsti ar paneigti jų užimamas teisines pozicijas“. Be to , mokslininkai[115] atlikę tyrimą dėl Lietuvos mediatorių kvalifikacijos tikrinimo sistemos, įvertino, kad ji reikalauja pokyčių, užtikrinant mediatorių praktinių įgūdžių lavinimą ir iškėlė klausimą dėl tolimesnio išimčių teisinių profesijų atstovams taikymo.

Mediatorius nuolat priima svarbius sprendimus: pasirenka su šalimis bendrauti kartu ar atskirai, reikalui esant rekomenduoja šalims teisininko konsultacijas arba pats teikia jas, užtikrina, kad abi šalys turėti vienodą galimybę dalyvauti, pasisakyti ir būti išklausytai, motyvuoja šalis ieškoti ginčo sprendimo, gerbdamas jų savanoriškumą, privalo išlikti nešališkas, neutralus, nebūti suinteresuotas ginčo baigtimi. Tai tik maža dalis sprendimų,

[113] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462 accessed January 1, 2022, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294.

[114] A.Tvaronavičienė, N.Kaminskienė „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose“, Lietuvos Teisė 2019 Esminiai Pokyčiai, prieiga internetu https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%cc%8ciene%cc%87%2c%20Kaminskiene%cc%87.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[115] A.Tvaronavičienė, R. Uscila, "*The system of evaluation of mediators' qualifications in Lithuania: model and application experience*", prieiga internetu: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133542/PDF/09_Rozdzial_5_b.pdf?msclkid=dc86b411b5dd11ec90c9f2a4fdab67c6.

kuriuos turi priimti mediatorius, tad jo žinios, gebėjimai ir įgūdžiai yra vienas svarbiausių veiksnių, galinčių nulemti tolimesnę mediacijos sėkmę. Mediatoriams keliami reikalavimai padeda užtikrinti, kad mediatoriaus paslaugas galėtų teikti tik tinkamus tam gebėjimus ir žinias turintys asmenys, gerai išmanantys mediacijos subtilybes ir reikiamu metu galintys priimti etiškus sprendimus. Be to, mediatorių sąrašas padeda šalims pasirinkti mediatorių pagal jiems svarbius kriterijus ir užtikrina, kad jame įrašytas asmuo turi bent minimalius reikalavimus mediacijos veiklai.

1.2.4.2. Mediatorių veiklos stebėsena

Mokslinėje literatūroje išskiriami du mediatorių stebėsenos būdai, kuriuos taiko valstybės ar mediatorių organizacijos: pro-aktyvi stebėsena ir reagavimas į skundus dėl mediatorių veiklos[116].

Pro-aktyvi stebėsena

Pro-aktyvia stebėsena vadinama atsakingų institucijų veikla, kurios metu stebima ir vertinama mediatorių veikla nesant skundo dėl galimo pažeidimo. Pro-aktyvi stebėsena taikoma Vengrijoje. „Įstatymuose numatyta, kad mediatorių stebėseną Vengrijoje vykdo Viešojo administravimo ir teisingumo ministerija, stebėseną pradėdama *ex officio* arba gavus piliečių pranešimą“[117]. Vengrijos Teisingumo Ministras turi įgaliojimus savo nuožiūra arba gavus asmens pranešimą atlikti planinius bei atsitiktinius patikrinimus, kontroliuoti registruotų mediatorių veiklą, susijusią su mediacija. Apie planuojamą patikrinimą mediatorius informuojamas raštu, jam suteikiama teisė pateikti žodinius paaiškinimus. Jei tyrimo išvadose pripažįstama, kad mediatorius veikė aplaidžiai ar pažeidė mediaciją reguliuojančių teisės aktų nuostatas susijusias su mediacijos inicijavimu ir vykdymu, mediatorius gauna įspėjimą. Pakartotinai ar šiurkščiai pažeidus mediaciją reguliuojančių teisės aktų nuostatas mediatorius šalinamas iš Mediatorių sąrašo[118].

Pro-aktyvi stebėsena taikoma sertifikuotiems ir teismo paskirtiems mediatoriams JAV, Floridos valstijoje. Jiems suteikiama galimybė pateikti oficialią užklausą Mediatorių etikos

[116] Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001.
[117] Ibid.
[118] Vengrijos Respublikos Mediacijso įstatymas, Act LV of 2002, accessed April 9, 2022, https://ukrmediation.com/images/DOCS/Model-documents/Hungary.pdf.

patariamojo komiteto komisijai[119] dėl tinkamos mediatoriaus veiklos konkrečiu atveju ir gauti oficialų komisijos atsakymą. Ši komisija pritaria tam tikram mediatorių elgesiui arba nustato, kad jis buvo ar galėjo būti neetiškas. Parengti atsakymai skelbiami viešai interneto svetainėje, suteikiant galimybę kitiems mediatoriams rasti atsakymus į jiems kylančius klausimus ir vadovautis rekomendacijomis, kurios suformuotos, įvertinus konkrečias praktines aplinkybes.

Aptinkama ir kitokių pro-aktyvios stebėsenos pavyzdžių. Kalifornijos valstijoje, JAV, pasibaigus mediacijai atliekama konfidenciali mediacijos šalių apklausa, kurios atsakymai teismams padeda įvertinti teikiamų paslaugų kokybę. Prancūzijoje mediacijos klientų apklausų metodą taiko įvairios mediatorius vienijančios organizacijos, taip vertinančios ją atstovaujančio mediatoriaus paslaugų kokybę, net jei valstybė nėra numačiusi privalomo mediatorių veiklos stebėsenos mechanizmo. Mediatorių veiklos stebėsenos galimybės sukurtos ir kai kuriose teisinėse sistemose, kur mediatoriai privalomai pateikia savo veiklos rezultatus mediatorių registrui (Vengrija) ar pildydami verslo veiklos ataskaitas (Japonija)[120].

Lietuvoje veiklos stebėsena keletą metų atliekama teisminę mediaciją vykdantiems mediatoriams[121], nuo 2022 m. balandžio mėnesio Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos (toliau - VGTPT) interneto svetainėje taip pat patalpinta „Tarnybos organizuojamų mediacijos paslaugų kokybės vertinimo apklausa“[122]. Kadangi darbo rašymo metu VGTPT mediatorių apklausą vykdo vos keletą dienų ir jos rezultatai dar nėra viešinami, darbe įvertintas tik teisminę mediaciją Lietuvoje vykdančių mediatorių stebėsenos mechanizmas.

Teisminio ginčo šalys savo nuomonę apie įvykusį teisminės mediacijos procesą gali išreikšti užpildydamos Teisminės mediacijos vertinimo anketą[123]. Anoniminė anketa pildoma, jeigu teisminės mediacijos procesas įvyko, t. y. ginčo šalys dalyvavo mediacijos sesijoje. Analizuojant Teisminės mediacijos komisijos metinėse veiklos ataskaitose pateiktus teisminės mediacijos anketos duomenis matome, kad anketų pildymas nėra aktyvus (2021 m. buvo

---

[119] Mediator Ethics Advisory Committee Opinions (MEAC),” *Florida Courts*, accessed March 28, 2022, https://www.flcourts.org/Resources-Services/Alternative-Dispute-Resolution/Mediator-Ethics-Advisory-Committee-Opinions-MEAC.

[120] Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001.

[121] Teisminės Mediacijos Komisijos Veiklos Ataskaita, accessed February 2, 2022, https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2021/03/tmk-ataskaita_2020.pdf . Nuoroda į anketą https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeyJC6PlBqBz9-99XEYKcpltUxqBuAPHGYbB31FJ94ziTWODw/viewform.

[122] Mediatorių | Valstybės Garantuojamos Teisinės Pagalbos Tarnyba,” accessed April 9, 2022, https://vgtpt.lrv.lt/lt/ivertinkite-suteiktas-paslaugas/mediatoriu?fbclid=IwAR3wP2UQxOZ3ZOqeNNBydmepG3f4hgJPgT8ltEWQqNKWX0VA5F_HxxjCWrQ.

[123] Teisminės Mediacijos Komisijos Veiklos Ataskaita, accessed February 2, 2022, https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2021/03/tmk-ataskaita_2020.pdf . Nuoroda į anketą https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeyJC6PlBqBz9-99XEYKcpltUxqBuAPHGYbB31FJ94ziTWODw/viewform.

užpildytos vos 4 anketos, 2020 m. – 14, 2019 m. – 13[124]), tačiau jų duomenys labai reikšmingi. 2020 m. pusė, tuo tarpu 2021m. tik 1 iš 4 asmenų, dalyvavusių teisminėje mediacijoje ir užpildžiusių vertinimo anketą, vertino teisminę mediaciją palankiai. Vertinant, kad 2021 m. buvo baigti 483[125], atitinkamai 2020m. - 390[126] teisminės mediacijos procesai, užpildoma ganėtinai mažai vertinimo anketų, tačiau tai bene vienintelė Lietuvoje šiuo metu atliekama mediatorių stebėsenos forma ir oficialus šaltinis, padedantis įvertinti teisminės mediacijos proceso kokybę ginčo šalių akimis.

Vieną iš mediatorių veiklos vertinimo mechanizmo tobulinimo galimybių, mediatorių stebėsenos mechanizmo įvedimą pasiūlė ir vienas iš darbo autorės atlikto interviu respondentų, atsižvelgiant į tai, kad VGTPT gauna valstybės finansavimą už mediacijos administravimą. Ginčo šalių nuomonės apie įvykusį mediacijos procesą išreiškimas užpildant mediacijos vertinimo anketą yra efektyvus būdų stebėti ir vertinti mediatorių veiklą. VGTPT duomenimis 2021 m. buvo baigta 2900, 2020 m. – 1983 mediacijos procesų[127], kuriuos vykdė VGTPT paskirti mediatoriai. Galima daryti prielaidą, kad gerokai didesnis skaičius asmenų pasinaudojusiu VGTPT teikiama mediacija išreikš savo nuomonę dėl įvykusio mediacijos proceso ir mediatoriaus darbo kokybės nei teisminės mediacijos atveju. Tai leis kokybiškiau atlikti mediatorių veiklos vertinimą, identifikuojant dažniausiai pasitaikančias mediatorių klaidas ir, reaguojant į apklausų duomenis, rengti gerosios praktikos rekomendacijas mediatoriams.

Mediatorių veiklos vertinimas *ex officio* (savo nuožiūra) ar taikant mediacijoje dalyvavusių asmenų apklausą nėra plačiai taikomi. Šių būdų įgyvendamas reikalauja nemažai resursų: reikalinga ne tik sukurti sistemą, kaip asmenys galėtų pateikti vertinimus, būtina juos nuolat informuoti apie tokią galimybę, ir reguliariai sisteminti, analizuoti šiuos duomenis. Tačiau būtent stebėsenos priemonių įvedimas, gali ne tik užkirsti kelią daliai mediatorių etikos pažeidimų, bet ir padėti tobulinti mediacijos paslaugų kokybę. Todėl darbo autorės nuomone, yra tikslinga praplėsti MVVK funkcijas, numatant galimybę mediatoriams pateikti oficialią

[124] Ibid.
[125] Teisėjų Tarybos Posėdyje Pristatyta 2021-Ųjų Teismų Veiklos Ataskaita, *Lietuvos Teismai*, accessed March 28, 2022, https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/teiseju-tarybos-posedyje-pristatyta-2021-uju-teismu-veiklos-ataskaita/9889.
[126] Teismų veiklos apžvalga 2021, prieiga internetu https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/03/teismai2022.pdf.
[127] Skaičiai pateikti iš Mykolo Romerio Universiteto, organizuotos konferencijos "*Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas mediacijos plėtrai"*, 2022m., VGTPT direktorės Ž. Poželienės pranešimo " *Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos administruojamos privalomosios mediacijos dvejų metų taikymo patirtis ir iššūkiai*" žr. nuo 0:52:15 val. https://www.youtube.com/watch?v=TijuEizXvXA

užklausą dėl tinkamos mediatoriaus veiklos konkrečiu atveju ir gauti oficialų MVVK narių atsakymą, kuris edukaciniais tikslais galėtų būti publikuojamas viešai.

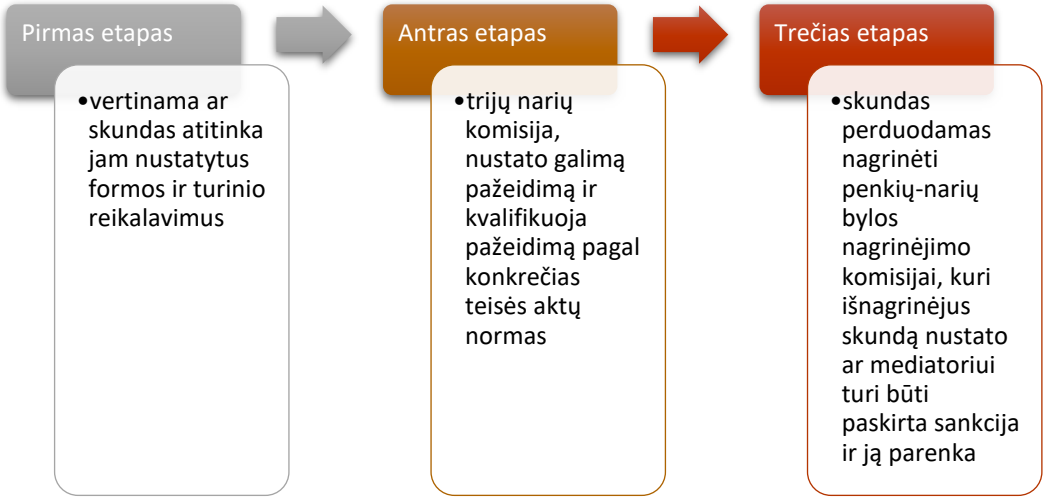
Reagavimas į skundus dėl mediatorių veiklos

Kitas, gerokai labiau paplitęs mediatorių stebėsenos būdas, yra reagavimas į asmenų skundus dėl mediatorių veiklos. Mediacijos plėtros priemonių rinkinyje CEPEJ mediatorių gairių įgyvendinimo užtikrinimui, paskelbė „Europos mediacijos paslaugų teikėjų elgesio kodeksą“, kurio viena iš nuostatų buvo skirta skundų drausminės procedūros ir ginčų sprendimo tvarkai numatyti. Šiame kodekse numatyta, kad mediacijos paslaugų teikėjai turėtų sukurti ir taikyti sąžiningus ir veiksmingus apskundimo ir drausminius mechanizmus, skirtus ginčams dėl mediatorių ar mediacijos proceso administratorių spręsti. Sistemiškai analizuojant CEPEJ parengtas rekomendacijas, gerosios praktikos vadovus galima teigti, kad drausminė atsakomybė yra laikoma efektyviausia atsakomybės forma mediatoriams, kurie pažeidžia jų veiklą reguliuojančius standartus, o apskundimo tvarkos nustatymas yra efektyviausia priemonė užtikrinanti sklandų, efektyvų ir savalaikį numatytų sankcijų mediatoriui paskyrimą.

Galimybė apskųsti mediatorių veiklos standartus pažeidusį mediatorių numatyta ir Floridos valstijoje, JAV. Būtent Floridos atvejį nagrinėti naudinga, nes ji buvo pirmoji JAV valstija, kurioje teismui suteikus teisę įpareigoti asmenis pasinaudoti mediacija, buvo nustatyta ir drausminė procedūra, kurios pagalba sprendžiami mediatorių netinkamo elgesio atvejai. Floridos sertifikuotų ir teismo paskirtų mediatorių taisyklėse numatytas trijų etapų mediatoriaus apskundimo procesas. Pirmajame etape atsakinga institucija vertina ar skundas atitinka jam nustatytus formos ir turinio reikalavimus. Antrajame etape asmens skundą nagrinėja trijų narių komisija, kuri nustatyto galimą pažeidimą ir tikėtino taisyklių straipsnio pažeidimą. Nustačius galimą pažeidimą skundas perduodamas nagrinėti penkių narių bylos nagrinėjimo komisijai, kuri išnagrinėjus skundą nustato ar mediatoriui turi būti paskirta sankcija ir ją parenka. Galimos sankcijos: žodinis ar rašytinis papeikimas, mediatoriaus nušalinimas arba draudimas dirbti mediatoriumi, jei jis nebuvo atestuotas. Pažymėtina, kad numatyta galimybė paskirti ir kitokias sankcijas, dėl kurių susitaria ir pasiūlo mediatorius bei pareiškėjas[128].

[128] Dr. J. L. Schulz, "*Exploring Mediator Liability in Negligence*" (2016) 45 Common Law World Review 165-185. prieiga internetu https://www.academia.edu/37341850/_Exploring_Mediator_Liability_in_Negligence_2016_45_Common_Law_World_Review_165_185.

8 lentelė. JAV, Floridos valstijos, mediatorių etikos pažeidimų tyrimo procedūros etapai

Lietuvoje mediatorių veiklos vertinimas pradedamas MVVK gavus Pareiškėjo skundą ar Pranešimą[129]. Teisėjo-mediatoriaus veiklos vertinimas atliekamas skundą gavus Teisėjų etikos ir drausmės komisijai. MVVK gavusi skundą (arba pranešimą) per 20 dienų privalo sušaukti Posėdį, kurio metu, išnagrinėjusi pareiškėjo skundą, priima sprendimą ar mediatorius pažeidė mediaciją reglamentuojančių teisės aktų normas ir paskiria vieną iš numatytų sankcijų.

Apibendrinus pateiktą informaciją galima teigti, kad mediatorių etiškos veiklos užtikrinimo modelis susideda iš penkių etapų (*žr. 9 lentelę*):

- pirmiausia būtina nustatyti kvalifikacinius reikalavimus asmenims, kurie užtikrintų bent minimalias žinias apie mediaciją ir gebėjimus teikti mediacijos paslaugas. Asmens, atitinkančio nustatytus reikalavimus, įrašymas į mediatorių sąrašus yra pirmas žingsnis patekant į mediacijos profesinį lauką.

- kitas svarbus etapas yra etiškos mediatorių veiklos principų ir gairių mediatorių etikos kodeksuose nustatymas. Jais mediatoriai turi, o tam tikrais atvejais ir privalo, vadovautis inicijuodami, vesdami ir užbaigdami mediacijos procesą, bendraudami su šalimis ar jų atstovais. Vis tik mediatorių etikos kodeksai yra tik etiškos veiklos gairės, o ne konkrečių instrukcijų, kaip elgtis praktinėje situacijoje, rinkinys. Todėl net ir vadovaujantis kodekso normomis mediatoriams nuolat tenka priimti sudėtingus sprendimus ir laviruoti derinant mediacijos principų ir etikos kodeksų normas, siekiant užtikrinti abiejų šalių poreikius ir interesus. Nepakankamas žinių apie mediaciją kiekis, praktikos stoka, kitos srities profesinė

[129] LR Mediacijos įstatymas, 28 str. 1 d.

patirtis, moralinės vertybės, o kartais ir asmeninės naudos siekimas lemia, kad mediatoriai pažeidžia jų veiklą reguliuojančius standartus.

9lentelė. Mediatorių etiškos veiklos užtikrinimo modelis

- todėl būtina užtikrinti tinkamą mediatorių etiškos veiklos kontrolės mechanizmą, kurio vienas iš etapų yra mediatorių veiklos stebėsena. Šio etapo metu atsakingos institucijos apklausų būdu gali rinkti duomenis apie mediatorių veiklą, kaip ją vertina mediacijos šalys ir jų atstovai, teisėjai ir visuomenė. Taip pat, savo nuožiūra, gali atlikti mediatorių veiklos patikrinimą arba sudaryti sąlygas mediatoriams pateikti oficialias užklausas su prašymu pateikti išaiškinimą, kaip mediatorius turėtų pasielgti konkrečioje paraktinėje situacijoje.

- antras būdas yra mediatorių veiklos vertinimas reaguojant į skundus. Priklausomai nuo numatytos mediatorių atsakomybės rūšies, skundus vertinti gali būti sudarytos specialios atsakingos institucijos arba teismas. Tyrimo metu nustačius, kad mediatorius pažeidė mediatorių veiklą reguliuojančių aktų ar etikos kodeksų normas jam gali būti paskirta drausminė sankcija arba jis gali būti įpareigotas atlyginti savo veiksmais šalims padarytą finansinę žalą.

- nustatytų mediatorių etikos pažeidimų viešinimas ir atsakingų institucijų ar teismų išaiškinimai apie tinkamą mediatorių elgesį gali tapti puikia edukacine priemone kitiems mediatoriams ir priemonė tobulinti pasirinktą mediatorių etiškos veiklos vertinimo modelį.

2. MEDIATORIŲ ETIKOS PAŽEIDIMAI IR JŲ ATSIRADIMĄ LEMIANČIOS PRIEŽASTYS

2.1. Mediatorių etikos pažeidimai Lietuvoje

Aptarus mediatorių etiškos veiklos sampratą ir turinį, svarbu išnagrinėti kokie mediatorių pažeidimai kyla praktikoje. Darbo autorė atliko empirinį tyrimą, kurio metu buvo analizuojami MVVK sprendimai dėl mediatorių veiklos. Tyrime analizuoti nuo 2020 m. sausio mėn. 1 dienos iki 2021 m. gruodžio 31 dienos MVVK gautų skundų ir dėl jų vykusių posėdžių priimtų Sprendimų duomenys. Plačiau tyrimo rezultatai aptariami ketvirtoje darbo dalyje, šioje dalyje trumpai aptarsime MVVK nustatytus mediatorių etikos pažeidimus ir jų aplinkybes.

Per dvejus veiklos metus MVVK gavo 16 skundų[130], 9 skundai gauti 2020 metais ir 7 skundai gauti 2021 metais. Iš 16 priimtų MVVK sprendimų ketvirtadalyje, t.y. keturiuose jų, nustatyti mediatorių etikos pažeidimai. MVVK nusprendus, kad mediatorius pažeidė mediacijos paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, vadovaujantis Mediacijos įstatymo 29 str. 1 dalyje numatytomis sankcijomis, vienu atveju mediatoriui buvo paskirtas viešas įspėjimas, tris kartus įspėjimas.

10 lentelė. MVVK sprendimu mediatorių pažeistos Europos mediatorių elgesio kodekso normos.

I pažeidimas - Viešas įspėjimas	•Pripažinta mediatorių pažeidus Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus kompetentingos veiklos(1.1), **tinkamo mediacijos procedūros vedimo** (3.1) ir **sąžiningo proceso užtikrinimo** (3.2) reikalavimus.
II pažeidimas - įspėjimas	•Pripažinta mediatorių pažeidus Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus **kompetentingos veiklos** (1.1.), **nešališkumo** (2.2.), **tinkamo mediacijos procedūros vedimo** (3.1) ir **sąžiningo proceso užtikrinimo** (3.2) reikalavimus.
III pažeidimas - įspėjimas	•Pripažinta mediatorių pažeidus Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus **kompetentingos veiklos** (1.1.) ir **tinkamo mediacijos procedūros vedimo** (3.1) reikalavimus.
IV pažeidimas - įspėjimas	•Pripažinta mediatorių pažeidus Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus **kompetentingos veiklos** (1.1.), **nešališkumo** (2.2.), **tinkamo mediacijos procedūros vedimo** (3.1) ir **sąžiningo proceso užtikrinimo** (3.2) reikalavimus.

[130] 2022m. kovo 19d. duomenimis Mediatorių veiklos vertinimo komisija 2022 metais yra gavusi 2 skundus, tačiau į tyrimo apimtį jie nebuvo įtraukti.

Vienas skundas MVVK buvo pateiktas dėl to, kad „mediatorius bendrauja nesilaikydamas pagarbos ir etiketo normų, yra priešiškas ir nešališkas, pasiūlė vienintelį mediacijos būdą, atvykstant į [mediatoriaus] kabinetą. Liepė šalims susitarti pačioms ir ateiti su pasirašytu susitarimu“. Šalims paprašius Tarnybos pakeisti mediatorių, šis išdavė pažymą apie Mediacijos pabaigą – nutraukimą. MVVK nusprendus, kad mediatorius pažeidė Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus kompetentingos veiklos(1.1), tinkamo mediacijos procedūros vedimo (3.1) ir sąžiningo proceso užtikrinimo (3.2) reikalavimus paskyrė mediatoriui viešą įspėjimą.

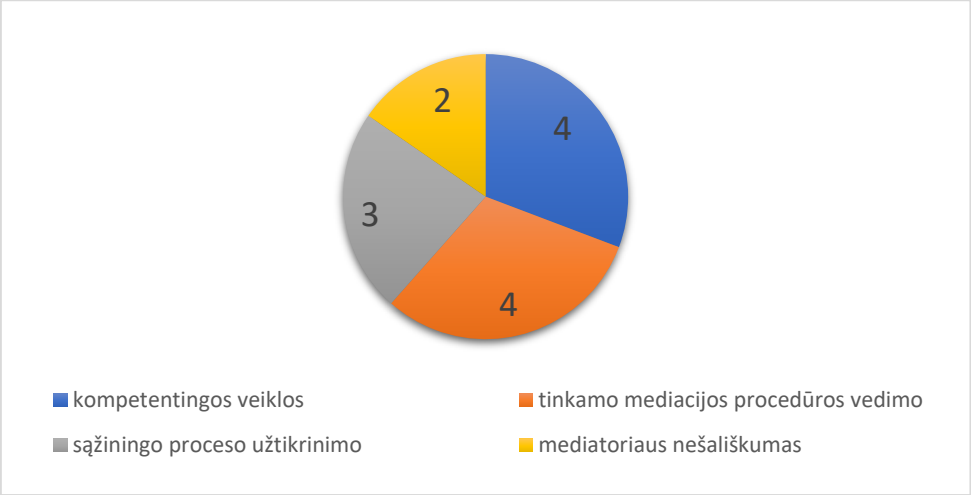
Kitas skundas buvo pateiktas dėl advokatės (mediatorės) nekompetentingų veiksmų. Šaliai davus sutikimą dėl mediacijos ir pareiškus norą dėl mediacijos vykdymo nuotoliniu būdu, mediatorė atsakė, kad nuotolinė mediacija negalima dėl konfidencialumo. Mediatorė MVVK pateikė paaiškinimą, kad inicijuojanti šalis norėjo tiesioginio kontakto būdu vykdomos mediacijos, todėl ji nusprendė, kad šalims nepavyko suderinti mediacijos vykdymo formos ir išrašė pažymą apie mediacijos pabaigą. MVVK nusprendus, kad mediatorė pažeidė Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus kompetentingos veiklos (1.1.), nešališkumo (2.2.), tinkamo mediacijos procedūros vedimo (3.1) ir sąžiningo proceso užtikrinimo (3.2) reikalavimus paskyrė mediatorei įspėjimą.

Trečiasis MVVK pasiekęs skundas buvo dėl mediatorės veiksmų ir galimo konfidencialumo pažeidimo, kuomet ji gavusi VGTPT pasiūlymą teikti mediaciją su Pareiškėju susisiekė telefonu ir aiškindamasi aplinkybes kalbėjosi dvi valandas. Pareiškėjui susisiekus su VGTPT paaiškėjo, kad mediatorė dar nebuvo paskirta mediatoriumi šalių ginče, o tik gavo pasiūlymą iš VGTPT ir turėjo per nustatytą laiką priimti kvietimą. MVVK nusprendus, kad mediatorė pažeidė Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus kompetentingos veiklos (1.1.) ir tinkamo mediacijos procedūros vedimo (3.1) reikalavimus paskyrė mediatorei įspėjimą.

Ketvirtajame skunde, kurio atveju buvo nustatyti mediatorių etiškos veiklos standartus pažeidžiantys veiksmai, buvo prašoma ištirti mediatoriaus veiksmus dėl netinkamo mediacijos inicijavimo ir pažymos apie mediacijos pabaigą išdavimo. Pažyma buvo išduota inicijuojančiai šaliai išreiškus norą pasitraukti iš mediacijos, nors mediatorius dar nebuvo išsiuntęs pranešimo apie inicijuojamą mediaciją kitai ginčo šaliai. Be to mediatorius buvo kaltinamas šališkumu, nes pažinojo mediaciją inicijuojančią šalį. MVVK nusprendus, kad mediatorius pažeidė Europos mediatorių elgesio kodekse numatytus kompetentingos veiklos (1.1.), nešališkumo

(2.2.), tinkamo mediacijos procedūros vedimo (3.1) ir sąžiningo proceso užtikrinimo (3.2) reikalavimus paskyrė mediatoriui įspėjimą.

11 lentelė. MVVK 2020-2022m. nustatyti mediatorių etikos pažeidimai pagal Europos mediatorių elgesio kodekso normas

Taigi visais keturiais atvejais nustatyta mediatorių pažeidus Europos mediatorių elgesio kodekse įtvirtintą:

- *kompetentingos veiklos reikalavimą*. Mediatorių etikos kodekso 1.1 dalis numato, kad mediatoriai turi būti kompetentingi ir gerai nusimanyti mediacijos procese, tinkamai apmokyti ir nuolat atnaujinti žinias bei praktinius mediacijos įgūdžius;

- *tinkamo mediacijos procedūros vedimo reikalavimą* pagal Mediatorių etikos kodekso 3.1. dalį. Mediatorius turi įsitikinti, kad mediacijos šalys supranta mediacijos proceso ypatybes, jų pačių bei mediatoriaus vaidmenį mediacijoje. Mediacijos procesas turi būti vedamas tinkamai, derinant abiejų šalių interesus, atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir jėgų disbalansą. Mediatorius privalo suderinti abiejų šalių poreikius ir pageidavimus dėl mediacijos susitikimų pobūdžio bei taisyklių.

Tris kartus buvo nustatyta, kad mediatorius neužtikrino *sąžiningo proceso*, kaip reikalauja Mediatorių etikos kodekso 3.2 dalis. Remiantis šia nuostata mediatorius privalo abi mediacijos šalis vienodai įtraukti į procesą ir sudaryti lygias galimybes abiem sudalyvauti mediacijoje. Taip pat numato, kad nutraukti mediaciją, mediatorius gali tik jeigu mediatorius turi pagrindo manyti, kad susitarimas nebus pasiektas ar bus pasiektas netinkamas ir neteisėtas, arba jeigu mediatorius neturi pakankamai kompetencijos konkrečiam ginčui spręsti.

Du kartus buvo pažeistas *nešališkumo principas*. Europos mediatorių etikos kodekso 2.2 dalyje nešališkumas apibrėžiamas kaip mediatoriaus prievolė „visais atvejais šalių atžvilgiu veikti nešališkai ir siekti, kad [mediatorius] būtų laikomas veikiantis nešališkai, bei būti įsipareigojęs vienodai tarnauti visoms šalims mediacijos procese“[131] . Šios nuostatos vykdymas problematiškas, nes pateiktas nešališkumo apibrėžimas yra nepakankamai išsamus. Nėra numatyta konkrečių aplinkybių, kurios nurodytų, kaip mediatorius turėtų vertinti savo nešališkumą dar prieš priimdamas sprendimą tapti mediatoriumi šalių ginče ar jau medijuodamas. Taigi lieka neaišku, kokias aplinkybes įstatymo leidėjas turi omenyje formuluodamas nešališkumo reikalavimą.

Svarbu paminėti, kad skundus dėl teisėjų-mediatorių elgesio vedant mediacijos procesą nagrinėja Teisėjų etikos ir drausmės komisija. Teisėjų etikos ir drausmės komisija iš viso yra sulaukusi dviejų skundų dėl teisėjų – mediatorių veiklos. Abiejuose buvo keltas mediatoriaus šališkumo klausimas. Vienu atveju skunde buvo formuluojama, kad mediatorius „viso pokalbio metu nedavė pasisakyti, bei visos mediacijos metu primygtinai reikalavo, kad [pareiškėjas] sutiktų su kitos šalies pasiūlymais, tokiu būdu išreikšdama akivaizdų šališkumą“[132]. Kitame skunde „pareiškėja nurodė, kad mediacijos posėdžio metu teisėja [nuasmeninta] taikė neetiškus mediacijos metodus, t. y. uždavinėjo perteklinius klausimus, komentavo pareiškėjos profesijos ypatumus, buvo šališka jos atžvilgiu“[133]. Abiem atvejais buvo nuspręsta teisėjui-mediatoriui nekelti drausmės bylos, nenustačius aplinkybių, kurios leistų konstatuoti nusižengimus arba nustačius, kad mediatoriaus kaltinimai šališkumu vertintini kaip subjektyvus mediacijos proceso metu iškilusių klausimų sprendimo būdų vertinimas.

Apibendrinus MVVK nustatytus mediatorių etikos pažeidimus, akivaizdu, kad kompetentingos veiklos, tinkamo mediacijos procedūros vedimo, sąžiningo proceso užtikrinimo ir nešališkumo principų pažeidimai yra dažniausiai pasitaikantys mediatorių etikos pažeidimai Lietuvoje.

---

[131] 2004 m. Europos Komisijos priimtas "*Europos mediatorių elgesio kodeksas*" (Angl. *European Code of Conduct for Mediators* of the European Commission, 2004), prieiga internetu http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf

[132] Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimas atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai E.S. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-3.

[133]Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimas atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai R.Š. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-4.

2.2. Mediatorių etikos pažeidimai užsienio šalyse

Apžvelgus mediatorių etikos pažeidimus Lietuvoje naudinga aptarti ir užsienio šalių praktiką. Skundų dėl mediatorių veiklos, kurie pasiekia teismus ar mediatorių etikos pažeidimus nagrinėjančias institucijas skaičius užsienio šalyse, kaip ir Lietuvoje, nėra didelis.

Viešai pasiekiamos informacijos apie mediatorių etikos pažeidimus nedaug, nes duomenų apie įvykusią mediaciją, jos šalis ir mediatorių apsaugą užtikrina mediacijos konfidencialumo principas, kuris galioja net ir pasibaigus mediacijos procesui. Be to mediatorių vertinimo institucijas ir teismus pasiekia itin mažas bylų ar skundų dėl mediatorių veiklos skaičius.

Floridos valstijos skundų nagrinėjimo procedūra ir mediatorių etikos reguliavimo modelis skiriasi nuo taikomo Lietuvoje, tačiau fiksuojami mediatorių etikos pažeidimai savo turiniu labai panašūs, todėl verta juos trumpai aptarti. Anot S. Press, kuri atliko skundų dėl mediatorių veiklos Floridos valstijoje tyrimą nuo 2000 m. balandžio mėn. iki 2009 m. gruodžio 31 d., asmenys per nurodytą laikotarpį viso pateikė 77 skundus. Šiuose skunduose dažniausiai keliamas klausimas dėl mediatorių šališkumo ir šalių dalyvavimo mediacijos procese savanoriškumo pažeidimo[134]. Tyrimo duomenys patvirtina R. M. Pipkin ir J. Rifkin padarytą išvadą, kad „mediacijos šalims labiausiai rūpi etikos standartai, kurie daro joms tiesioginį poveikį, todėl, siekiant kad skundų nagrinėjimo procesas atlieptų visuomenės poreikius, skundų nagrinėjimo procesas turėtų būti organizuojamas taip, kad juo būtų veiksmingai sprendžiami šių etikos taisyklių pažeidimai“[135]. Iš 77 skundų, pateiktų nuo 2000 m., tik keturi pasiekė trečiąjį mediatorių skundo nagrinėjimo etapą ir buvo nagrinėjami penkių narių bylos nagrinėjimo komisijos, kur buvo pripažinta mediatorių pažeidus etikos standartus ir jam paskirta sankcija (*žr. 12 lentelę*).

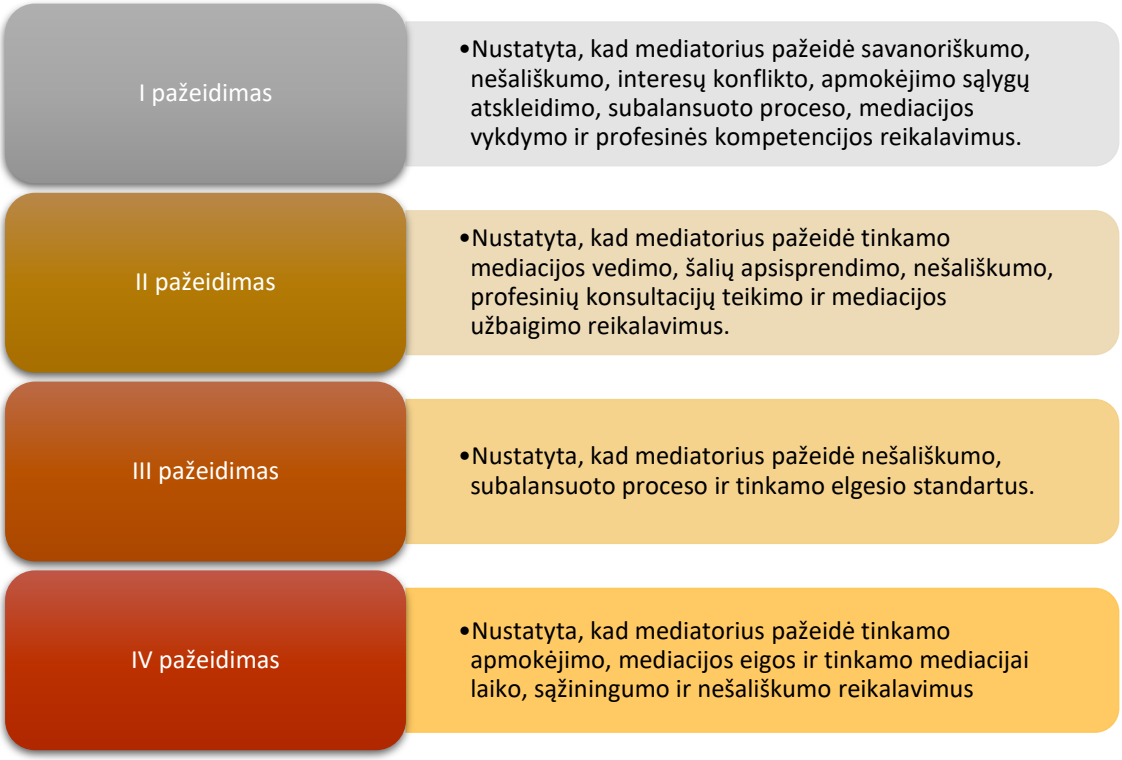
Pirmajame skunde ieškovas teigė, kad mediatorius įžanginės kalbos metu siekė įbauginti ieškovą, veikė šališkai, nepateikė tikslios ir savalaikės informacijos apie mediacijos kainą, o pateikta sąskaita neatitiko realiai vykdyto mediacijos laiko, mediatorius demonstravo profesionalumo stoką, iškraipė mediacijos metu pasiekto susitarimo rezultatus. Pareiškėjas mediatoriaus bei ieškovo advokato santykyje įžvelgė interesų konfliktą. Skundų nagrinėjimo komitetas nustatė, kad skundo duomenų pakanka nustatyti mediatorių pažeidus

[134] Ibid.

[135] RONALD M. PIPKIN and JANET RIFKIN, “THE SOCIAL ORGANIZATION IN ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION: IMPLICATIONS FOR PROFESSIONALIZATION OF MEDIATION,” *The Justice System Journal* 9, no. 2 (1984): 204–27.

savanoriškumo, nešališkumo, interesų konflikto, apmokėjimo sąlygų atskleidimo, subalansuoto proceso, mediacijos vykdymo ir profesinės kompetencijos reikalavimus[136].

12lentelė. Floridos valstijoje, JAV, 2000-2009m. nustatyti mediatorių etikos pažeidimai.

Antrojo skundo Pareiškėjas su atsakovu ilgą laiką bylinėjosi teisme po mediacijos, kadangi buvusi žmona pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose bandė įrodyti mediatoriaus netinkamą elgesį kaip priežastį, dėl kurios mediacijos susitarimas turi būti panaikintas. Ieškovė teigė, kad :

> „ mediatorius jai pasakė, jog embrionai nėra "gyvos būtybės" ir kad teismas neįpareigos vyro mokėti išlaikymą, jei ji po skyrybų būtų apvaisinta embrionais. Ieškovės teigimu, mediatorius jai pasakė, kad teisėjas neleis jai pasilikti embrionų ir lieps juos sunaikinti. Ieškovė teigė, kad diskutuojant apie užšaldytus embrionus, mediatorius atėjo [į atskirą patalpą, nes mediacija buvo šaudyklinė – aut. past.], metė dokumentus ant stalo ir pareiškė: "Tai viskas, aš pasiduodu". Tuomet mediatorius jai pasakė, kad jei nebus pasiektas susitarimas, jis praneš bylą nagrinėjančiam teisėjui, kad susitarimas nepavyko dėl jos kaltės. Ieškovė paliudijo, kad mediatorius teigė, jog pasirašius susitarimą per mediaciją, ji vis tiek galės užprotestuoti bet kokias jo nuostatas galutiniame teismo posėdyje. Dėl turto padalijimo ieškovė teigia, kad nei ji, nei mediatorius nežinojo vyro pensijos ir bendro santuokinio turto vertės, bet mediatorius tikino ją neturint teisės į jokią vyro pensijos ar turto dalį. Ieškovė buvo skubinama pasirašyti mediacijos susitarimą mediatoriui nuolat kartojant, kad jo laukia šeimos šventė skirta dukrai išlydėti į teisės mokyklą. Mediatorius

[136] Sharon Press, "*Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*," SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, January 1, 2014), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2464108.

teigė, kad ieškovė "turi penkias minutes paskubėti ir išeiti iš čia, nes jam šeima yra svarbesnė“[137]."

Sutuoktinė tvirtino, kad galiausiai ji pasirašė mediacijos susitarimą jausdama spaudimą, tikėdama viskuo, ką sakė mediatorius. Skundų nagrinėjimo komitetas nustatė, kad skundo duomenų pakanka nustatyti mediatorių pažeidus tinkamo mediacijos vedimo, šalių apsisprendimo, nešališkumo, profesinių konsultacijų teikimo ir mediacijos užbaigimo reikalavimus.

Trečio skundo pareiškėjas teigė, kad mediatorius buvo nemandagus ieškovui ir jo advokatei, kurie abu buvo atvykę ne iš miesto, ir, nepaisydamas advokatės sakomos įžanginės kalbos, išėjo iš patalpos jai kalbant. Mediatorius vadovavosi stereotipais dėl etninės kilmės ir elgėsi "labiau kaip kitos šalies advokatas, o ne kaip mediatorius“[138]. Be to pademonstravo nešališkumo stoką, įtikinėdamas ieškovą, kad "jeigu jūs nuspręsite eiti į teismą, pasiruoškite, kad teks vartoti stiprius vaistus“[139]. Skundų nagrinėjimo komitetas nustatė, kad skundo duomenų pakanka nustatyti mediatorių pažeidus nešališkumo, subalansuoto proceso ir tinkamo elgesio standartus.

Ketvirtojo skundo pareiškėjas teigė, kad mediatorius iš anksto nustatė fiksuotą mokestį už mediacijos paslaugas, vėliau atsisakė jį grąžinti, nors šalys pareiškė jam pretenziją dėl netinkamo susitarimo vykdymo. Mediatorius nepadėjo šalims pasiekti žodinio susitarimo, neparengė rašytinio galutinio susitarimo projekto, nesusitiko su ieškovės vyru, neorganizavo vėlesnių mediacijos susitikimų su ieškove, neplanavo bendrų sesijų, be to šalims papildomai teko mokėti trečiai šaliai už susitarimo projekto parengimą. Susitarimo nepasiekus apmokėjimas už sutarties projekto rengimą buvo grąžintas mediatoriui, o ne mokėtojui. Mediatorius atsisakė organizuoti susitikimus po darbo valandų arba savaitgaliais, kad šalys galėtų juose sudalyvauti, nors žinojo, kad tik toks laikas joms buvo tinkamas, neinformavo ieškovės vyro, kad mediacija savanoriškas procesas ir kad jis gali nepritarti mediatoriaus kandidatūrai. Skundų nagrinėjimo komitetas nustatė, kad skundo duomenų pakanka nustatyti mediatorių pažeidus tinkamo apmokėjimo, mediacijos eigos ir tinkamo mediacijai laiko, sąžiningumo ir nešališkumo reikalavimus[140].

[137] Ibid.
[138] Ibid.
[139] Ibid.
[140] Ibid.

Dažniausiai komisijos sprendimuose buvo nustatyti mediatorių nešališkumo, savanoriško šalių apsisprendimo, tinkamo informavimo apie apmokėjimo sąlygas, subalansuoto proceso vedimo ir tinkamo, sąžiningo mediatoriaus elgesio reikalavimai vedant mediacijos procesą pagal nustatytus reikalavimus.

Norint atlikti tikslesnius apibendrinimus dėl dažniausiai pasitaikančių mediatorių etikos pažeidimų naudinga apžvelgti ne tik komisijų tiriančių mediatorių veiklą, bet ir teismų praktiką. Lietuvoje iki 2022 m. balandžio mėnesio nėra žinoma nei viena byla dėl mediatoriaus veiksmais ar neveikimu sukeltos žalos asmenims. Mokslinėje literatūroje ganėtinai plačiai aptartos keturios bendrosios teisės jurisdikcijos teismų bylos, kuriuose mediatoriai kaltinami aplaidžiu elgesiu nulėmusiu ieškovų patirtus ekonominius nuostolius. Šios keturios bylos[141] atspindi probleminius klausimus, su kuriais susiduriama JAV ir Australijos teisinėse sistemose sprendžiant mediatoriaus profesinės atsakomybės už aplaidumą klausimus.

Byloje *Lange v. Marshall* ieškovė padavė mediatorių į teismą dėl to, kad jis būdamas ir advokatu aplaidžiai „atstovavo ją nutraukiant santuoką, neišsiaiškino ir neinformavo apie jos vyro finansinę būklę, nevedė derybų dėl geresnio susitarimo, neinformavo apie galimybę pasiekti geresnį susitarimą bylinėjantis ir išsamiai bei sąžiningai neatskleidė jos teisių į santuokinį turtą, globą ir išlaikymą“[142] . Ieškovė išlaidas ir mokesčius, kuriuos ji patyrė nusprendusi nesilaikyti mediacijos metu sudaryto susitarimo, remdamasi tuo, kad vėliau ji išsiderėjo naudingesnes susitarimo sąlygas. Pirmos instancijos teismui patenkinus ieškovės prašymą, apeliaciniam teismui pritrūko įrodymų leidžiančių nustatyti, kad ieškovė nebūtų patyrusį šių išlaidų siekdama, jos manymu, tinkamo susitarimo, kitu būdu arba jei mediatorius būtų padaręs tai, ko, ieškovės teigimu, jis nepadarė. Trūko ir įrodymų, kad ieškovės vyras būtų sutikęs su ieškovei priimtinu susitarimu, jei mediatorius būtų veikęs taip, kaip ji tikėjosi[143].

Panašios buvo ir kitos trys bylos, kuriose mediacijos metu šalims pasiekus susitarimą, mediatoriams buvo pareikštos pretenzijos dėl aplaidaus elgesio, kuris sąlygojo šalių patirtą žalą, prarastas ar negautas pajamas. Toks klausimas iškilo byloje *Tapoohi v. Lewenberg*, kurioje ieškovas teigė patyręs papildomas išlaidas, kadangi buvo priverstas įsigyti du nekilnojamojo turto objektus, kuriuos mediatorius, rengdamas mediacijos metu pasiektą susitarimą, tame susitarime praleido paminėti. Ieškovas byloje *McCosh v. Williams* siekė

[141] Lange v. Marshall 622 S.W.2d 237 (Mo. App. 1981); Lehrer v. Zwernemann 14 S.W.3d 775 (Tex.App. 2000); Tapoohi v. Lewenberg (No. 2) [2003] VSC 410; *McCosh v. Williams* [2003] NZCA 192.”
[142] Dr. J. L. Schulz, "*Exploring Mediator Liability in Negligence*" (2016) 45 Common Law World Review 165-185.
[143] Ibid.

atgauti prarastų palūkanų vertę įšaldžius bendrovės akcijas, dėl kurių nebuvo konkrečiai susitarta medijuojant sudarytame susitarime, tačiau galiausiai šalys dėl teisės į akcijas susitarė po mediacijos vykusiame ikiteisminiame susitarime[144]. Nei vienu atveju nebuvo nustatytas tiesioginis priežastinis ryšys tarp mediatoriaus veiksmų ir šalių patirtos žalos, nuostolių ar negautų pajamų. Taigi teisės aktuose įtvirtinta galimybė pateikti civilinį ieškinį dėl žalos, kuri kilo mediatoriui netinkamai ar apleidžiant atliekant savo pareigas, yra tik formali galimybė, kurią praktikoje įgyvendinti šalims yra itin problematiška.

Nei vienoje byloje mediatorius nebuvo pripažintas kaltu ir įpareigotas atlyginti ieškovams galimai dėl netinkamų mediatoriaus veiksmų patirtos žalos. Tačiau atlikus sisteminę bylų duomenų ir teismų sprendimų analizę galima daryti išvadą, kad ilgo, brangaus ir varginančio bylinėjimosi proceso galima buvo išvengti. Tam „mediatoriai turėtų veikti nešališkai, ir be išankstinio nusistatymo. Jie turėtų vengti interesų konflikto mediacijos metu ir po jo, kuris gali pakenkti proceso sąžiningumui. Jie turėtų vadovauti sąžiningam procesui, kurio metu jie padeda ginčo šalims bendrauti, derėtis ir savanoriškai priimti sprendimus dėl proceso ir rezultatų. Jie turėtų suteikti ginčo šalims galimybę pačioms pasiekti susitarimą. Ir jie turėtų užtikrinti mediacijos proceso ir atskirų susitikimų konfidencialumą.<...>Šie pastebėjimai nėra priešnuodis prieš visus galimus ieškinius dėl mediatorių aplaidžios veiklos, tačiau jų nesilaikymas gali būti svarus įrodymas, kad buvo pažeista rūpestingumo pareiga ir tapti pagrindu drausminei atsakomybei taikyti“[145].

Atlikta Lietuvoje ir užsienio šalyse nustatytų mediatorių etikos pažeidimų analizė patvirtina L. Boulle[146] teiginį, kad šalys gali reikalauti mediatoriaus atsakomybės jei jos jaučia, kad galėjo susitarti geriau nei pavyko mediacijos metu arba, kad naudingiau būtų buvę ginčą spręsti ne mediacijoje, ir kai jos yra nusivylusios pačiu mediacijos procesu bei mediatoriaus darbo kokybe. Pirmu atveju šalys civilinio proceso tvarka siekia patirtos žalos atlyginimo bandydamos įrodyti, kad ji kilo mediatoriui pažeidus jo veiklą reguliuojančias nuostatas. Antruoju atveju šalys turi pretenzijų dėl mediacijos proceso kokybės ir mediatoriaus tinkamos veiklos, todėl gina savo teises pateikdamos skundą dėl drausminės atsakomybės pripažinimo. Tačiau abiem atvejais pažeidimai, kurie įvardijami skunduose ar bylose labai panašūs. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad dažniausiai mediatoriai pažeidžia nešališkumo, kompetentingo ir sąžiningo proceso vedimo reikalavimus. Užsienio šalyse taip pat aktualūs

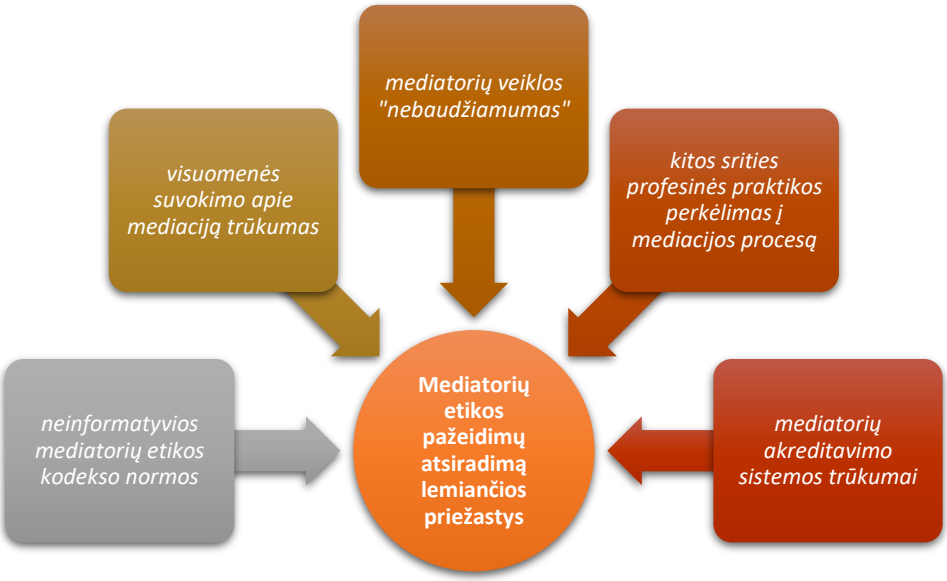
[144] Ibid.
[145] Ibid.
[146] L.Boulle, M.Nesic "*Mediation: Principles Process Practice*". Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005.

klausimai dėl tinkamo informavimo apie apmokėjimo sąlygas mediacijos metu, šalių savanoriškumo užtikrinimo ir konfidencialumo.

2.3. Mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą lemiančios priežastys

Atlikta mediatorių etikos pažeidimų apžvalga rodo, kad rasti pagrindą atsakomybei už procedūrinius pažeidimus yra lengviau nei įrodyti mediatorių padarius materialinę žalą. Todėl ypatingai svarbu užtikrinti aiškų mediatoriaus drausminės atsakomybės mechanizmą, kad ydingi mediatorių veiksmai neliktų nepastebėti, pažeidimai būtų tinkamai ištirti, o mediatorius neliktų nenubaustas. Tačiau, ne mažiau svarbu nustatyti priežastis, kodėl šie pažeidimai kyla ir, reaguojant į jas, imtis prevencinių priemonių padėsiančių užkirsti jiems kelią. Darbo autorės atlikto tyrimo metu pateikti ekspertų atsakymai ir mokslinės literatūros analizė leidžia išskirti šias mediatorių etikos pažeidimus nulemiančias priežastis (žr.13 lentelę):

13 lentelė Mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą lemiančios priežastys

1.Mediatorių akreditavimo sistemos trūkumai. Pirmoji priežastis, kurią įvardijo abu į interviu klausimus atsakinėję respondentai, ir kurią mini mediatorių etikos klausimus tyrinėjantys mokslininkai yra mediacijos paslaugas teikiančių asmenų žinių apie mediacijos procesą ir jam keliamus reikalavimus trūkumas. Tai lemia per mažas dėmesys etikos klausimams mediatorių rengimo metu, ir mediatorių atestavimo sistemos trūkumai. Nustatant mediatorių akreditavimo standartus, paprastai keliamas reikalavimas išklausyti minimalius, dažniausiai 40 valandų trukmės, mokymus mediacijos tema. Taip pat keliamas ir reikalavimas

išlaikyti kvalifikacinį egzaminą, tačiau tam tikrų asmenų grupėms, pavyzdžiui teisėjams, sudaromos išimtys egzamino laikymui.

Mediatorių atestavimo sistemos problematika Lietuvoje buvo analizuojama mokslininkų atliktame tyrime[147], kuriame buvo keltas klausimas dėl Mediacijos įstatyme numatytų kvalifikacinio egzamino laikymo išimčių tikslingumo. Tyrime mokslininkai darė išvadas, jog gana žemas Mediatorių kvalifikacinio egzamino išlaikymo procentas rodo, kad Lietuvoje būtina užtikrinti pakankamą praktinių mediatorių įgūdžių susiformavimą iki egzamino laikymo. Vieni iš subjektyvių tokį egzamino išlaikymo procentą nulemiančių veiksnių yra tai, kad „nemaža dalis asmenų, kurie neišlaidė praktinės dalies egzamino, visiškai neturėjo praktinių mediatoriaus įgūdžių ar atitinkamos patirties, įskaitant ir simuliacinės patirties. Daliai egzaminuojamųjų pats egzaminas tapo pirmąją praktine mediacine patirtimi. Kitas svarbus aspektas, kad egzaminų metu buvo stebimas asmenų išreikštas nepasitikėjimas savo profesinėmis mediatoriaus žiniomis, dažnai net pasimetimas dėl elementarių klausimų susijusių su mediacijos principais ar pan.“[148]. Šios išvados sudaro prielaidas manyti, kad 40 valandų trukmės mokymai mediacijos tema, neužtikrina tinkamo asmens pasirengimo teikti aukščiausios kokybės mediacijos paslaugas, o leidžia įgyti tik bazinių mediacijos žinių. Mediatorių etikos klausimai yra viena iš temų, nurodytų Mediatorių kvalifikacinio egzamino programoje[149]. Visgi vertinant kiek laiko galima skirti jų nagrinėjimui per 40 valandų trukmės mokymus šalia kitų temų, akivaizdu, kad mediatorių etikos klausimus spėjama aptarti tik paviršutiniškai, o tai didina tikimybę ateityje praktiką vykdyti ydingai.

Be to Mediacijos įstatyme nurodytos išimtys asmenims, iš kurių reikalaujama pateikti pavirtinančius dokumentus apie mažesnį nei 40 valandų mokymų mediacijos tema skaičių (pvz. teisėjams, turintiems trejų metų patirtį, užtenka išklausyti 16 valandų mokymus) arba visai nereikalaujama baigti mokymų mediacijos tema (pvz. advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį). Vienas iš interviu respondentų manymu „laikas pripažinti, kad Lietuvoje keliami reikalavimai mediatoriams yra nepakankami, ypač įvertinus išimtis daugeliui teisinių specialybių“. Abu

[147] A.Tvaronavičienė, R. Uscila, "*The system of evaluation of mediators' qualifications in Lithuania: model and application experience*", prieiga internetu: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133542/PDF/09_Rozdzial_5_b.pdf?msclkid=dc86b411b5dd11ec90c9f2a4fdab67c6.

[148] Ibid.

[149] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“. TAR, 21997. Pasiekiama internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610/asr
.

respondentai pastebi, kad mediatoriai retai kada nusižengia tyčia, daugiausiai iš nežinojimo ir nepakankamo suvokimo kas yra mediacijos procesas.

Poreikį nuolat tobulinti mediatorių etikos žinias ir praktinius įgūdžius patvirtina ir tarptautinio tyrimo rezultatai. Jo metu buvo apklausti 182 patyrę (atlikę virš 100 mediacijų) ir labai patyrę (atlikę virš 500 mediacijų) mediatoriai iš JAV, Izraelio, Kanados, Austrijos, Vakarų Europos ir Pietų Amerikos. Tyrimas parodė, kad „stebėtinai daug mediatorių teigė trokštantys daugiau mentorystės, savitarpio paramos ar tęstinio mokymosi galimybių, ypač skirtų patyrusiems specialistams“[150]. Be kitų nurodytų tobulėjimo sričių apklausoje dalyvavę mediatoriai išreiškė didelį norą susitikti su patyrusiai mediatoriais, kad galėtų aptarti sudėtingus atvejus ir kylančias etines dilemas. Tyrimo autorės padarė išvadą, kad „[mediatoriai] trokšta patyrusių mediatorių besidalinančių savo patirtimi“[151].

Taigi mediatorių etikos klausimai yra aktualūs tiek pradedantiems tiek ir patyrusiems mediatoriams. Priimti teisėtą, tinkamą ir morališkai teisingą, vadinasi etišką, sprendimą mediacijos metu būtinos pakankamos teorinės žinios apie mediaciją ir jos procesą, bei įgyti tokių sprendimų priėmimo praktiniai įgūdžiai. Darbo autorės manymu būtina didinti minimalių mokymų mediacijos tema valandų skaičių ir sudaryti galimybę daugiau dėmesio skirti mediacijos etikos klausimams bei praktinių įgūdžių formavimui mokymų metu.

2.Kitos srities profesinės praktikos perkėlimas į mediacijos procesą. Mediatorių etikos klausimai ypač aktualūs mediatoriams, kurie yra licencijuoti, sertifikuoti ar veikia kaip kitos profesijos specialistai. Pastebima tendencija, kad mediatoriais tampa labai skirtingų profesijų atstovai: teisininkai, advokatai, notarai, teisėjai, psichologai, verslo atstovai, mokslininkai[152]. Mediatorių profesinės etikos klausimus jiems tenka derinti su kitos srities etikos reikalavimais. Ypač sudėtinga derinti mediatoriaus ir advokato profesijas[153]. Jas skiria fundamentalūs skirtumai, nes advokato funkcija yra užtikrinti savo kliento pergalę byloje, tuo tarpu mediatorius siekia, kad priimtu sprendimu patenkintos būtų abi šalys.

---

[150] Susan S. Raines, Sunil Kumar Pokhrel, and Jean Poitras, “Mediation as a Profession: Challenges That Professional Mediators Face,” *Conflict Resolution Quarterly* 31, no. 1 (Fall 2013): 79–97, doi:10.1002/crq.21080. p. 93

[151] Ibid.

[152] Laflin, “Preserving the Integrity of Mediation through the Adoption of Ethical Rules for Lawyer-Mediators.”

[153] Šią problematiką nagrinėjo ne vienas mokslininkas savo darbuose , pvz. Noone, “Wearing Two Hats.; Natia Chitashvili, "Specificity of Some Ethical Duties of Lawyer Mediator and Necessity of Regulation," Journal of Law (TSU) 2016, no. 2 (2016): 23-40”; James J. Alfini, “*Mediation as a Calling: Addressing the Disconnect between Mediation Ethics and the Practices of Lawyer Mediators*,” SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, 2008), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2690385;

Teisininkai ganėtinai greitai įsiliejo į mediatorių gretas ir mediacija tapo viena iš jų teikiamų profesinių paslaugų sričių. Sėkmingai dirbantis teisininkas turi specifinių teisinių žinių, jiems keliami aukšti kvalifikaciniai ir geros moralės bei reputacijos standartai. Tačiau „mediacijos doktrinoje akcentuojama, kad kokybiškų mediacijos paslaugų teikimui būtinas ne tik specialiųjų praktinių gebėjimų turėjimas, bet atskirų tarpdisciplininių žinių įgijimas. Taigi, keliamas klausimas dėl bendrojo teisinio darbo stažo turėjimo ir priklausymo atskirai teisininkų profesijai (notarui, advokatui, antstoliui ir pan.) pakankamumo teikti kokybiškas mediacijos paslaugas.“[154] Teisinių žinių ir teisininkui būdingų įgūdžių turėjimas savaime neužtikrina kokybiškos mediacijos paslaugos teikimo. Būtina išmokti juos įvaldyti ir mediacijos metu naudoti taip, kad jie neprieštarautų mediacijos principams. Be kita ko būtinos konflikto valdymo, komunikacijos, proceso administravimo žinios bei mediatoriams būdingos asmeninės savybės. Teisininkai mediatoriai nuolat laviruoja tarp dviejų visiškai skirtingo pobūdžio vaidmenų, kuriuos reguliuoja savo esme skirtingos etikos normos.

Vienas iš atlikto interviu respondentų pastebi Lietuvos mediatorių akreditavimo sistemos trūkumus“ „Lietuvoje numatyta išimtis asmenims, kurie neprivalo išklausyti net bazinių 40 valandų mokymų apie mediaciją, kiti atleisti nuo kvalifikacinio egzamino. Tai gali įtakoti, kad į Mediatorių sąrašą bus įrašyti asmenys, kurie iki galo nesupranta mediacijos proceso ir neatskiria šių dviejų [mediatoriaus ir advokato – aut. past.] vaidmenų“. Be to „egzamino nelaikymas ir tas privilegijuotas statusas <...> duoda nepagrįsto pasitikėjimo“. Kaip pavyzdį respondentas paminėjo atvejį, kuomet MVVK buvo pateiktas mediatoriaus paaiškinimas, kuriame mediatorius „naudoja antspaudus advokato, pasirašo kaip advokatas, net atsiliepimą į skundą pildo kaip būdamas teisme, kas akivaizdžiai parodo, kad asmuo ne iki galo suvokia mediacijos proceso esmę“. Mediacijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje numatytos išimtys dėl egzamino laikymo teisėjams, advokatams, notarams ir kitiems asmenims buvo padarytos dėl to, kad įsipareigojus įvesti privalomą mediaciją buvo itin svarbu užtikrinti pakankamą kiekį mediatorių. Darbo autorė pritaria mokslininkų nuomonei, kad „šiai dienai jau yra pakankamas skaičius mediatorių, kurie gali teikti mediacijos paslaugas, tad tikslinga žengti sekantį žingsnį dėl aukščiau įvardinto aspekto įsigryninimo“. Būtina peržiūrėti ir tobulinti reikalavimus asmenims siekiantiems būti įrašytiems į Mediatorių sąrašą: visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų profesijos, turi būti keliamas vienodas reikalavimas išklausyti minimalų

[154] A.Tvaronavičienė, R. Uscila, "*The system of evaluation of mediators' qualifications in Lithuania: model and application experience*", prieiga internetu: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133542/PDF/09_Rozdzial_5_b.pdf?msclkid=dc86b411b5dd11ec90c9f2a4fdab67c6.

bazinių mokymų mediacijos tema valandų skaičių, bei išlaikyti kvalifikacinį egzaminą, patvirtinantį, kad asmuo ne tik turi pakankamai žinių bet ir geba jas pritaikyti praktikoje.

3.Neinformatyvios mediatorių etikos kodekso normos. Mediatoriaus šališkumas yra vienas dažniausių skundžiamų ir identifikuojamų mediatorių etikos pažeidimų Lietuvoje. Darbo autorė daro prielaidą, kad tai lemia Mediacijos įstatyme ir Europos mediatorių kodekse pateiktas neišsamus mediatoriaus nešališkumo apibrėžimas. Nei viename nurodytų teisės aktų nėra numatyta konkrečių aplinkybių, kurios nurodytų, kaip mediatorius turėtų vertinti savo nešališkumą dar prieš priimdamas sprendimą tapti mediatoriumi šalių ginče ar jau medijuodamas. Mediatoriui ir mediacijos šalims lieka neaišku, kokias aplinkybes įstatymo leidėjas turi omenyje formuluodamas nešališkumo reikalavimą. Mediacijos šalis gali apkaltinti mediatorių šališkumu, nes jis su kitos šalies advokatu kartu mokėsi pradinėje mokykloje; tuo tarpu mediatorius gali neįžvelgti savo šališkumo net jei medijuoja savo advokatų kontoros kolegos ginčą su kaimynu. Tai vienas iš pavyzdžių, kaip lakoniškos ir abstrakčios mediatorių etikos kodeksų formuluotės gali nulemti mediatorių etikos standartams prieštaraujantį elgesį.

Autorės atlikto ekspertų interviu respondentai pastebėjo, kad Mediacijos įstatymas „nėra tobulas, jame nemažai neaiškumų“. Mediacijos veiklą reguliuojančių nuostatų nemažai ir kituose nacionaliniuose teisės aktuose, kas sukelia problemų įgyvendinti kai kurias mediatorių pareigas nepažeidžiant mediacijos šalių teisių ir užtikrinant mediacijos principus. Pavyzdžiui nesant aiškiai apibrėžtos pareigos mediatoriui ruošti taikos sutartį, tačiau mediatoriui sutikus tą padaryti, tampa neaišku kam tenka atsakomybė, jei „šalys pasirašo taikos sutartį, mediatorius padeda ją ruošti, o paskui jos nepatvirtina teismas.“ Tokiais ir panašiais atvejais konkretesnės teisės aktų nuostatos, leistų tiksliau apibrėžti mediatoriaus pareigas ir etiškos veiklos standartus.

Visgi mediacijos literatūros analizė parodė, kad mediaciją tyrinėjantys mokslininkai prieštarauja siūlymams detaliau reguliuoti mediatoriaus veiklą. „Atsakymo į šiuos klausimus nerasime kurdami dar daugiau komitetų, rengiančių dar daugiau "etinių gairių" dar labiau suskaidytiems akademinės praktikos fragmentams. Tokios gairės gali būti naudingos, bet jos pačios savaime nepaaiškina, kas yra etika"[155]. Tokią nuomonę išsakė ir vienas iš respondentų, keldamas klausimą ar „apskritai reikia įstatymo, kad mediacija būtų sėkminga? Aš apskritai kelčiau hipotetiškai tą klausimą – kam reikia to įstatymo? Ne įstatymas atveda žmones į

[155] Bart McGettrick, Editor, and Editor Feng Su. 2012. Professional Ethics: Education for a Humane Society. Liverpool Hope University Studies in Ethics Series. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. https://search-ebscohost-com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=532164&site=ehost-live, p. 22.

mediaciją, koks jis bebūtų.“ Kitas respondentas pastebi, kad nors egzistuoja užsienio šalių praktikos, kuriomis galima būtų vadovautis, mediatoriai su laiku ir patys įgyja patirties, tačiau trūksta mokslininkų, LR Teisingumo ministerijos ar Lietuvos mediatorių rūmų iniciatyvos sukurti ir užfiksuoti gerosios praktikos standartus mediatoriams Lietuvoje.

Darbo autorė pritaria interviu respondentų nuomonei, kad mediatorių veiklos reguliavimas neturėtų būti ypatingai išsamus, antraip mediacija prarastų savo esmę ir taptų analogu Civilinio proceso kodekso normoms, kurios reguliuoja kiekvieną proceso dalyvio žingsnį. Tačiau būtina tikslinti kai kurias Mediacijos įstatymo nuostatas. Atsižvelgiant į tai, kad mediatoriaus šališkumas yra vienas dažniausių skundžiamų ir identifikuojamų mediatorių etikos pažeidimų tikslinga įvardinti mediatoriaus nešališkumą nulemiančias aplinkybes. Jos leistų mediatoriui priimti tinkamus, etiškus sprendimus iškilus abejonėms, o mediacijos šalims pasitikrinti, ar keliamos pretenzijos mediatoriui dėl šališkumo yra pagrįstos. Be to naudinga būtų remiantis MVVK gaunamų skundų ir priimamų sprendimų dėl mediatorių etikos pažeidimų turiniu, parengti mediatoriams rekomendacijas, kurios taptų tinkamos ir etiškos veiklos standartais.

4.Bendras visuomenės suvokimo apie mediaciją trūkumas. 2022 m. vasario 4 dieną vykusios nacionalinės mokslinės-praktinės konferencijos “Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas mediacijos plėtrai” metu Odeta Intė pristatydama savo pranešimą teigė, kad „2020 m. galime drąsiai vadinti mediacijos pavasario metais Lietuvoje, nes sulig privalomos mediacijos įvedimu šeimos ginčų sprendžiamų mediacijos būdu skaičius ženkliai išaugo“[156]. Taigi apie mediaciją bei mediatorius pradėta kalbėti kur kas platesniame visuomenės rate. Tenka pripažinti, kad dar sąlyginai nedidelė visuomenės dalis yra susidūrusi su mediacija ir turi nedaug informacijos apie ją, bei jos naudą sprendžiant įvairaus pobūdžio ginčus. Prieš įvedant ir įvedus privalomos mediacijos reikalavimą sprendžiant šeimos ginčus, buvo bandyta supažindinti visuomenę su mediacija ir jos privalumais[157], tačiau ne vienas Lietuvoje vykusių konferencijų pranešėjas ir abu interviu respondentai pabrėžė, kad vis dar trūkta visuotinio

[156] Žiūrėti Odetos Intės pranešimą pristatytą Mykolo Romerio Universiteto ir MRU Darnaus ginčų sprendimo laboratorijos organizuotos nacionalinės mokslinės-praktinės konferencijos, "*Tarpinstitucinio Bendradarbiavimo Stiprinimas Mediacijos Plėtrai"*, žr. nuo 1:25 val., https://www.youtube.com/watch?v=TijuEizXvXA.

[157] Pavyzdžiui 2020-02-06 vykusi mokslinė-praktinė konferencija „Privaloma mediacija – iššūkiai ir galimybės“ pasiekiama internetu https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8; 2020-09-24 vykusi konferencija „Mediacijos sėkmės istorija ir jos kaina“ pasiekiama internetu https://www.youtube.com/watch?v=_PTRr2uBZJE ; įvairaus pobūdžio informaciniai filmukai apie mediaciją, pvz. https://www.youtube.com/channel/UCk5cUtAPkH9sUsH2Qw1cZbQ; straipsniai apie mediaciją ir jos privalumus pasirodę žiniasklaidoje pvz. https://www.delfi.lt/gyvenimas/seima/seimos-mediatoriai-geriausiu-atveju-issaugo-santuoka-blogiausiu-bent-pagarba.d?id=74437708, https://www.delfi.lt/darbas/darbo-rinka/atrado-efektyvu-gincu-sprendimo-buda-lietuvoje-tai-naujiena.d?id=82425695, https://www.delfi.lt/verslas/nuomones/egidijus-langys-mediacija-menas-kuri-reikia-prisijaukinti.d?id=79670607, https://www.delfi.lt/news/daily/law/teisininko-komentaras-naudingiausia-gincus-isspresti-taikiai.d?id=83357535, https://www.delfi.lt/news/daily/law/teiseja-renata-kasimoviene-net-ir-sudetingiausius-gincus-galima-isspresti-taikiai.d?id=83240615.

suvokimo, kas yra mediacija, kuo ji gali būti naudinga asmenims sprendžiant jų tarpusavio konfliktus.

Mediacijos sklaida sudarytų prielaidas asmenims, ieškantiems efektyvių ginčų sprendimo būdų, jų atstovams[158] vis dažniau rinktis mediaciją kaip įrankį spręsti konfliktus. Be kita ko leistų ir teisėjams labiau pasitikėti mediacijos metu šalių priimamais sprendimais. Asmenys suvokdami, kad turi alternatyvą teisminiam ginčų sprendimui, suprasdami mediacijos privalumus, nusimanydami apie mediatoriaus pareigas ir veiklos ribas ir atskirdami, kokia mediatoriaus veikla yra tinkama, kels aukštesnius reikalavimus mediatoriams. O sulaukę nekokybiškos paslaugos bus linkę ne tik pasitraukti iš mediacijos, bet ir žinos apie galimybę skųsti mediatoriaus veiksmus.

5.Mediatorių veiklos nebaudžiamumas. Atlikto interviu respondentai pastebi, jog šiuo metu Lietuvoje susidaro įspūdis, kad mediatoriaus veikla nebaudžiama. Iki 2022 m. balandžio mėnesio teismo nėra pasiekusi nei viena byla dėl mediatoriaus veiksmais sukeltos žalos. Be Mediatorių sąraše esančių dviejų įrašų[159] apie VMMK paskirtą nuobaudą, viešą įspėjimą, daugiau viešai skelbiamos informacijos apie mediatoriams paskirtas drausmines nuobaudas beveik nėra. Informacija apie MVVK gaunamus skundus bei priimamus sprendimus dėl mediatorių etikos pažeidimus nėra viešinama, viešojoje erdvėje trūksta informacijos apie netinkamų mediatoriaus veiksmų apskundimo tvarką. MVVK yra institucija Lietuvoje tirianti mediatorių etikos pažeidimus, tačiau jos kontaktiniai duomenis ir veikla nėra viešinami. Visos šios priežastys mediatoriams ir kitiems su mediacija susijusiems asmenims sudaro prielaidas manyti, kad mediatoriai Lietuvoje nėra baudžiami, o mediatoriaus atsakomybę reglamentuojančios teisės aktų nuostatos tėra blanketinės. Todėl užtikrinant efektyvų mediatorių veiklos kontrolės mechanizmą svarbu ne tik sukurti mediatorių veiklą reguliuojantį etikos kodeksą, numatyti atsakomybės klausimus, bet viešinti nustatytus mediatorių etikos pažeidimus ir su jais susijusią informaciją.

Šis elementų, nulemiančių mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą, sąrašas nėra baigtinis, tačiau darbe stengtasi išryškinti dažniausiai teorijoje įvardijamas ir praktikoje pastebimas priežastis. Faktorių, įtakojančių mediatorius pažeisti jų veiklą reguliuojančias nuostatas ir sudėtingose situacijose priimti etiškai mediatorių veiklai prieštaringus sprendimus,

[158] Nepasitikėjimas mediacija būdingas ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, todėl nuolat siekiama rasti efektyvių įrankių rengiami mokymai, vykdomi projektai kurie skatina efektyvų mediatorių ir advokatų bendradarbiavimą siekiant geriausių įmanomų sprendimų būdų jų atstovaujamiems asmenims.

[159] "LR Mediatorių sąraše 2022 04 18 dieną buvo 2 mediatoriai, prie kurių pastabose nurodyta, kad "Vadovaujantis LR Mediacijos įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 2 punktu mediatorei/iui skirta nuobauda – Viešas įspėjimas."

gali atsirasti ir daugiau. Todėl svarbu nuolat tirti, kokios priežastys nulemia mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą ir, reaguojant į jas, tobulinti etiško mediatorių elgesio užtikrinimo ir kontrolės mechanizmą.

3. MEDIATORIŲ VEIKLOS VERTINIMO PROBLEMOS

Trečioji darbo dalis skirta atskleisti mediatorių etikos pažeidimų tyrimo problematiką. Nesant mediatorių veiklos kontrolės mechanizmo, privatūs ieškiniai teismui tampa vienintele mediatorių veiklos kontrolės priemone. Tačiau teismų praktika rodo, kad tai tik teorinė galimybė, kadangi iškelti bylą mediatoriui dėl jo netinkamų veiksmų yra nepaprastai sunku. Taigi reikšmingas tampa efektyvus skundų dėl mediatorių veiklos pateikimo ir jų tyrimo mechanizmas.

3.1. Subjektai vertinantys mediatorių veiklą.

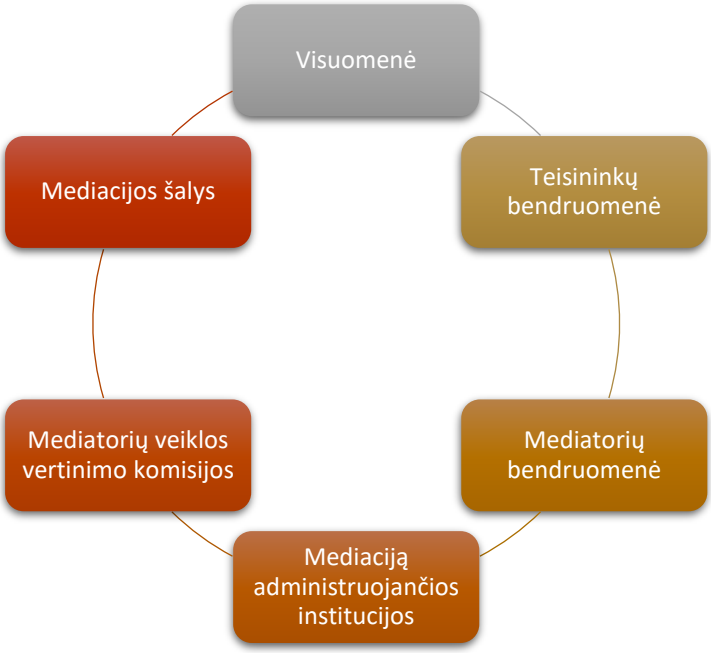
Sėkmingai mediacijos plėtrai itin svarbus visuomenės pasitikėjimas mediacija. Mediatorių veiklos reguliavimas ir veiksmingas mediatorių veiklos kontrolės mechanizmas didina mediatorių profesinę reputaciją ir yra aiškus signalas vartotojams, kad mediacija yra gerbiama ir patikima profesija. Teisės aktuose ar mediatorių elgesio kodeksuose įtvirtinti veiklos standartai ir mediacijos principai suvokiami kaip privaloma elgesio norma mediatoriams. Šių normų nevykdymas ar netinkamas vykdymas mediatoriui pirmiausia gali reikšti prarastą ginčo šalių pasitikėjimą. Jį praradus sunku tikėtis, kad mediacija toliau tęsis sėkmingai. Mediacijos šalys yra neįprastai daug teisių mediatorių atžvilgiu turintys paslaugos vartotojai. Pajutusios, kad mediacija vyksta ne taip, kaip tikėjosi ir matydamos ar įtardamos, kad mediatorius veikla neatitinka jo elgesiui keliamų standartų, šalys gali be jokių paaiškinimų pasitraukti iš mediacijos arba nuspręsti pakeisti mediatorių. Šis vienašališkas sprendimas neturi jokių pasekmių prieš mediatorių ar kitą šalį. Taip pat šalys ar šalis gali nuspręsti pateikti skundą atsakingai institucijai su prašymu ištirti, ar mediatoriaus veikla atitinka mediaciją reguliuojančius teisės aktus. Manydamas, kad mediatoriaus veikla nulėmė jo patirtą žalą asmuo gali kreiptis į teismą su reikalavimu atlyginti patirtus nuostolius. Taigi svarbiausias mediatorių veiklą vertinantis subjektas yra mediacijos šalys, tačiau tai ne vienintelis subjektas, kuriam aktualu identifikuoti mediatorių etikos pažeidimus ir vertinti mediacijos paslaugos kokybę.

Ž. Navickienė nagrinėjusi teisėjų veiklos vertinimą vykdančius subjektus [160] be tiesiogiai įstatymuose numatytų teisėjų veiklą vertinančių komisijų ir institucijų, pastebėjo, kad tokių subjektų ratas yra gerokai platesnis. Kaip pavyzdys straipsnyje minimi visuomenė, teisininkų bendruomenė bei įvairios nevyriausybinės organizacijos. Atlikus mokslinės literatūros analizę,

[160] Žaneta Navickienė, "*Subjektai, dalyvaujantys Lietuvos teisėjų profesinės etikos vertinime*," Jurisprudencija, 2018, 25(2), p. 357 –379.

be mediacijos šalių galima išskirti daugiau subjektų, kuriems aktualu identifikuoti mediatorių etikos pažeidimus ir apskritai vertinti mediacijos paslaugos kokybę.

14 lentelė. Subjektai dalyvaujantys mediatorių profesinės etikos vertinime

Visuomenės pasitikėjimas mediacijos institutu reiškia ir mediatorių bei mediaciją administruojančių institucijų veiklos kokybę, o tai savaime nulemia teigiamą visuomenės požiūrį į mediatoriaus profesiją ir kelia jos prestižą. Visuomenės pasitikėjimą mediacija atspindi augantis ginčų, sprendžiamų mediacijos būdu, kiekis. Neatmestina, kad tam tikrais atvejais didėjantį mediacijų skaičių nulemia privalomos mediacijos instituto įvedimas. Tačiau mediacijos dalyvių savanoriškas apsisprendimas dalyvauti mediacijos procese, nėra paneigiamas net ir privalomos mediacijos atveju[161]. Taigi didėjantis net ir teisinėmis priemonėmis paskatintų asmenų kiekis sprendžiantis savo ginčus mediacijos būdu reiškia, kad visuomenė pripažįsta šį ginčų sprendimo būdą ir pasitiki juo bei mediatoriais. Didelę reikšmę turi ir rinkos tyrimai, kurių pagalba renkami mediacijoje dalyvavusių asmenų atsiliepimai apie mediaciją ir mediatorių darbo kokybę. Jomis valstybės ar organizacijos gali remtis tobulinant mediacijos veiklą reguliuojančias normas, koreguojant mediaciją administruojančių institucijų veiklą bei įvertinti mediacijos reguliavimo modelio efektyvumą.

[161] Žukauskaitė-Tatorė, Miglė. "*Privalomosios mediacijos civiliniuose ginčuose ir teisės į teisminę gynybą santykio problemos*". Vilnius: Vilniaus Universitetas. Prieiga per ELABa – Nacionalinė Lietuvos Akademinė Elektroninė Biblioteka, 2021.

Teigiamas *teisininkų bendruomenės* mediacijos vertinimas svarbus todėl, kad be ginčo šalių būtent teisininkai yra tie asmenys, kurie daugiausiai ir betarpiškai susiduria su mediacija kasdieniniame savo darbe. Nuo advokatų požiūrio į mediaciją priklauso kiek dažnai jie pasiūlys mediaciją kaip tinkamą jų ginčui sprendimo būdą[162], kaip jie paruoš šalis mediacijos sesijai, paskatins klientą siekti susitarimo, galiausiai ar mediacija taps pasididžiavimo dalyku, kaip tokiu tapo taikos sutarties sudarymas[163]. Advokatų požiūrio į mediaciją svarbą pabrėžia ir 2015 m. Lietuvoje atliktas Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas[164], kuriame minima, kad „advokatai teisingumo vykdymo sistemoje užima labai svarbią vietą. Tai specialistai, į kuriuos įvykus teisės pažeidimui arba kilus ginčui šalys kreipiasi bene pirmiausiai. Natūralu, kad jų nuomonė yra vertinama ir į ją dažniausiai yra įsiklausoma. Todėl vystant tokio alternatyvaus ginčų sprendimo būdo kaip mediaciją taikymą Lietuvoje, būtinas advokatų palaikymas ir jų teigiamas požiūris į šią naujovę“[165].

Lietuvoje 2008 m. mokslininkai atliko teisėjų dalyvavusiųjų ir nedalyvavusiųjų mediacijos apmokymo programose požiūrio į mediaciją tyrimą[166], kuris patvirtina, jog mediaciją vykdančių asmenų ir apskritai teisinės visuomenės požiūris į mediaciją yra vienas iš svarbiausių veiksnių, įtakojantis galimybę mediacijai sėkmingai prigyti teisinėje visuomenėje. Be to teisėjai turi įstatymo jiems numatytą pareigą (CPK 225 str. 2 dalis, 231 str. [167]) pasiūlyti ar nukreipti šalis į teisminę mediaciją. Nuo subjektyvaus teisėjo, nagrinėjančio civilinę ar administracinę bylą, požiūrio į mediaciją ir pasitikėjimo mediatoriumi kaip kvalifikuotu specialistu, priklauso, ar įstatyme numatytą pareigą teisėjas atliks formaliai pasiūlydamas mediaciją ar sieks išaiškinti šalims mediacijos naudą ir paskatins šalis išbandyti šį ginčų sprendimo būdą. Mokslininkai pastebi, kad „pirmasis Teisėjų tarybos dar 2005 m. inicijuotas bandomasis teisminės mediacijos projektas ir 2008 m. priimtas Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas savaime neskatino platesnio mediacijos taikymo“[168]. Taigi

---

[162] Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo, TAR, 2016-04-22, Nr. 10280, 10 str. 9 dalis. Prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9d7e2bd008c511e687e0fbad81d55a7c.

[163] Natalija Kaminskienė et al., “*Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas* / Natalija Kaminskienė, Agnė Tvaronavičienė, Gražina Čiuladienė, Inga Žalėnienė.,” *Socialinių mokslų studijos*, 2016, 44–62, doi:10.13165/SMS-16-8-1-3.

[164] Ibid.

[165] Ibid.

[166] J. Sondaitė, A. Čechavičienė , “*Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją*” Socialinis darbas, 2008 m. Nr. 7(2).

[167] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas, Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340 pasiekiama internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr.

[168] A.Tvaronavičienė, N. Kaminskienė, " *Privalomoji mediacija šeimos ginčuose* ”, Lietuvos teisė 2019, Esminiai pokyčiai, 2019m., Vilnius.

akivaizdu, kad vien teisinio reguliavo mediacijai sėkmingai įsitvirtini visuomenėje nepakanka, būtinas ir teigiamas jį įgyvendinančių subjektų požiūris.

Neginčijamai svarbi ir pačių *mediatorių* nuomonė apie savo profesiją. Teigiamas profesijos vertinimas įtakoja asmens nuomonę ir toliau tęsti pasirinktą profesinį kelią. Mediacijos įstatyme numatyta pareiga mediatoriui kelti kvalifikaciją[169]. Nuo teigiamo savo profesijos vertinimo priklausys kiek mediatorių, prabėgus penkeriems metams po to, kai buvo įrašyti į Mediatorių sąrašą pateiks kvalifikacijos tobulinimą įrodančius dokumentus, kad galėtų tęsti mediatoriaus veiklą. Bendruomeniškumo jausmas, pagarba vienas kitam, sąžiningos konkurencijos buvimas kelia pasitikėjimą vienas kitu ir profesija apskritai. Todėl ypatingai svarbų vaidmenį atlieka mediatorius vienijančios organizacijos kuriančios mediatorių bendruomenes ir skatinančios pasitikėjimą šia profesija. Tarptautiniu mastu plačiai žinomos tarptautinės mediatorius vienijančios organizacijos International Mediation Institute (IMI)[170], Centre for Effective Dispute Resolution (CEDR)[171], ADR ODR International, MiKK e.V[172] ir kitos. Jos didina mediacijos sklaidą, apjungia ir šviečia mediatorius, kurią tarptautines mediatorių bendruomenes. Lietuvoje mediatorius vienijanti profesinė organizacija yra 2017 m. įkurti Lietuvos mediatorių rūmai. Jos tikslas – formuoti vieningą mediacijos taikymo praktiką ir jos plėtojimo politiką, vienyti mediatorius ir kurti mediatorių bendruomenę skatinat pasitikėjimą šia profesija[173]. Mediatorius vienijančios organizacijos atlieka mediatorių veiklos vertinimą savo organizacijos ribose: kelia reikalavimus asmenims, norintiems tarpti jų nariais, kuria organizacijos nariams galiojančius etikos kodeksus, turi komitetus, vertinančius gaunamus skundus dėl narių veiklos ir, reikalui esant, šalina juos iš narių sąrašo.

Be jau minėtų subjektų, manytina, kad mediatorių veiklos vertinimo funkciją atlieka ir *mediaciją administruojančios institucijos.* Lietuvoje mediaciją administruojanti institucija laikytina VGTPT. Vadovaudamasi Įsakymu Dėl Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo[174] ji ne tik sudaro ir administruoja Mediatorių sąrašą, organizuoja Valstybės užtikrinamos mediacijos procesą, parenka ir skiria mediatorių, bet ir reaguodama į šalių prašymus taisyklėse numatytais atvejais keičia mediatorių nustačius

[169] LR Mediacijos įstatymas, 8 str.
[170] "IMI — Driving Transparency and High Competency Standards in Mediation, Worldwide," prieiga internetu https://imimediation.org/.
[171] "Dispute Resolution, Conflict Management & Mediation Services - CEDR," prieiga internetu https://www.cedr.com/.
[172] "About Us • MiKK e.V.," *MiKK e.V.*, prieiga internetu https://www.mikk-ev.de/en/about-us/.
[173] Lietuvos mediatorių rūmų el. svetainė, prieiga internetu https://www.lmr.lt.
[174] Dėl Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo, *TAR*, 2016-03-02, Nr. 4086, prieiga internetu, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6f2149a0e03111e59cc8b27b54efaf6e/asr.

mediatoriaus nusišalinimo pagrindus. Tarp VGTPT funkcijų, numatytų jos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, mediatorių veiklos vertinimo nėra, tačiau akivaizdu, kad ji, kaip institucija, kuri kasdien betarpiškai susiduria su mediacijos šalimis, atsako į jiems kylančius klausimus, neformaliai vertina ir mediatorių elgesį, o įžvelgus galimą pažeidimą teikia prašymą MVVK ištirti mediatoriaus veiklą. Empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad dviem atvejais skundą MVVK gavo iš VGTPT, kilus abejonėms dėl tinkamo mediatoriaus elgesio. Palyginimui Austrijoje pagrindinė mediacijos klausimus administruojanti institucija yra „Austrijos mediacijos tinklas“ (*austr. Österreichisches Netzwerk Mediation, ÖNM*) įkurta 2003 m.[175], Vengrijoje už mediacijos administravimą atsakinga Teisingumo ministerija[176].

Mediatorių veiklos vertinimo institucijos. 2019 m. „Europos mediacijos teisėkūros vadove“, išleistame CEPEJ, viena iš pateikiamų rekomendacijų vystant mediaciją yra „įsteigti drausminę instituciją, valdžios instituciją arba atsakingą profesinę asociaciją, kuri turėtų teisę sustabdyti mediatorių veiklą ir (arba) išbraukti juos iš sąrašo, jei jie nebeatitinka nustatytų kriterijų“. Norint nustatyti, kad mediatorius nebeatitinka nustatytų kriterijų pirmiausia reikia atlikti jo veiklos įvertinimą. Taigi nors netiesiogiai šia rekomendacija drausminė institucija įpareigojama atlikti mediatorių veiklos vertinimą.

Mediatorių veiklos vertinimą atlieka specialiai tam suburtos komisijos (Lietuva, Floridos valstija JAV). Komisija paprastai sudaro skirtingą profesinį pagrindą turinys asmenys, be mediatorių į komisijos sudėtį įeina advokatai, teisėjai, kitų institucijų atstovai. Komisija vertina mediatorių veiklą pagal gaunamus skundus ir, nustačiusi pažeidimą, paskiria numatytas sankcijas, sustabdo arba panaikina teisę verstis mediatoriaus veikla.

Taigi be mediacijos šalių mediatorių veikla plačiąją prasme vertinama plataus subjektų rato. Teisininkų, mediatorių bendruomenės, visuomenės nuomonė reikšminga mediacijos profesijos pripažinimui ir mediacijos populiarėjimui. Vis tik konkretaus mediatoriaus veiklos vertinimą pirmiausia atlieka mediacijos šalys. Pastebėjusios, kad mediatoriaus veikla neatitinka jam keliamų standartų šalys ar šalis gali pateikti skundą mediatorių veiklą vertinančiai komisijai. Ši, pagal nustatytus reglamentus, atlieka tyrimą ir, nustačius pažeidimą, paskiria numatytą sankciją. Lietuvoje mediatorių veiklą vertina dvi institucijos: MVVK ir Teisėjų drausminės etikos komisija, todėl naudinga jų veiklą apžvelgti išsamiau.

---

[175] Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. “*Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective”* Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001.

[176] Vengrijos Respublikos Mediacijso įstatymas, Act LV of 2002, accessed April 9, 2022, https://ukrmediation.com/images/DOCS/Model-documents/Hungary.pdf.

3.2. Mediatorių veiklos vertinimo institucijos Lietuvoje

3.2.1. Mediatorių veiklos vertinimo komisija

Mediacijos įstatyme[177] numatyti penki mediacijos valdymo subjektai[178] atsakingi už tinkamą mediacijos sistemos funkcionavimą: Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija[179], Teisėjų taryba[180], VGTPT[181], Lietuvos administracinių ginčų komisijos[182] pirmininkas, Koordinavimo taryba ir Mediatorių kvalifikacinio egzamino komisija. Sukurta mediacijos valdymo sistema yra sudėtinga, o atskiros atsakomybės sritys padalytos net penkiems skirtingiems subjektams.[183] Be šių institucijų atsakingų už sklandžią mediacijos sistemos veiklą Lietuvoje, Mediacijos įstatyme numatyta ir dar viena institucija, MVVK, kuriai priskirta skundų (pranešimų) dėl mediatorių veiklos nagrinėjimo ir mediatorių veikos vertinimo funkcija[184].

Mediacijos įstatymo VIII skyriuje MVVK išskiriama, kaip subjektas, kuriam asmenys gali teikti skundus dėl mediatorių, kurie pažeidė šio įstatymo, Europos mediatorių kodekso ar kitų teisės aktų, reglamentuojančių mediacijos paslaugų teikimą, reikalavimus, veiklos (Mediacijos įstatymas 28str. 1 dalis). Detaliau jos veikla reglamentuojama Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. Nr. 1R-289 įsakymu dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo priimtuose Mediatorių veiklos vertinimo komisijos nuostatuose[185] (toliau - MVVK nuostatai). MVVK nuostatai nustato MVVK narių teises ir pareigas vykdant jiems priskirtas funkcijas bei bendruosius MVVK darbo organizavimo ir sprendimų priėmimo reikalavimus, MVVK aptarnavimo tvarką (MVVK nuostatų I skyriaus 1 dalis). Savo veikloje MVVK vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Mediacijos įstatymu ir kitais teisės aktais ir atlieka juose numatytas funkcijas vertinant mediatorių veiklą.

---

[177] LR Mediacijos įstatymas, 3 str.
[178] A.Tvaronavičienė, N. Kaminskienė, " *Privalomoji mediacija šeimos ginčuose* ", Lietuvos teisė 2019, Esminiai pokyčiai, 2019m., Vilnius.
[179] Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministerija, prieiga internetu https://tm.lrv.lt/.
[180] Apie Tarybą - Lietuvos Teismai,, prieiga internetu https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teiseju-taryba/apie-taryba/170.
[181] Valstybės Garantuojamos Teisinės Pagalbos Tarnyba, prieiga internetu https://vgtpt.lrv.lt/.
[182] Lietuvos Administracinių Ginčų Komisija, prieiga internetu https://lagk.lrv.lt/.
[183] A.Tvaronavičienė, N. Kaminskienė, " *Privalomoji mediacija šeimos ginčuose* ", Lietuvos teisė 2019, Esminiai pokyčiai, 2019m., Vilnius.
[184] LR Mediacijos įstatymas, 28 str.
[185] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“. TAR, 21997. Pasiekiama internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610/asr.

MVVK sudaryta iš Komisijos pirmininko ir Komisijos narių, viso penki nariai, kurių kiekvienas atstovauja skirtingą instituciją. Vienas iš interviu respondentų kėlė klausimą dėl MVVK sudėties. Mediatorių profesinė veikla nėra tapati su jokia kita profesine veikla. Teisės aktai ir mediatorių veiklą reguliuojantys etikos kodeksai mediatorių veiklą reglamentuoja nedetaliai, įtvirtina tik pamatinius veiklos principus. Taigi asmuo, vertinantis mediatorių veiklą, turi ypač gerai išmanyti mediacijos esmę: jos principus, pamatines vertybes, pageidaujamas etiško elgesio normas, teisinį reglamentavimą. Ne mažiau svarbu ir tai, asmuo turi būti gerai įsigilinęs į skirtingais mediacijos stiliais paremtą mediatoriaus elgesį, suprasti mediatoriaus vaidmenį ir jo galimas elgesio ribas ne tik teoriniu bet ir praktiniu lygmeniu. Kalbėdamas apie MVVK sudėtį vienas iš respondentų pastebi: „Su visa pagarba teisėjams, Teisingumo ministerijos bei Advokatūros atstovams, kaip savo sričių specialistams, kyla klausimas ar tikrai šių sričių atstovai yra būtent tie asmenys, kurie šiuo metu Lietuvoje geriausiai nusimano apie mediaciją ir gali tinkamai įsigilinti (į mediatoriaus veiklos niuansus – aut. past.)?“. Kadangi MVVK sudaro tik penki nariai, kiekvieno jų dalyvavimas gali reikšmingai pakeisti galutinį sprendimą, nes MVVK sprendimai priimami dalyvaujančių narių paprastąja balsų dauguma(III skyriaus 21 dalis).

MVVK, gavusi skundą (pranešimą) per 20 dienų privalo sušaukti Posėdį. MVVK posėdyje turi teisę dalyvauti mediatorius, kurio veikla vertinama, ir subjektas, pateikęs MVVK skundą (pranešimą), prireikus ir kiti asmenys. Apie Posėdžio datą pranešama visiems dalyviams, o mediatoriui, kurio veikla bus vertinama, susipažinimui pateikiamas ir Pareiškėjo skundas, taip jam suteikiama teisė raštu pateikti MVVK atsikirtimus. Vienas iš respondentų paminėjo, kad paprastai mediatoriai gavę informaciją apie būsimą Posėdį ir susipažinę su Pareiškėju skundą, pasijaučia tarsi kaltinami teisme, ima teikti teisinius argumentus ir atsikirtimus, taip priartindami mediatoriaus veiklos vertinimo procedūrą prie teismo proceso. MVVK posėdis laikomas teisėtu, jeigu jame dalyvauja ne mažiau kaip pusė MVVK narių, jo metu sprendimai priimami dalyvaujančių MVVK narių paprastąja balsų dauguma.

Empirinis tyrimas parodė, kad dažniausiai MVVK posėdžiai vyksta nuotoliniu būdu, derinama žodinio ir rašytinio nagrinėjimo tvarka. MVVK nariai užduoda mediatoriui ir Pareiškėjui papildomus klausimus, suteikia teisę pasisakyti, patikslinti kaltinimus, aplinkybes, pateikti turimus įrodymus. Mediacijos įstatymo 17 str. 1 dalyje įtvirtinantis konfidencialumo reikalavimas įpareigoja ginčo šalis ir mediatorių „laikyti paslaptyje visą civilinio ginčo

mediacijos ir su ja susijusią informaciją“[186]. Ši nuostata ir saugo ir įpareigoja mediatorių bei mediacijos dalyvius. Ji reikšminga ir atliekant tyrimą dėl neetiško mediatoriaus elgesio, kadangi MVVK vertinimą turi atlikti remiantis šalių ir mediatoriaus paaiškinimais, kurie negali peržengti konfidencialumo taisyklės ribų.

MVVK veikla sudėtinga ir dėl to, kad, skirtingai nei teismo procesas ar kiti iki teisminiai ginčų nagrinėjimo būdai, mediacijos procesas nėra protokoluojamas, įrašomas, mediatorius nerengia ataskaitų. Taigi tyrimas remiasi išimtinai tik mediatoriaus ir mediacijos šalių paaiškinimais. Vienas interviu respondentas pastebi, kad skundo tyrimo procesas apsunkinamas, kai „kiekviena šalis net ir kalbėdama apie tą pačią situaciją ją mato skirtingai ir būna sudėtinga suprasti kaip iš tiesų viskas vyko“. Kitas respondentas, priešingai, tai laiko privalumu, nes toks tyrimas „neišilgina ir neapsunkina tyrimo proceso“.

Sprendimo priėmimas ir galimo mediatoriaus etikos pažeidimo tyrimas yra sudėtingiausias komisijos veiklos etapas. Vienas iš respondentų pastebi kad „visos tokio pobūdžio komisijos susiduria su panašiomis problemomis. <...> posėdžio metu labai svarbu kaip mes klausinėjam, kaip mes tą informaciją išsitraukiam, kuri mums yra reikalinga priimti sprendimą.“ Tai patvirtina MVVK narių kompetencijos mediacijos srityje svarbą. MVVK atliekamą tyrimą taip pat apsunkina mediacijos konfidencialumo principas bei aplinkybė, kad dažnu atveju skundą pateikia vis dar konfliktuojančios šalys, todėl maža tikimybė, kad abi mediacijos šalys palaikys skundą.

Taigi derindama konfidencialumo principo reikalavimus ir remdamasi šalių bei mediatoriaus paaiškinimais MVVK vertina ar mediatoriaus ir pareiškėjo pateiktų duomenų pakanka nustatyti mediatoriaus veiksmuose mediaciją reguliuojančių teisės aktų pažeidimų. Esant poreikiui, MVVK organizuoja daugiau nei vieną Posėdį ar paskiria pertrauką, kurios metu renka papildomus duomenis. Tyrimas parodo, kad susiformavo MVVK veiklos pamatinė nuostata, kuria ji vadovaujasi vertindama mediatorių elgesį. Pažeidimas nustatomas tada, kai MVVK nekelia abejonių, kad mediatoriaus veikla neatitiko jai Mediacijos įstatyme, Europos mediatorių kodekse ir kituose teisės aktuose keliamų reikalavimų. „Komisijos nuomone, tam kad būtų galima pripažinti Mediatorių pažeidus mediatorių veiklą reglamentuojančius teisės aktus, turi būti nustatyti Kodekse ar Įstatyme įtvirtinti mediatorių elgesiui taikomi reikalavimai

[186] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462, prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294.

ir pažeidimą patvirtinantys duomenys turi nekelti Komisijai abejonių dėl pažeidimo buvimo“[187].

Išnagrinėjusi pareiškėjo skundą MVVK priima sprendimą ar mediatorius pažeidė mediaciją reglamentuojančių teisės aktų normas ir paskiria vieną iš numatytų sankcijų: įspėjimą, viešą įspėjimą arba pašalinimą iš LR Mediatorių sąrašo, be galimybės būti į jį įrašytam trejus metus[188].

3.2.2. Teisėjų etikos ir drausmės komisija

Mediatoriai, kurie yra teisėjai, atsako drausmine tvarka, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos teismų įstatyme[189], todėl skiriasi teisėjų-mediatorių ir mediatorių vertinimo, ar jie padarė drausminį pažeidimą eiga ir galimos sankcijos. Mediatorių veiklos vertinimas atliekamas vienos institucijos – MVVK, tuo tarpu teisėjų elgesio ir profesinės etikos klausimų vertinimas vyksta dviem etapais. Pirma Teisėjų etikos ir drausmės komisija (toliau – TEDK) sprendžia drausmės bylų iškėlimo klausimus, tuomet perduoda drausmines bylas nagrinėti Teisėjų garbės teismui.

TEDK veikla reglamentuojama Teisėjų etikos ir drausmės komisijos nuostatais[190], ją sudaro septyni nariai. Siūlyti TEDK iškelti teisėjui drausmės bylą pateikiant motyvuotą teikimą turi teisę: Teisėjų taryba, Teisėjų etikos ir drausmės komisija, teismo, kuriame dirba teisėjas, pirmininkas, bet kurio aukštesnės pakopos teismo pirmininkas, kitas asmuo, kuriam tapo žinoma apie Teismų įstatymo 83 straipsnio 2 dalyje numatytą nusižengimą. Asmenų prašymai iškelti teisėjui drausminę bylą, laikomi teikimais dėl drausmės bylos iškėlimo. Teikime būtina nurodyti konkretų teisėją, padariusį galimą nusižengimą ir teikimą pagrįsti argumentais.

Drausmės byla teisėjui gali būti iškelta paaiškėjus bent vienam iš Teismų įstatymo 83 straipsnio 2 dalyje numatytų nusižengimų: už teisėjo vardą žeminantį poelgį, už kitų Teisėjų etikos kodekso reikalavimų pažeidimą ir už įstatymuose numatytų teisėjų darbinės ar politinės veiklos apribojimų nesilaikymą. TDEK, išnagrinėjusi teikimą dėl drausmės bylos iškėlimo gali nuspręsti iškelti teisėjui drausmės bylą ir perduoti ją nagrinėti Teisėjų garbės teismui, Teisėjų etikos ir drausmės komisijos nuostatų 44 punkte išvardintais pagrindais atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjui, atidėti klausimo dėl drausmės bylos iškėlimo teisėjui sprendimą arba

[187] 2021-05-31 dienos Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimas Nr..
[188] LR Mediacijos įstatymas, 29 str.
[189] LR Mediacijos įstatymas, 31 str.
[190] Teisėjų Tarybos nutarimas Dėl Teisėjų etikos ir drausmės komisijos nuostatų patvirtinimo, TAR, 2019-01-30, Nr. 1346, prieiga internetu https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6d51b610246111e9bf1ef395f41d6fbc/asr

nutraukti drausmės bylos svarstymo procedūrą nelikus drausminės atsakomybės subjekto. TDEK priimti sprendimai neskundžiami, kas prieštarauja numatytai MVVK priimtų sprendimų apskundimo tvarkai ir CEPEJ rekomendacijoms. Iškelta drausmės byla perduodama Teisėjų garbės teismui. Drausmės bylos iškelti negalima praėjus daugiau kaip trejiems metams nuo nusižengimo padarymo[191].

*Taigi „*svarbu pažymėti, kad nors Mediacijos įstatyme ir yra nustatytas apsaugos mechanizmas nuo mediatorių daromų mediacijos teikimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimų, tačiau mediatoriams, kurie yra teisėjai, Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo nuostatos dėl drausminės atsakomybės netaikomos, - jie atsako drausmine tvarka, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos teismų įstatyme (Mediacijos įstatymo 28 straipsnis)“[192]. Du sprendimai dėl galimo teisėjų netinkamo elgesio atliekant mediatoriaus pareigas formuoja praktiką, kad TEDK spręsdama, ar yra pagrindas teisėjui kelti drausmės bylą už netinkamus jo kaip mediatoriaus veiksmus, vertina pagal tai, ar teisėjo veiksmai vykdant mediacijos procesą, atitiko Teisėjų etikos taisykles. TEDK vertina mediacijos ir Teisėjų etikos kodekso principų koreliaciją ir ar skundžiami teisėjo veiksmai neprieštarauja teisminės mediacijos taisyklėms tokiu būdu pažeidžiant teisėjo etiką[193]. Kaip ir MVVK atliekamo vertinimo metu, tyrimas apsunkinamas nes „vadovaujantis Teisminės mediacijos taisyklių, patvirtintų Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 13P-125 (7.1.2) „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“, 26 punktu teisminės mediacijos procesas nėra protokoluojamas ir nėra daromas garso įrašas. Todėl Komisija neturi visumos duomenų, leidžiančių įvertinti mediacijos proceso eigą bei proceso dalyvių pasisakymų turinį etikos aspektu“[194].

Darbo autorės manymu teisėjų, veikiančių kaip mediatorių, apskundimo ir vertinimo dėl galimų pažeidimų procesas yra pernelyg sudėtingas ir sudaro prielaidas laikyti mediatorių-teisėjų veiklą nebaudžiama. Atrodytų tą pačią veiklą, mediacijos paslaugas, atliekančių mediatorių ir teisėjų- mediatorių veikla vertinama skirtingais kriterijais. Būdamas mediatoriaus vaidmenyje teisėjas privalo atsiriboti nuo pagrindinės teisėjo funkcijos – priimti teisingą ginčo sprendimą, ir mediatoriaus įrankių pagalba skatinti šalis rasti taikų sprendimą pačioms. Tačiau

[191] Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 83, 84 straipsniai.
[192] Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimas atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai E.S. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-3.
[193] Duomenys gauti apibendrinus Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimą atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai E.S. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-3 ir Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimas atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai R.Š. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-4. Prieiga internetu: https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teiseju-etikos-ir-drausmes-komisija/sprendimai/184/results?sqid=71bdf5af33b4910a522df01a91d406e864526b25
[194] Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimas atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai R.Š. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-4.

pagal egzistuojantį teisėjų-mediatorių atsakomybės reglamentavimą, jo veikla vis tiek vertinama vadovaujantis teisėjų etikai taikomais principais. Be to skiriasi teisėjų-mediatorių ir mediatorių apskundimo tvarka bei vertinimo, ar jie padarė drausminį pažeidimą eiga ir galimos sankcijos. Per TEDK veiklos istoriją gauti vos du skundai dėl teisėjų mediatorių netinkamo elgesio. Visos įvardintos priežastys verčia kelti klausimą ir atlikti išsamesnį tyrimą, ar teisinga teisėjus, kurie atlieka mediatoriaus funkciją, vertinti pagal teisėjų,o ne kaip mediatorių veiklos reikalavimus?

3.3. Sankcijos taikomos už mediatorių etikos pažeidimus

2019 m. „Europos mediacijos teisėkūros vadove“, išleistame CEPEJ, aptariant mediatorių atsakomybės klausimus be rekomenduojamų mediatorių atsakomybės rūšių aptariami ir kiti su mediatorių atsakomybe susiję esminiai elementai:

-sankcijos, kurios gali būti skiriamos mediatoriams už pažeidimus,
-galimybės apskųsti sprendimą skirti vieną ar kitą sankciją,
-būtinybė viešinti nuasmenintus drausmės organų sprendimus
-ir klausimas apie prievolę mediatoriui įsigyti civilinės atsakomybės draudimą.[195]

Analizuojant mokslinius šaltinius matyti, kad už mediatorių veiklą reguliuojančių normų ar etikos standartų pažeidimus mediatoriams gali būti skiriamos skirtingos pobūdžio sankcijos. Jos skiriamos atgrasyti mediatorius nusižengti jų veiklą reguliuojančioms normoms, perauklėti mediatorius, kurie nesivadovauja mediatorių etiškos veiklos standartais, kompensuoti mediacijos šalims patirtą žalą, išimtiniais atvejais mediatoriui gali grėsti laisvės atėmimas ar bauda.

Įspėjimas, viešas įspėjimas, pašalinimas iš mediatorių sąrašo ar panaikinimas teisės verstis mediatoriaus veikla yra dažniausiai pasitaikančios, tačiau pasitaiko ir „kūrybingesnių“, netradicinių sankcijų. Belgijos įstatymų leidėjas įtraukė tokias sankcijas kaip privaloma ko-mediacija ir įpareigojimas tam tikrą laiką atlikti praktiką mediacijos srityje. Šiomis priemonėmis siekiama ne užkirsti kelią mediatoriaus praktikai ar „nubausti“, o patobulinti jo elgesį ir išmokyti tinkamų įgūdžių, todėl jos turėtų būti skatinamos[196].

[195]2012m. išleistos Jungtinių Tautų gairės veiksmingesniam mediacijos rekomendacijų įgyvendinimui (angl. *Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendations Concerning Mediation*.”, p.52, prieiga internetu https://peacemaker.un.org/guidance-effective-mediation.
[196] 2012m. išleistos Jungtinių Tautų gairės veiksmingesniam mediacijos rekomendacijų įgyvendinimui (angl. *Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendations Concerning Mediation*.”, p.51, prieiga internetu https://peacemaker.un.org/guidance-effective-mediation.

Drausminės sankcijos Europos sąjungos valstybėse dažniausiai nurodomos nacionaliniuose mediaciją reglamentuojančiuose įstatymuose. Kitos, pavyzdžiui civilinės retesnės. Griežčiausios sankcijos už mediatoriaus pareigų pažeidimą taikomos Austrijoje, Belgijoje ir Turkijoje. Turkijoje už konfidencialumo pažeidimą mediatoriams, taip pat ir šalims, gali grėsti laisvės atėmimas iki 6 mėnesių[197], tokia pati trukmė numatyta ir Austrijos įstatyme. Austrijos mediatoriams arba šalims taip pat gali būti skiriama bauda. Belgijoje už konfidencialumo pažeidimą mediatoriui gali būti skiriama laisvės atėmimo bausmė nuo 1 iki 3 metų arba bauda nuo 100 iki 1 000 EUR[198].

Mediacijos įstatymo 29str. 1 dalyje numatytos trys drausminės nuobaudos mediatoriams. MVVK gali mediatoriui pareikšti įspėjimą, viešą įspėjimą arba išbraukti mediatorių iš Mediatorių sąrašo. Kiek platesnis sankcijų sąrašas numatytas Teismų įstatyme mediatoriams, kurie yra teisėjai. Teisėjų garbės teismas, išnagrinėjęs teisėjo drausminę bylą, gali teisėjui pareikšti pastabą, papeikimą, griežtą papeikimą, pasiūlyti jį atleisti iš pareigų arba numatytais atvejais siūlyti Seimui pradėti apkaltos procesą.[199]

15 lentelė. Lietuvoje mediatoriams numatytos drausminės nuobaudos

Drausminės nuobaudos mediatoriams pagal Mediacijos įst.	•įspėjimas •viešas įspėjimas •išbraukimas iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo
Drausminės nuobaudos teisėjams-mediatoriams, pagal Teismų įst.	•pastaba •papeikimas •griežtas papeikimas •siūlymas atleisti teisėją iš pareigų •numatytais atvejais siūlymas Seimui pradėti apkaltos procesą

[197] Turkijos Respublikos įstatymas dėl mediacijos civiliniuose ginčuose (įskaitant baudžiamąsias bylas). Resmî Gazete, 2012 m., Nr. 6325, 33 straipnis, prieiga internetu https://www.turkeymediationcentre.com/laws/codes/law-mediation-civil-disputes/.

[198] Mediacijos plėtros priemonių rinkinys užtikrinant CEPEJmediacijos gairių įgyvendinimą (angl. Mediation Development Toolkit Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation), CEPEJ(2018)7REV , p. 51, prieiga internetu https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52.

[199] Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994-06-17, Nr. 46-851, 60 str. Prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825.

3 kartus MVVK nusprendus, kad mediatorius pažeidė mediacijos paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, mediatoriui buvo pareikštas įspėjimas. Švelniausią įstatyme numatytą nuobaudą MVVK paskyrė, nes nei vienu iš trijų atveju mediatoriaus veiksmai „nesukėlė neigiamų pasekmių ar turtinės žalos mediatoriui ar kitam asmeniui“[200]. Viešas įspėjimas buvo paskirtas „atsižvelgiant į nustatytas aplinkybes dėl mediatoriaus netinkamo elgesio <...>sukeltas pasekmes“[201]. Neigiamomis pasekmėmis MVVK laiko faktą, kad mediatoriaus veiksmai „sudarė pagrindą mediacijos šalims suabejoti mediacijos proceso nauda, sumenkino jų pasitikėjimą mediacijos procesu bei sudarė kliūtis mediacijos šalims pasiekti mediacijos proceso tikslą – taikų ginčo išsprendimą“[202]. Taigi MVVK nuobaudą skiria atsižvelgdama į pasekmes, kurias sukuria mediatoriaus veiksmai. Griežčiausia įmanoma nuobauda – pašaliniams iš Mediatorių sąrašo iki šiol pritaikyta nebuvo.

Mediatorių veiklą vertinančioms institucijoms kyla problema, kaip mediatoriui paskirti jo pažeidimo pobūdį atitinkamą nuobaudą. Mokslinės literatūros analizė leidžia daryti išvadą, kad sankcijos mediatoriui skiriamos priklausomai nuo tikslo, kurio siekiama: nubausti mediatorius už netinkamą veiklą, apsaugoti vartotojus nuo ydingai paslaugas teikiančių asmenų ar šviesti mediatorius bei visuomenę ir sankcijas naudoti kaip mokomąją priemonę kelti mediacijos paslaugų teikimo kultūrą.

Lietuvoje net pati griežčiausia numatyta sankcija – apribojimas mediatoriui toliau verstis mediacijos praktika- neatima iš asmens galimybės teikti mediacijos paslaugas ateityje. Po tokio sprendimo priėmimo dienos mediatorius negali būti pakartotinai įrašytas į Mediatorių sąrašą ir negali laikinai teikti mediacijos paslaugų Lietuvos Respublikoje trejus metus[203]. Po trejų metų, atitikdamas tuo metu galiojančius kvalifikacinius reikalavimus asmuo vėl gali būti įrašytas į Mediatorių sąrašą. Viešas įspėjimas, skirtas įspėti visuomenę dėl mediatoriaus veiklos, kuri neatitinka keliamų standartų, bei paskatinti jį nebedaryti klaidų ateityje. Daugiausiai abejonių kelia švelniausia numatyta sankcija – įspėjimas, nes nėra iki galo aišku, ar tokia sankcija atliks savo funkciją. Vienas iš respondentų pastebi, kad „neretai mediatoriai nesupranta, kad padarė pažeidimą ir yra įsitikinę, kad viską padarė tinkamai“. Abejotina ar mediatoriui, kuris neįžvelgia pažeidimo ir savo kaltės, įspėjimas tinkamiausia nuobauda viliantis, kad mediatorius padarys išvadą ir nekartos tokių veiksmų ateityje. Be to, skiriant neviešą įspėjimą, apie

[200] MVVK 2021-12-31 sprendimas Nr. (1.3) VD-38
[201] MVVK 2021-12-17 sprendimas Nr. (8.22) VD-
[202] Ibid.
[203] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462, prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294.

nustatytą pažeidimą nesužinos nei visuomenė, nei kiti mediatoriai. Taigi skiriant nuobaudą mediatoriui už etikos standartų pažeidimą svarbu ne tik nustatyti ar mediatoriaus veiksmai nesukėlė neigiamų pasekmių ar žalos, bet ir įvertinti, ar numatyta sankcija pakankama užtikrinti, kad mediatorius supranta, kokį pažeidimą padarė ir jo nebekartos ateityje.

3.4. Sprendimų viešinimas.

Mediacijos paslaugas teikia labai skirtingą profesinį išsilavinimą turinys asmenys. Numatytas išimčių sąrašas, leidžiantis didelei daliai potencialių mediatorių įgyti šį statusą neturint tinkamo pasirengimo[204] kelia klausimą, ar vienodai ir ar teisingai kiekvienas mediatorius supranta ir taiko jam keliamus veiklos ir etikos reikalavimus. Viena yra turėti paankamai teorinių žinių, kita sugebėti tinkamai jas panaudoti praktikoje. Būtent todėl mediatoriams pradėjus teikti mediacijos paslaugas kyla ypatingai daug klausimų dėl tinkamo mediacijos principų taikymo, mediatoriaus veiklos bei pareigų ribų. CEPEJ yra pateikusi rekomendaciją „viešinti nuasmenintus drausmės organų sprendimus taip kaip viešinami teismų sprendimai“, tačiau šiuo metu informacija apie MVVK veiklą ir sprendimus nėra vieša.

Palyginimui teisėjų drausminius nusižengimus vertinančios institucijos priimtus sprendimus ir formuojamas rekomendacijas viešina rengdami metines ataskaitas[205]. Jose trumpai apžvelgiami gaunami skundai ir priimti sprendimai. Lietuvos notarų rūmų metinėje ataskaitoje[206] teikiama informacija apie per metus Notarų garbės teisme nagrinėtas notarų profesinės etikos ir tarnybinių nusižengimų bylas, priimtus sprendimus, paskirtas nuobaudas.

Darbo autorės manymu, MVVK turėtų kartą per metus parengti viešą ataskaitą, kurioje būtų pateikiama informacija apie gautus skundus, atliktus tyrimus, priimtus sprendimus ir paskirtas nuobaudas. Pageidautina, kad metinėje ataskaitoje būtų skelbiami nustatyti mediatorių etikos pažeidimai ir, remiantis jais, parengtos geros praktikos rekomendacijos mediatoriams. Ši informacija galėtų tapti priemone mediatoriams tobulinti praktinius įgūdžius, plėsti suvokimą apie etiškos mediatorių veiklos standartus ir nekartoti nustatytų mediatorių etikos pažeidimų. Be to, viešos ataskaitos skelbimas padėtų išsklaidyti įspūdį dėl mediatorių

[204] A. Tvaronavičienė, N. Kaminskienė, " *Privalomoji mediacija šeimos ginčuose* ", Lietuvos teisė 2019, Esminiai pokyčiai, 2019m., Vilnius.

[205] Pavyzdžiui Teisėjų etikos ir drausmės komisijos 2021m. veiklos ataskaita pasiekiama internetu: https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/04/tedk-ataskaita-2021.pdf

[206] Pavyzdžiui Lietuvos notarų rūmų 2020 metų veiklos ataskaita, pasiekiama internetu https://www.registrucentras.lt/jar/paieska/edoc_fa.php?enc=DBHCZNXlZuGYn7NsYS3V5MoXqPAnXR65rdWLZSBlCy3Y5kTmi0R1iyU%2Fbx6esQmtdF7IPbf4wpLCb2aNhaUJ21cO%2FslbW9UYOcCsEfuIkpY8x3iyHyotv5OM2f8wjSk4oAQgN59og%2FMkF44w7Ng50%2BJfX%2Brd3Jml%2Fkrm%2BQi31csYPFA%3D

veiklos nebaudžiamumo. Mediatoriai turėtų galimybę įsitikinti, kad drausminė atsakomybė nėra tik įstatyme numatyta teorinė galimybė šalims pateikti skundą, o realiai įgyvendinamas ir veikiantis etiškos mediatorių veiklos kontrolės mechanizmas, kuris paskatintų dar augiau dėmesio skirti kvalifikacijos kėlimui ir paslaugų kokybės gerinimui.

3.5. Sprendimų apskundimas.

Galimybė apskųsti sprendimą yra svarbi teisės į teisingą gynybą dalis. Lietuvoje teisė administracine tvarka apskųsti MVVK sprendimą numatyta MVVK nuostatuose[207], o apskundimo tvarka įtvirtinta Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatyme[208](toliau - ABTĮ). ABTĮ numato, kad MVVK sprendimas per 20 dienų turi būti pateiktas Lietuvos administracinių ginčų komisijai, ši ne vėliau kaip per 20 dienų turi išnagrinėti skundą ir priimti sprendimą atmesti skundą arba panaikinti skundžiamą individualų administracinį aktą, šiuo atveju MVVK sprendimą. Bylos šalys, nesutinkančios su Lietuvos administracinių ginčų komisijos sprendimu, per vieną mėnesį gali jį apskųsti apygardos administraciniam teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Tačiau apskųsti TDEK priimtų sprendimų dėl galimo teisėjų-mediatorių etikos pažeidimų galimybės nėra numatyta. Šiame darbe ne kartą keltas klausimas dėl skirtingo teisėjų, vykdančių mediatorių veiklą, statuso ir nevienodo šių asmenų etiškos veiklos vertinimo. Nesudaryta galimybė skųsti TEDK sprendimo ne tik prieštarauja CEPEJ rekomendacijoms, tačiau ir sumažina galimybę mediacijos šalims, kurių teisės galimai buvo pažeistos dėl netinkamos teisėjo mediatoriaus veiklos, o TEDK neįžvelgė tokio pažeidimo, ginti savo teises aukštesnės instancijos institucijose.

3.6. Mediatorių veiklos tyrimo praktinės problemos

Atlikus mokslinės literatūros ir įvertinus empirinio tyrimo duomenis galima išskirti keturias esmines mediatorių veiklos vertinimo praktines problemas (*žr.16 lentelę*):

Pirmoji problema nėra tiesiogiai susijusi su mediatorių veiklos vertinimu, tačiau įtakoja skundų, pasiekiančių jų veiklą vertinančias institucijas skaičių. Tai informacijos apie galimybę apskųsti mediatorių veiksmus viešoje erdvėje trūkumas. MVVK neturi savo internetinės

[207] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“. *TAR*, 21997. Pasiekiama internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610/asr.
[208] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, pasiekiama internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72290/asr.

svetainės, nėra skelbiami jos, kaip institucijos, kontaktiniai duomenys, nariai, trūksta informacijos apie skundų pateikimo ir jų nagrinėjimo tvarką. Todėl asmenys sunkiai randa informaciją, ką jis turėtų daryti norint apskųsti mediatorių.

16 lentelė. Mediatorių veiklos tyrimo praktinės problemos

Informacijos trūksta ir VGTPT internetinėje svetainėje ar šalių iš VGTPT gaunamoje informacijoje. VGTPT paskyrus mediatorių konkrečioje byloje priima sprendimą, kurį gauna mediatorius ir abi ginčo šalys. Jame galimybė skųsti mediatorius veiksmus nėra numatyta. Sprendimo 2.5 punkte tik nurodyta, kad "ginčo šalys turi teisę kreiptis į Tarnybą dėl mediatoriaus pakeitimo, jei paaiškėja aplinkybės, kurios kelia abejonių dėl mediatoriaus nešališkumo arba dėl kurių mediatorius negali vykdyti mediacijos konkrečiame ginče. Be to, mediatorius gali būti pakeistas Tarnybos iniciatyva, pasibaigus paskirto mediatoriaus sutarčiai dėl mediacijos paslaugų teikimo ar sustabdžius šios sutarties vykdymą.". Tokia formuluotė sudaro klaidingą įspūdį, kad šalys turi teisę mediatorių pakeisti, jei jis veikia šališkai arba negali vykdyti mediacijos, tačiau galimybės skųsti mediatoriaus veiksmų nėra. Todėl būtina papildyti VGTPT mediacijos šalims siunčiamą informaciją nurodant galimybę skųsti mediatoriaus veiksmus ir apskundimo tvarką. Papildomai naudinga būtų informaciją apie mediatorių apskundimo tvarką ir mediatorių veiklos tyrimą vykdančią MVVK skelbti VGTPT internetinėje svetainėje.

Antroji problema atliekant mediatorių veiklos vertinimą yra tinkamai identifikuoti, kokius galimus pažeidimus padarė mediatorius, kurio veikla skundžiama. MVVK sprendimų analizės duomenys rodo, kad nesant vieningos nustatytos skundo formos MVVK pasiekiantys

skundai yra skirtingo pobūdžio, juose ne visuomet pakanka informacijos įžvelgti galimą mediatorių etikos pažeidimą. Dažnu atveju skiriasi skundą teikiančių asmenų nurodomi galimi ydingi mediatorių veiksmai ir MVVK kvalifikuojami galimi mediatorių etikos pažeidimai. Natūralu, kad ne visi asmenys sugeba tiksliai suformuoti skundą nurodant, kokį teisės aktą ar kokią teisės akto normą pažeidė mediatorius. Mediacijos šalims sunku identifikuoti ir suformuluoti, kokius mediacijos principus (pvz. nešališkumo, konfidencialumo, sąžiningo proceso ir pan.) mediatorius pažeidė. Taigi skundo „perspektyva“ būti nagrinėjamam MVVK posėdžio metu labai priklauso nuo jame pateikiamos informacijos kiekio ir skundo turinio. Todėl, siūlytina MVVK arba jos veiklą organizuojančiai VGTPT sukurti vieningą, patvirtintą ir viešai skelbiamą skundo formą, kurią pildydami asmenys pateiktų maksimaliai reikalingą ir tinkamą MVVK informaciją.

Kita mokslinėje literatūroje pabrėžiama problema su kuria susiduria ir MVVK yra sudėtingas galimų mediatorių pažeidimų tyrimo procesas ir pateikiamos informacijos vertinimas. Pirmiausia tyrimą apsunkina konfidencialumo principas, kuris lemia įrodymų dėl netinkamos mediatorių veiklos nebuvimą. Tokiu atveju tyrimą atlikti ir įvertinti skundžiamo mediatoriaus veiklą galima tik remiantis šalių ir mediatoriaus paaiškinimais. Vis dar neišspręstas šalių konfliktas įtakoja, kad paaiškinimai dažnai būna prieštaraujantys. Mediatoriai, bijodami drausminių nuobaudų ir jų nekvalifikuotos veiklos paviešinimo galimybės, vengia pripažinti klydę ir teisina savo poelgius. Susidurdama su šiais iššūkiais MVVK per dvejus veiklos metus suformavo savo veiklos pamatinę nuostatą: pažeidimas nustatomas tada, kai tyrimo metu surinkti duomenys MVVK nariams nekelia abejonių, kad mediatoriaus veikla neatitiko teisės aktuose jai keliamų reikalavimų. Tinkamai priimti tokį sprendimą ir atlikti kokybišką tyrimą ypatingai svarbu aukšta MVVK narių kompetencija mediacijos srityje.

Ketvirtoji problema – tinkamų sankcijų parinkimas. Atliekant mediatorių veiklos vertinimą ir nustačius, kad mediatorius pažeidė jo veiklą reguliuojančias etikos normas, svarbu tinkamai parinkti drausminę nuobaudą ir jos sukeliamas pasekmes mediatoriui. Pageidautina, kad sankcija būtų skirta ne bausti, o edukuoti mediatorių ir visuomenę. Ji turėtų informuoti asmenis apie mediatoriaus veiklos kokybę besirenkant mediatoriaus kandidatūrą, motyvuoti kitus mediatorius nekartoti nusižengimų ir atsakingai vertinti mediatoriaus veiklą. MVVK skirdama sankciją mediatoriui suformavo nuostatą, kad ją parenkant svarbu atsižvelgti į pažeidimo pobūdį, jo sukeltas pasekmes ir kiek mediatorius suvokia padarytą pažeidimą. Problema kyla kuomet skiriasi MVVK narių požiūris į mediatoriaus pažeidimą. Skirtingo profesinio

išsilavinimo asmenų žinios apie mediacija, jos praktines problemas, gali sudaryti prielaidas skirti nepakankamai griežtą sankciją neįvertinus mediatoriaus atlikto pažeidimo reikšmės mediacijos procesui ir šalims.

4. EMPIRINIS TYRIMAS

Magistrinio darbo tyrimą sudaro dvi dalys: Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimų turinio analizė ir interviu su ekspertais (ekspertizė).

4.1. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimų turinio analizė

Norint atskleisti dažniausiai praktikoje pasitaikančius mediatorių etikos pažeidimus ir siekiant įvertinti MVVK veikimo modelio efektyvumą, buvo analizuojami MVVK sprendimai dėl mediatorių veiklos. Darbo autorė atliko tyrimą, kurio metu buvo surinkti, susisteminti ir išanalizuoti MVVK vykusiuose posėdžiuose priimti sprendimai dėl mediatorių veiklos vertinimo. Tyrime analizuoti per dvejus veiklos metus, t.y. nuo 2020 m. sausio mėn. 1 dienos iki 2021 m. gruodžio 31 dienos, MVVK gautų skundų ir dėl jų vykusių posėdžių priimtų sprendimų duomenys. Laikantis asmens duomenų apsaugos standartų ir mediacijos konfidencialumo principo, pateikti Protokolai buvo nuasmeninti, kad nebūtų galima identifikuoti nei ginčo šalies, pateikusios skundą MVVK, nei mediatoriaus, kurio veikla buvo vertinama, tapatybių.

MVVK sprendimų analizei pasirinkti šie aspektai ir analitiniai kriterijai: MVVK gautų skundų ir priimtų sprendimų skaičius, asmenys teikiantys skundus, sprendimų priėmimo trukmė, mediatorių veiksmų, dėl kurių asmenys teikia skundus MVVK, analizė, dažniausiai MVVK skunduose tiriami mediatorių etikos pažeidimai, MVVK priimtų sprendimų ir paskirtų sankcijų analizė.

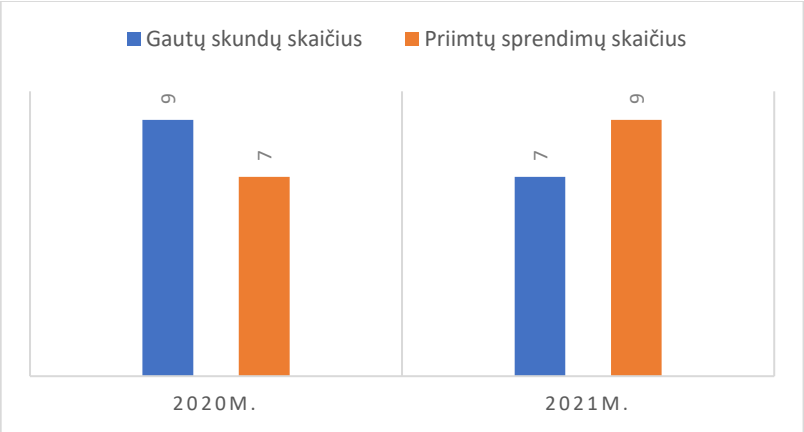
MVVK sprendimų analizė leido nustatyti kokie mediatorių veiksmai šalių traktuojami kaip netinkami ir kelia abejonių dėl mediatoriaus kvalifikacijos. Taip pat leido identifikuoti dažniausiai praktikoje pasitaikinančius mediatorių etikos pažeidimus, nustatyti kokių žinių trūksta mediatoriams, norint užtikrinti, kad jų veikla atitiktų Mediacijos įstatyme ir Europos mediatorių kodekse įtvirtintus reikalavimus.

Tyrimo rezultatai pateikti antroje magistrinio darbo dalyje, tyrimo metu gauti duomenys taip pat naudoti skirtingose magistro darbo dalyse kaip šaltinis, patvirtinantis darbe pateikiamus teiginius.

4.1.1. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimų skaičius

Per dvejus veiklos metus MVVK gavo 16 skundų[209], 9 skundai gauti 2020 metais ir 7 skundai gauti 2021 metais. 2020 m. MVVK priėmė 7 sprendimus dėl mediatorių veiklos vertinimo, 2021 m. buvo priimti 9 sprendimai[210]. MVVK posėdžių vyko daugiau nei priimta sprendimų. Iš sprendimų turinio matyti, kad kai kuriems sprendimams priimti buvo poreikis organizuoti pakartotinius MVVK posėdžius su skundą padavusiu asmeniu arba mediatoriumi, kurio veikla vertinama, dėl duomenų patikslinimo. Tačiau tyrime analizuojamas ne MVVK posėdžių skaičius, o priimtų sprendimų kiekis. Pareiškėjų skundai MVVK teikiami visus metus tolygiai.

17lentelė. MVVK gautų skundų ir priimtų sprendimų dėl mediatorių veiklos vertinimo skaičius

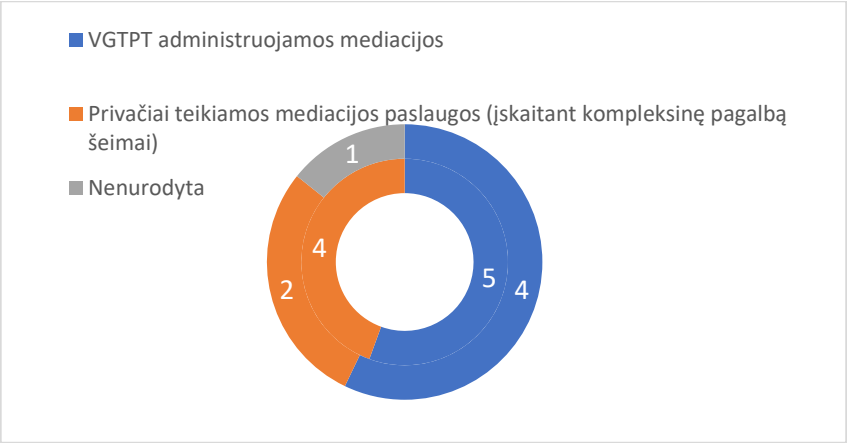
MVVK sprendimų turinys ir jame pateikiama informacija per dvejus metus keitėsi. Vienuose pateikiama išsamesnė informacija įvardijant daugiau aplinkybių susijusių su mediacija ar mediatoriumi (miestas, privati ar Valstybės kompensuojama mediacija ir pan.), kituose ši informacija neatskleidžiama. Todėl analizuojami buvo duomenys, kurie aptinkami visuose sprendimuose ir informacija, kuri iš turinio konteksto leidžia daryti tikslesnes įžvalgas.

Ne visuose sprendimuose tiksliai nurodoma skundžiami privačias mediacijos paslaugas ar Valstybės kompensuojamas mediacijos paslaugas teikiančio mediatoriaus veiksmai. Tačiau iš sprendimuose pateiktos informacijos, kurią galima identifikuoti, pastebima, kad skundų dėl VGTPT paskirtų mediatorių sulaukta daugiau (9 skundai) nei privačias paslaugas teikiančių

[209] 2022m. kovo 19d. duomenimis Mediatorių veiklos vertinimo komisija 2022 metais yra gavusi 2 skundus, tačiau į tyrimo apimtį jie nebuvo įtraukti.
[210] Pažymėtina, kad vienas iš Sprendimų dėl skundo gauto 2021m. pabaigoje priimtas 2022m., nes Komisija paskutinėmis metų dienomis nespėjo suorganizuoti posėdžio. Toliau šis Sprendimas darbe priskiriamas prie 2021m. priimtų Komisijos Sprendimų.

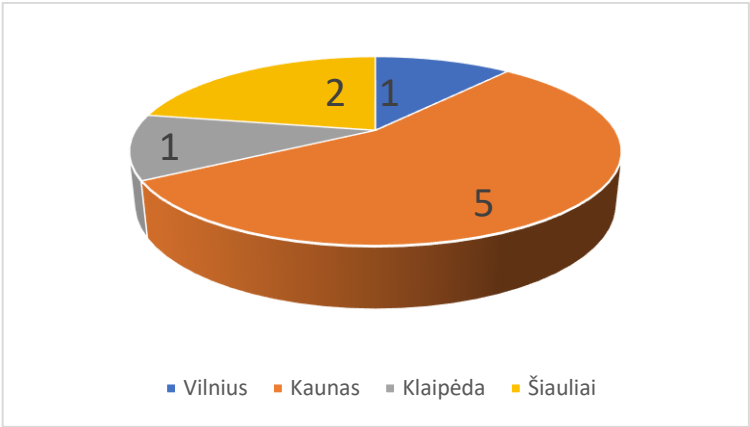
mediatorių veiksmų (6 skundai)[211]. Viename skunde esančios informacijos nepakanka identifikuota, kokio pobūdžio mediacija buvo teikiama asmeniui.

18 lentelė. Skundų pagal teikiamos mediacijos pobūdį skaičius

Taigi galima įžvelgti skirtumą tarp privačių ir Valstybės kompensuojamų mediacijos paslaugų kokybės ir pagrįstai kelti klausimą, ar Valstybės kompensuojamas mediacijos paslaugas teikiantys mediatoriai yra mažiau kompetentingi ir jų teikiamų paslaugų kokybė prastesnė nei privačiai dirbančių mediatorių?

19 lentelė. Skundai dėl VGTPT paskirtų mediatorių pagal miestus

Iš 9 skundų, gautų dėl VGTPT paskirtų mediatorių matyti, kad 56% skundų gauta dėl VGTPT Kauno skyriaus paskirtų mediatorių (5 skundai iš 9). Informacinėje sistemoje TEISIS[212], kurios pagalba yra administruojamas VGTPT teikiamų mediacijos paslaugų

[211] Prie privačiai mediacijos paslaugas teikiančių mediatorių priskiriama ir mediacijos, teikiamos per Kompleksinės pagalbos šeimai projektus, organizuojamose atskirose savivaldybėse. Tokios paslaugos asmenims, kurie jomis naudojasi nėra apmokamos iš valstybės biudžeto, tačiau yra kompensuojamos konkretaus projekto rėmuose.

[212] Nuo 2020m. spalio 1d. veikianti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos informacinė sistema TEISIS (mediacijos posistemė), prieiga internetu https://teisis.lt/external/mediator/list?filter=%7B%22page%22:1,%22pageSize%22:10,%22searchSpecialisationChildren%22:true,%22orderBy%22:%22surname%22,%22sortingOrder%22:%22asc%22,%22mediatorTypeList%22:null%7D.

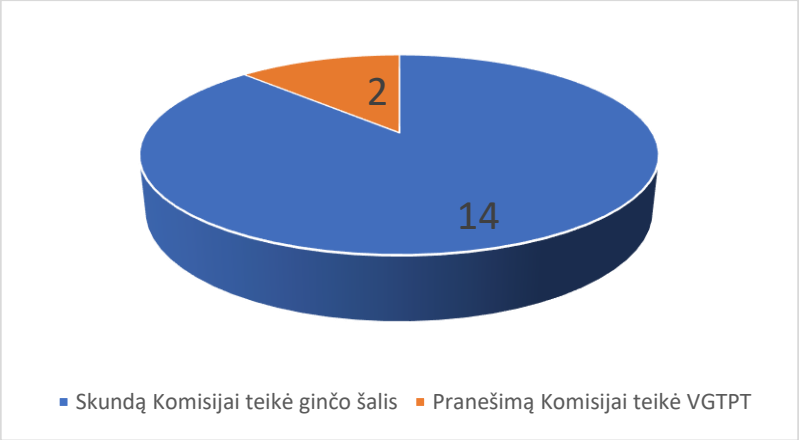
teikimas, mediatoriai, kurie yra pasirašę paslaugų teikimo sutartį su VGTPT savo profilyje pasirinktinai patys nurodo, kokia yra jų veiklos teritorija. Pasitaiko, kad Kauno miestą ar Kauno rajoną kaip savo veiklos teritoriją, nurodo ir mediatoriai esantys iš kitų miestų. Į VGTPT dėl privalomos mediacijos besikreipiančioms šalims mediatorius jų ginčui paskiriamas pagal ginčo šalių gyvenamąją vietą (II skyriaus 5 dalis)[213]. Taigi gali susiklostyti situacija, kad asmenims iš Kauno ar Kauno rajono gali būti paskirtas mediatorius iš kito miesto, kuris šią teritoriją yra pažymėję kaip savo veiklos teritoriją. Tokia situacija praktikoje gali sukelti problemų, kuomet mediatorius iš kito nei ginčo šalys miesto yra suinteresuotas mediaciją vykdyti nuotoliniu būdu, tuo tarpu mediacijos šalys turi teisę pareikšti pageidavimą mediaciją vykdyti kontaktiniu būdu šalims ir mediatoriui susitinkant gyvai jų mieste. Būtent nesutarimas dėl mediacijos pobūdžio net dviem atvejais paskatino šalis kreiptis į MVVK su skundu dėl mediatoriaus veiklos vertinimo. Analizuojant 19 lentelėje pateiktus duomenis vienareikšmiškai daryti išvadą, kad Kauno regione veikiantys mediatoriai labiau linkę pažeisti mediatorių veiklą reglamentuojančius reikalavimus, darbo autorės nuomone nebūtų tikslinga. Tačiau ši tendencija verčia kelti klausimą ir atlikti išsamesnį tyrimą, kokios priežastys įtakoja, kad daugiausiai skundų sulaukiama dėl mediatorių, kurie paskirti VGTPT Kauno skyriaus.

4.1.2. Asmenys teikiantis skundus Mediatorių veiklos vertinimo komisijai

Mediacijos įstatymo 28 straipsnis numato, kad „dėl mediatorių, kurie pažeidė šio įstatymo, Europos mediatorių elgesio kodekso ar kitų teisės aktų, reglamentuojančių mediacijos paslaugų teikimą, reikalavimus, veiklos asmenys gali teikti skundus (pranešimus) mediatorių veiklos vertinimo komisijai“. Kreiptis į MVVK dėl mediatorių veiklos vertinimo gali ne tik ginčo šalys, bet ir jų teisėti atstovai, taip pat VGTPT, kuri administruoja Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos vykdymą, ar bet kurie kiti fiziniai ar juridiniai asmenys pastebėję netinkamą mediatoriaus veiklą. 14 skundų buvo pateikti ginčo šalių. Identifikuoti ar skundai buvo patikti šalių asmeniškai ar jų atstovų duomenų nepakanka. 2 kartus mediacijos šalys su skundu kreipėsi ne tiesiogiai į MVVK, bet į VGTPT prašydamos pakeisti mediatorių jų ginčui spręsti. VGTPT įvertinusi aplinkybes dėl kurių asmenys prašo pakeisti mediatorių ir įžvelgdama galimus mediatorių etikos pažeidimus pateikė pranešimą MVVK su prašymu įvertinti tokio mediatoriaus veiksmus.

[213] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“. TAR, 21997. Pasiekiama internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610/asr.

20 lentelė. Asmenys teikiantis skundus MVVK

4.1.3. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sprendimų priėmimo trukmė

Įsakyme dėl Mediacijos įstatymo įgyvendinimo numatytuose Mediatorių veiklos vertinimo komisijos nuostatuose[214] numatyta, kad „Komisijos posėdžiai šaukiami ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo <...> skundo (pranešimo) gavimo Komisijoje dienos“. Tačiau skundo nagrinėjimo trukmės teisės akto nereglamentuoja. Todėl naudinga įvertinti ar nustatytas laikotarpis pakankamas MVVK suorganizuoti posėdį ir kokia yra skundo nagrinėjimo trukmė.

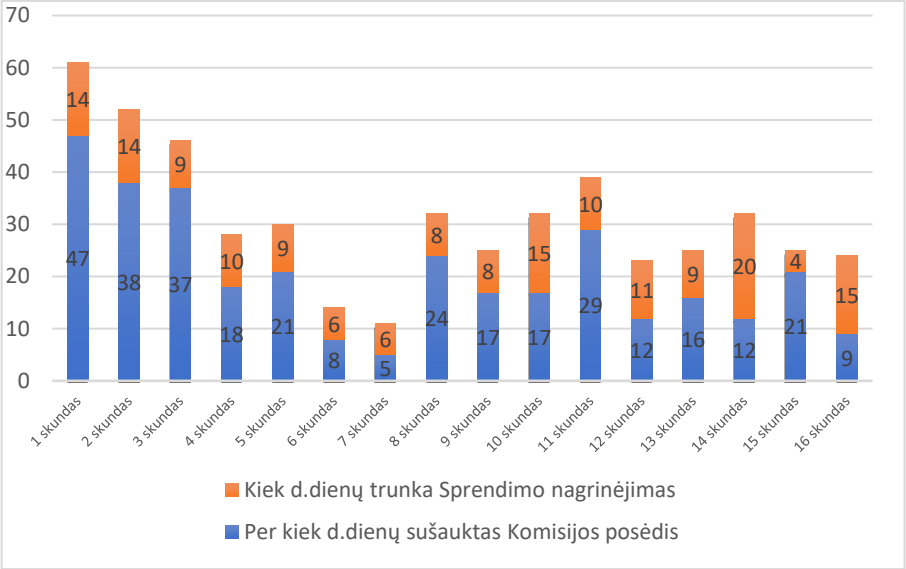
Vidutinė trukmė nuo skundo gavimo MVVK dienos iki pirmojo MVVK posėdžio sušaukimo dienos yra 21 darbo diena. Iš 21 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad skundų nagrinėjimo trukmė skiriasi. 63% (t.y.10) posėdžių MVVK spėjo sušaukti per MVVK Nuostatuose numatytą laiką. Tikėtina, kad posėdžio sušaukimo trukmei didelės įtakos turėjo pandeminė situacija Lietuvoje, nes Lietuvoje paskelbto karantino laikotarpiu laiko tarpas iki pirmojo MVVK posėdžio sušaukimas truko ilgiau. Neatmestina, kad vėliau posėdžius organizuoti truko trumpiau, nes išgryninus MVVK veiklos pobūdį, jos darbo organizavimas tapo efektyvesnis ir greitesnis.

Vertinant skundo nagrinėjimo trukmę, pastebima, kad po pirmojo MVVK posėdžio sušaukimo, sprendimą MVVK priima ganėtinai greitai, vidutiniškai per 11 darbo dienų. MVVK posėdžius organizuoja optimaliai išnaudodama laiką ir vieno posėdžio metu neretai

[214] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“. TAR, 21997. Pasiekiama internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610/asr

priima sprendimus dėl kelių mediatorių veiklos vertinimo. Vidutinė trukmė nuo asmens skundo pateikimo dienos iki MVVK sprendimo priėmimo yra 45 dienos.

21 lentelė. Skundo nagrinėjimo trukmė dienomis nuo skundo pateikimo dienos iki MVVK sprendimo priėmimo dienos, 2020-2021m.

4.1.4. Mediatorių veiksmai, dėl kurių asmenys teikia skundus

Nacionaliniuose teisės aktuose nėra numatytų konkrečių reikalavimų, kokie duomenys turi būti pateikdami MVVK teikiant skundą ar pranešimą dėl mediatoriaus veiklos vertinimo.

Tyrimo duomenys parodė, kad asmenys labai skirtingai formuluoja prašymus ištirti mediatoriaus veiklą, pateikiamos tokios skirtingos formuluotės kaip: „įvertinti [prieš tai išvardintus]mediatoriaus veiksmus “, „įvertinti mediatorės kompetenciją“, „buvo pažeista teisė gauti mediacijos paslaugas“, „Dėl korupcinio pobūdžio veiksmų ir dokumentų klastojimo“, „Mediatorius pažeidė Europos mediatorių elgesio kodekso 2.2 ir 3.3 punktus“. Tačiau įsigilinus į prašymo formuluotes ir sprendimų turinį matyti, kad skundą su prašymu įvertinti (ištirti) mediatoriaus veiksmus asmenys MVVK teikė 14 kartų. 2 kartus kartu su prašymu įvertinti mediatoriaus veiklą buvo prašyta pakeisti mediatorių, 1 kartą prašyta išbraukti mediatorių iš Mediatorių sąrašo, 1 kartą buvo prašyta panaikinti mediatoriaus išduotą pažymą. 2 kartus pranešimą MVVK su prašymu įvertinti mediatoriaus veiksmus pateikė VGTPT.

VGTPT prašymo pakeisti mediatorių šalių ginče sulaukė viso 4 kartus. Visi 4 prašymai buvo dėl mediatoriaus, kuris šalims buvo paskirtas VGTPT. Taisyklėse Dėl Valstybės

užtikrinamos neteisminės mediacijos[215] ginčo šalims yra numatyta galimybė kreiptis į VGTP jei paaiškėja, aplinkybės keliančios abejonių dėl mediatoriaus nešališkumo. Tokiu atveju sprendimą dėl mediatoriaus pakeitimo VGTPT priima ne vėliau kaip per 5 darbo dienas, paaiškėjus, bent vienai iš Taisyklių 6 punkte nurodytų aplinkybių, ar esant kitoms aplinkybėms keliančioms abejonių dėl mediatoriaus nešališkumo, arba dėl kurių mediatorius negali vykdyti mediacijos konkrečiame ginče. Tačiau nagrinėjamais atvejais asmenų prašymai pakeisti mediatorių buvo susiję ne tik dėl mediatoriaus nešališkumo, bet ir dėl kitų aplinkybių, pvz. dėl mediatoriaus siūlymo mediaciją vykdyti tik nuotoliniu būdu, buvo keliamas klausimas dėl konfidencialumo principo laikymosi ir pan. Galima daryti išvadą, kad šalys susidūrusios su netinkama mediatoriaus veikla ir neradusios jokios informacijos apie galimybę skųsti tokio mediatoriaus veiksmus, naudojasi Taisyklėse numatyta galimybe pakeisti mediatorių. Tuo tarpu VGTPT neidentifikavusi aplinkybių nulemiančių mediatoriaus nešališkumą, bet įžvelgdama kitų etikos pažeidimų, išnagrinėti tokio mediatoriaus veiksmus paveda MVVK.

Nesant aiškių formos ir turinio reikalavimų, skundai MVVK formuluojami labai skirtingi. MVVK gaunamuose skunduose keliamas klausimas dėl daugiau nei vieno mediatoriaus elgesio pažeidimo, todėl daugeliu atveju mediatoriaus veiklos vertinimas yra sudėtingas ir kompleksiškas procesas.

Įsigilinus į MVVK sprendimuose pateiktą turinį, matyti, kad skunduose daugiausia keliami klausimai dėl:

-mediatoriaus šališkumo (6),
-mediatoriaus kompetencijos ruošti taikos sutartį(1),
-galimų konfidencialumo pažeidimų (3).
-netinkamo mediacijos proceso inicijavimo (5),
-netinkamo mediacijos susitikimų (gavus abiejų šalių sutikimus) organizavimo (5),
-skundai dėl netinkamų mediatoriaus veiksmų proceso metu arba netinkamos proceso eigos (4).

Mediatoriaus šališkumas ir tinkamas mediacijos proceso organizavimas yra dažniausiai mediacijos šalių pastebimos klaidos mediatoriaus veikloje.

[215] Dėl Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo, *TAR*, 2016-03-02, Nr. 4086, prieiga internetu https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6f2149a0e03111e59cc8b27b54efaf6e/asr.

Visi skundai dėl netinkamo mediacijos proceso inicijavimo buvo pateikti dėl privačiai inicijuotų mediacijos procesų, t.y. šalys skundžia mediatoriaus veiksmus ir įžvelgia inicijavimo procesą kaip nesąžiningą, neatitinkantį įstatymo normų ir pažeidžiantį jų, kaip mediacijos šalies teises. Vienas iš MVVK sprendimų, kuriame buvo nustatytas pažeidimas mediatoriaus veiksmuose buvo būtent dėl netinkamo privačios mediacijos inicijavimo proceso.

Skundai dėl netinkamo mediacijos susitikimų (gavus abiejų šalių sutikimus) organizavimo proceso, t.y. pasiruošimo mediacijai stadija, gauti išimtinai dėl VGTPT paskirtų mediatorių vykdomų mediacijų. Kai mediaciją inicijuoja VGTPT, galima teigti, kad mediatorius netenka labai svarbios galimybės užmegzti pirminį kontaktą su šalimis ir kurti pasitikėjimą su jomis dar mediacijos inicijavimo stadijoje. Realią galimybę susisiekti su šalimis, susipažinti ir aptarti galimą mediacijos pobūdį, galimybę mediatoriui prisitaikyti prie ginčo šalių poreikių mediatorius įgyja tik gavęs paskyrimą iš VGTPT. Tais atvejais, kai mediatorių privalomajai mediacijai parenka ir skiria VGTPT, mediatoriui už mediacijos paslaugas apmokama iš valstybės biudžeto lėšų. Privalomosios mediacijos paslaugos, už kurias apmokama iš valstybės biudžeto lėšų, gali būti teikiamos iki keturių valandų, taip pat gali būti apmokama už mediatoriaus pasirengimą mediacijai ir mediacijos rezultatų įforminimą, kurie gali trukti iki vienos valandos[216]. Taigi mediatorius susipažinti su šalimis, aptarti būsimos mediacijos vykdymo tvarką, pobūdį, taisykles, išklausyti šalių pageidavimus turi suspėti būtent per vieną valandą, skirtą pasirengimui mediacijai. Tyrimo rezultatai verčia kelti klausimą ar tikrai šis laikas pakankamas pasitikėjimo su šalimi kūrimui, ar mediatoriai „taupydami“ vos keturias mediacijai skiriamas Valstybės apmokamas mediacijos valandas nėra skatinami praleisti šį žingsnį, neįvertindami jo svarbos tolimesniam mediacijos procesui.

Didžioji dalis skundų pasiekiančių MVVK susiję su netinkamais mediatoriaus veiksmais organizuojant mediacijos procesą dar iki mediacijos sesijos pradžios. Darbo autorė daro prielaidą, kad tai įtakoja nepakankamas mediatorių žinių kiekis apie inicijavimo procesą, mediacijos stadijų ir jų eiliškumo svarbą.

Skundai dėl netinkamų mediatoriaus veiksmų proceso metu arba netinkamos proceso eigos susiję su įtarimais dėl proceso vilkinimo, netinkamo mediacijos užbaigimo arba net mediacijos proceso „klastojimu“, t.y. įtarimu, kad mediacija nevyko, tačiau mediatorius išdavė pažymą

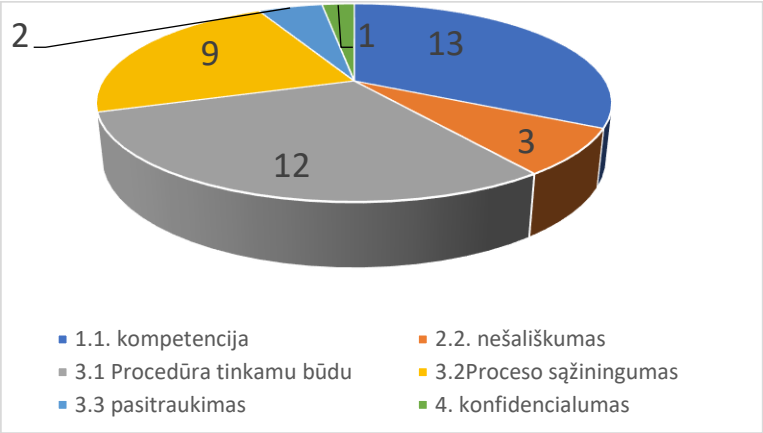
[216] Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462, prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294.

apie mediacijos pabaigą. Tokio pobūdžiai skundai gauti dėl VGTPT vykdomų arba projektinių mediacijų.

4.1.5. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos tirti mediatorių etikos pažeidimai

MVVK sprendimuose minimos šios Europos mediatorių kodekso dalys, dėl kurių buvo vertinamas mediatorių elgesio atitikimas: 1.1 dalis „Kompetencija", 2.2 dalis „Nešališkumas", 3.1 dalis „Procedūra", 3.2 dalis „Proceso sąžiningumas", 3.3 dalis „Proceso pabaiga", ir 4 dalis „Konfidencialumas".[217]

22lentelė. Dažniausiai tirti mediatorių etikos pažeidimai.

Analizuojant diagramos duomenis matome, kad didžioji dalis (33%) skundų dėl mediatorių veiklos yra susiję su Europos mediatorių kodekso 1.1. dalyje pabrėžiama mediatoriaus kompetencija tinkamai vykdyti mediacijos procedūrą ir gerai nusimanyti mediacijos procese (13 skundų).

30% skundų pateikta dėl Europos mediatorių kodekso 3.1 dalyje įtvirtinto tinkamo mediacijos procedūros organizavimo ir sąžiningo proceso reikalavimo pažeidimo (būtina patikslinti, kad aktualiausi buvo klausimai dėl mediatorius pareigos vesti procedūras tinkamu būdu, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, įskaitant galimą šalių jėgos disbalansą ir bet kokius pageidavimus, kuriuos šalys gali pareikšti, teisės aktų reikalavimus bei poreikį greitai išspręsti ginčą)(12 skundų). 23% skundų buvo teigiama, kad mediatorius neužtikrino šalims galimybės susitarti dėl mediacijos vedimo būdo (9 skundai). Du kartus buvo vertinamas mediatorių nešališkumas, tinkamas mediacijos užbaigimas, 1 kartą konfidencialumo principo pažeidimas.

[217] 2004 m. Europos Komisijos priimtas "*Europos mediatorių elgesio kodeksas*" (Angl. *European Code of Conduct for Mediators* of the European Commission, 2004), prieiga internetu http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf.

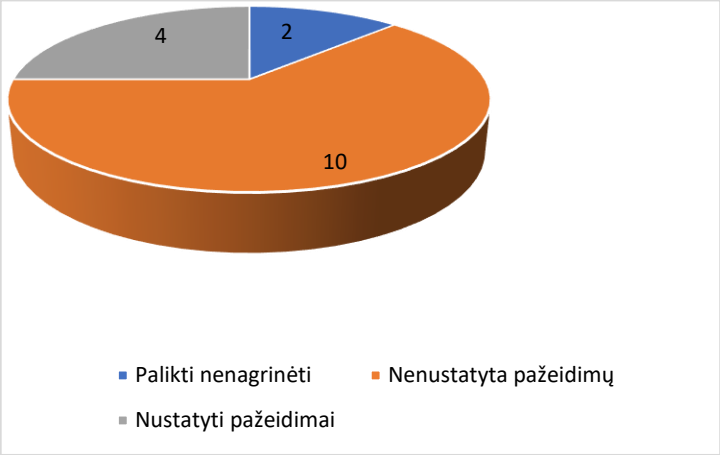
Taigi pastebimas skirtumas tarp skundą teikiančių asmenų formuluočių ir kaip pažeidimus kvalifikuoja MVVK. Natūralu, kad ne vis asmenys sugeba tiksliai suformuoti skundą nurodant, kokį teisės aktą ar kokią teisės akto normą pažeidė mediatorius. Taipogi menkai mediaciją išmanančioms šalims sunku identifikuoti ir suformuluoti, kokius mediacijos principus (pvz. nešališkumo, konfidencialumo, sąžiningo proceso ir pan.) mediatorius pažeidė. Tik viename skunde buvo pateikta tiksli nuoroda į Europos mediatorių kodekso dalis, kurios skundą pateikiančio asmens manymu buvo pažeistos. Taigi pirmas iššūkis, su kuriuo susiduria MVVK yra teisingai suprasti skunde pateikiamą informaciją ir identifikuoti, kokius galimus pažeidimus padarė mediatorius, kurio veikla skundžiama.

Keliamos problemos aktualumą patvirtina ir tai, kad du MVVK gauti asmenų skundai palikti nenagrinėti. Viename jų sprendimas nenagrinėti priimtas dėl nepakankamo informacijos apie galimą mediatoriaus pažeidimą kiekio. Kitas skundas nenagrinėtas, nes besikreipiančiojo tikslas buvo išsiaiškinti mediatoriaus pažymos išdavimo tvarką, tačiau priekaištų mediatoriaus veiklai skundą pateikęs asmuo neturėjo. Matyti, kad skundo „perspektyva“ būti nagrinėjamu MVVK posėdžio metu labai priklauso nuo jame pateikiamo informacijos kiekio ir jo turinio.

4.1.6. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos priimtų sprendimų analizė

Iš 16 per dvejus veiklos metus priimtų MVVK sprendimų ketvirtadalyje, t.y. 4, jų nustatyti mediatorių etikos pažeidimai (25%), du skundai palikti nenagrinėti (12,5%) dėl duomenų ar informacijos skunde trūkumo, dešimtyje atvejų nenustatyti mediatorių veiklos pažeidimai(62,5%). Paminėtina, kad dviejuose sprendimuose, kuriuose MVVK nenustatė pažeidimo buvo nustatyta, kad “mediatoriaus veiksmuose galima konstatuoti nepakankamą atidumą ar rūpestingumą savo pareigoms”.

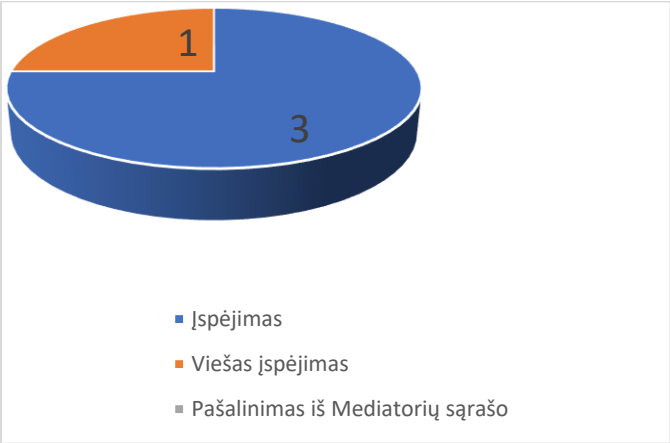
23lentelė. Komisijos priimtų sprendimų analizė

Nagrinėjant skundus matyti, kad susiformavo komisijos veiklos pamatinė nuostata: pažeidimas nustatomas tada, kai MVVK nekelia abejonių, kad mediatoriaus veikla neatitiko jai Mediacijos įstatyme, Europos mediatorių kodekse ir kituose teisės aktuose keliamų reikalavimų. „Tam kad būtų galima pripažinti Mediatorių pažeidus mediatorių veiklą reglamentuojančius teisės aktus, turi būti nustatyti Kodekse ar Įstatyme įtvirtinti mediatorių elgesiui taikomi reikalavimai ir pažeidimą patvirtinantys duomenys turi nekelti Komisijai abejonių dėl pažeidimo buvimo“[218].

Vadovaujantis Mediacijos įstatymo 29 str. 1 dalyje numatytomis sankcijomis, vienu atveju mediatoriui buvo paskirtas viešas įspėjimas, tris kartus įspėjimas. Sprendimo dėl mediatoriaus pašalinimo iš Mediatorių sąrašo priimta nebuvo.

24lentelė. MVVK paskirtos sankcijos nustačius mediatoriaus etikos pažeidimą

Visais 3 atvejais, kai buvo nuspręsta mediatoriui, pažeidus mediacijos paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, pareikšti jam įspėjimą, tokia, pati švelniausia įstatyme numatyta sankcija, buvo pasirinkta, nes mediatoriaus veiksmai nesukėlė neigiamų pasekmių ar turtinės žalos mediatoriui ar kitam asmeniui. Viešas įspėjimas buvo paskirtas „atsižvelgiant į nustatytas aplinkybes dėl mediatoriaus netinkamo elgesio <...> sukeltas pasekmes“. Neigiamomis pasekmėmis MVVK laiko faktą, kad mediatoriaus veiksmai „sudarė pagrindą mediacijos šalims suabejoti mediacijos proceso nauda, sumenkino jų pasitikėjimą mediacijos procesu bei sudarė kliūtis mediacijos šalims pasiekti mediacijos proceso tikslą – taikų ginčo išsprendimą“. Plačiau pažeidimai, dėl kurių MVVK nusprendė, kad mediatoriai pažeidė mediacijos paslaugų teikimą reglamentuojančius teisės aktus ir paskyrė sankcijas mediatoriams aprašomi 25 lentelėje.

[218]MVVK sprendimas 2021-05-31

25lentelė. Mediatorių etikos pažeidimai, dėl kurių buvo paskirtos sankcijos.

1.Paskirta sakcija- viešas įspėjimas	Pagal Europos mediatorių elgesio kodeksą kvalifikuoti pažeidimai: 1.1.; 3.1.; 3.2. VGTPT paskirtas mediatorius. Mediatorius pažeidimo nepripažino.

- **Skundo esmė:**
- Mediatorius bendrauja nesilaikydamas pagarbos ir etiketo normų, yra priešiškas ir nešališkas, pasiūlė vienintelį mediacijos būdą, atvykstant į [mediatoriaus] kabinetą. Liepė šalims susitarti pačioms ir ateiti su pasirašytu susitarimu. Šalims paprašius Tarnybos pakeisti mediatorių, išdavė pažymą apie Mediacijos pabaigą- nutraukimą.

- **MVVK suformuluotos taisyklės:**
- "<…>pažymėtina, kad pats mediatorius turi dėti pastangas užmegzti pradinisu kontaktus su šalimis, su jomis susisiekti, supažindinti jas su mediacijos procesu. Mediatoriaus vaidmeniu jame, sudeinti visiems priimtiną mediacijos laiką ir susitikimo formą."
- "Mediatoriaus pareiga užtikrinti, kad visos šalys turėtų pakankamas galimybes būti įtrauktos į procesą, reiškia, kad mediatorius privalo tiesiogiai ar nuotoliniu būdu susitikti su abiem ginčo šalimis , išklausyti ja sir padėti joms ieškoti taikių ginčo sprendimo būdų"

2.Paskirta sakcija- įspėjimas	Pagal Europos mediatorių elgesio kodeksą kvalifikuoti pažeidimai: 1.1.; 2.2.; 3.1.; 3.2. Privatus mediatorius. Mediatorius pažeidimo nepripažino.

- **Skundo esmė:**
- Dėl advokatės (mediatorės) nekompetentingų veiksmų. Šaliai davus sutikimą dėl mediacijos ir pareiškus, kad norą, kad mediacija vyktų nuotoliniu būdu, mediatorė atsakė, kad mediacija nuotoliniu būdu negalima dėl konfidencialumo. Inicijuojanti šalis išreiškė pageidavimą , kad mediacija vyktų tiesioginio kontakto būdu, tad mediatorė nusprendė, kad šalims nepavyko suderinti mediacijos vykdymo formos išrašė pažymą apie mediacijos pabaigą.

- **MVVK suformuluotos taisyklės:**
- "<…>Mediatorė neužtikrindama mediacijos šalių procesinio lygiateisiškumo ir išdavusi pažymą apie privalomosios mediacijso pabaigą, situacijoje, kai privalomosios mediacijos procesas formalia dar nebuvo prasidėjęs pažeidė Europos mediatorių elgesio kodekse ir LR Mediacijos įstatyme nustatytus reikalavimus mediatoriaus veiklai."
- "Ginčo šaliai kreipiantis į pasirinktą mediatorių, svarbu užtikrinti, kad mediatorius būtu skiriamas abiejų ginčo šalių rašytiniu susitarimu (Mediacijos įstatymo 13 str.1d.). Vadovaujantis Mediacijos įsattymo 4str. 6 d. atlygintinos mediacijso atveju mediacija pradedama tik po to, kai mediatorisu raštu susitaria su ginčo šalimis atlyginimo dydžio ir mokėjimo tvarkos".
- "Tyrimo metu taip pat buvo nustatytas, kad Mediatorė su ginčo šalimis nebuvo pasirašiusi susitarimo dėl atlyginimo už mediaciją dydžio ir jo mokėjimo tvarkos. Tai leidžia daryti išvadą, kad Mediatorė nebuvo gavusi paskyrimo iš ginčo šalių, mediacija tarp jų nebuvo pradėta." *MVVK 2022-11-29 sprendimas*

3.Paskirta sakcija-įspėjimas

Pagal Europos mediatorių elgesio kodeksą
kvalifikuoti pažeidimai: 1.1.; 3.1.
VGTPT paskirtas mediatorius. Mediatorius pripažino pažeidimą.

- **Skundo esmė:**
- Dėl mediatorės veiksmų ir galimo konfidencialumo pažeidimo, kuomet ji su Pareiškėju susisiekė telefonu ir kalbėjosi dvi valandas. Tačiau Pareiškėjui susisiekus su Tarnyba paaiškėjo, kad mediatorė Tarnybos dar nebuvo paskirta mediatore šalių ginče, o tik gavo pasiūlymą iš VGTPT ir turėtų per nustatytą laiką priimti kvietimą.

- **MVVK suformuluotos taisyklės:**
- "MVVK, įvertinusi jai pateiktus dokumentus, Pareiškėjo ir Mediatoriaus pateiktus paaiškinimus, sprendžia, kad Mediatorė pažeidė Kodekse ir Mediacijos įstatyme įtvirtintas nuostatas susisiekdama su Pareiškėju iki oficialių įgaliojimų vykdyti mediaciją gavimo. Mediatorius, kurį parenka ir skiria Tarnyba, teisę susisiekti su ginčo šalimsi gauna tik po to, kai tarnyba priima ir ginčo šalims bei paskirtam mediatoriui išsiunčia Tarnybos sprendimą dėl mediatoriaus paskyrimo privalomai mediacijai vykdyti.
- Tokių klausimų kaip galimybė atvykti į mediacijos sesijas į kitą miestą ar mediacijso vykdymo nuotoliniu būdu išsprendimui yra skirtas apmokamas iš valstybės biudžteo lėšų laikaspagal Mediacijso įstatymo 22 str. 3 dalį, t.y. iš valstybės biudžeto lėšų <...> apmokama už mediatoriaus pasirengimą mediacijai, kuris gali trukti iki vienos valandos". *MVVK 2022 01 10 sprendimas*

4.Paskirta sakcija-įspėjimas

Pagal Europos mediatorių elgesio kodeksą
kvalifikuoti pažeidimai: 1.1.; 2.2.; 3.1.; 3.2.
Privatus mediatorius. Mediatorius pažeidimo nepripažino.

- **Skundo esmė:**
- Prašo ištirti mediatoriaus veiksmą dėl netinkamo mediacijos inicijavimo ir Pažymos apie mediacijos pabaigą išdavimo. Pažyma buvo išduota Inicijuojančiai šaliai pasitraukus iš mediacijos, kol mediatorius dar nebuvo išsiuntęs pranešimo apie inicijuojamą mediaciją kitai ginčo šaliai.Mediatorius buvo kaltinamas šališkumu, nes pažinojo kitą mediacijos šalį.

- **MVVK suformuluotos taisyklės:**
- "<…> privalomosios mediacijos atveju įstatymas suteikia mediaciją inicijuojančiam asmeniui teisę tiesiogiai kreiptis į mediacijas vykdantį mediatorių. Mediacijso įstatymas nedraudžia pasitraukti iš privalomos mediacijos ir tokį mediacijso procesą inicijavusiam asmeniui. Tačiau pasitraukimas iš privalomosios mediacijos gali įvykti tik prasidėjus mediacijso procesui <…>.
- Kadangi asmuo apie pasitraukimą iš mediacijos informavo anksčiau nei mediatorius apie tokios mediacijos inicijavimą informavo pareiįkėją, laikytina, kad asmuo atsisakė inicijuoti privalomąją mediaciją , todėl mediatorius neturėjo teisės išduoti pažymas apie įvykusią privalomąją mediaciją ". MVVK 2020 12 31

4.2. Interviu su ekspertais

Aktualių ir tyrimą papildančių žinių apie MVVK veiklą bei priežastis, kurios dažniausiai įtakoja, kad mediatoriai pažeidžia jų veiklą reglamentuojančias normas pateikė interviu su ekspertais. Jo vykdymą galima suskirstyti į tris etapus: 1) respondentų identifikavimas ir ryšių su potencialiais respondentais užmezgimas, 2) interviu vykdymas, 3) interviu analizavimas.

Pirmajame tyrimo etape nuspręsta apklausti esamus ar buvusius MVVK narius. Respondentai buvo pasirenkami pagal LR Teisingumo ministro įsakymuose Dėl Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sudėties patvirtinimo[219] pateiktų MVVK narių sąrašus. Užmezgant ryšius su pasirinktais respondentais jiems buvo siunčiami elektroniniai laiškai su trumpu darbo temos ir tikslų pristatymu bei prašymas atsakyti į tyrimo klausimus (*žr. 1 priedą*). Interviu sudarė dvi dalys. Pirmojoje dalyje respondentų buvo prašoma įvertinti veiksnius įtakojančius mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą ir pateikti įžvalgas, kokių pokyčių reikėtų, kad informacija apie mediatorių etikos pažeidimus pasiektų MVVK ir būtų tinkamai ištirti. Antrojoje interviu dalyje buvo klausiama respondentų nuomonės apie MVVK veiklos efektyvumą, prašyta pasidalinti problemomis, su kuriomis susiduria MVVK ir pareikšti nuomonę, kaip tobulinti MVVK veiklą.

Antrasis tyrimo etapas -pusiau struktūrizuoto ekspertų interviu vykdymas. Gavus sutikimą dėl interviu iš respondentų, buvo susitarta dėl interviu atlikimo nuotoliniu būdu. Pagal respondentų pageidavimus ir užimtumą interviu vyko dviem formomis nuotoliniu būdu: naudojantis „Zoom“ pokalbių programa bei telefonu. Atliekant tyrimą buvo apklausti du ekspertai. Interviu metu respondentams buvo pateikti keturi atviri klausimai.

Tyrime dalyvavusių respondentų atsakymai buvo analizuojami *trečiajame tyrimo etape*, Pirma jo dalis skirta atskleisti priežastis, įtakojančias mediatorius pažeisti mediatorių veiklą rekomenduojančius teisės aktus bei mediacijos principus bei sužinoti kokių veiksmų būtina imtis, norint išvengti pažeidimų. Atsakymai į antros dalies klausimus apie MVVK veiklą, jos efektyvumą ir įžvalgas dėl jos veiklos tobulinimo pateikiami trečioje magistrinio darbo dalyje analizuojant Lietuvoje veikiantį mediatorių etikos pažeidimų tyrimą, analizuojant MVVK veiklą ir jos problematiką.

[219] 2021 m. birželio 22 d. Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministro įsakymas Nr. 1R-208 Dėl teisingumo ministro 2019 m. vasario 25 d. įsakymo Nr. 1R-74 „Dėl Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sudėties patvirtinimo“ pakeitimo, 2021 m. birželio 22 d. Nr. 1R-208, prieiga internetu https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/82dc1380d31f11eba2bad9a0748ee64d.

4.2.1. Veiksniai įtakojantys mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą

Atliekant kokybinį tyrimą respondentams pirmiausia buvo užduodamas klausimas „Kokie veiksniai, jūsų manymu, labiausiai įtakoja mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą?“. Didžioji dalis respondentų įvardintų priežasčių sutapo, po keletą priežasčių respondentai įvardijo skirtingai. Respondentai įvardijo šias priežastis:

Mediatorių įgūdžių stoka ir žinių apie mediaciją trūkumas. Šią priežastį abu respondentai interviu metu įvardijo pirmiausiai. Vienas iš respondentų teigė nemanantis, „kad mediatoriai daro tam tikras klaidas, tam tikrus profesinių standartų pažeidimus specialiai. Jie tiesiog mediatoriaus praktiką įsivaizduoja savaip“. Abu respondentai stipriai abejoja, ar Lietuvoje taikomi minimalūs reikalavimai asmenims norintiems tapti mediatoriais yra pakankami. Vos 40 valandų bazinių mokymų mediacijos tema reikalavimas ir jų metu ypatingai mažas dėmesys skiriamas praktiniams įgūdžiams formuoti bei Mediacijos įstatyme numatytos išimtys dėl egzamino nelaikymo[220] sąlygoja, kad mediatoriams trūksta „tikro suvokimo, kas yra mediacija“. Todėl natūralu, kad kiekvienas į Mediatorių sąrašą įrašytas mediatorius mediaciją įsivaizduoja savaip. Abu respondentai pasiūlė persvarstyti ar šiuo metu egzistuojantys standartais asmenims, norintiems būti įrašytiems į Mediatorių sąrašą yra pakankami. Ypač „atsižvelgiant į aplinkybę, kad mediatorių sąrašas yra sukomplektuotas“.

Mediatoriaus tarpdisciplininių žinių trūkumas. Abu respondentai akcentavo, kad didžioji dalis asmenų, galinčių teikti mediacijos paslaugas yra teisininkai (klasikinių teisinių profesijų tokių kaip advokatais, teisėjai, notarai atstovai). Mediacijos įstatyme numatytos išimtys dėl egzamino laikymo bei neprivalomas mokymų mediacijos tema išklausymas suteikia jiems privilegijuotą statusą ir nepagrįstai „leidžia pasitikėti savo, kaip mediatoriaus jėgomis“. Neretai tokie asmenys neatskiria savo kaip advokato ar teisėjo vaidmenis nuo mediatoriaus. Vienas respondentas paminėjo, kad pajautė, jog „advokatai yra silpnesnė grandis teikiant paslaugas ir tai turbūt nekeista, nes jie nėra laikę egzamino, tai reiškia, kad jie tik yra išklausę mokymus“.

[220] Respondentai turi omenyje Mediacijos įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje nustatytos teisėjams, norintiems tapti mediatoriais(jiems nėra taikomas mokymų išklausymo ir egzamino laikymo reikalavimas). Teisėjams, kurie turi trejų metų teisėjo darbo patirtį, kad būtų įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą užtenka būti išklausius ne mažiau nei 16 akademinių valandų įvadinius mokymus mediacijos tema. Lengvata taikoma ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus vedė ne mažiau nei 100 akademinių valandų mokymus mediacijos tema. Be to kvalifikacinio egzamino laikymo reikalavimas netaikomas advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį.

Kitas respondentas pažymėjo, kad „teisininkas teisininkui nelygus“, neretai net ir teisininkai tam tikrų specifinių žinių, ypač apie mediaciją, turi tik „iš bendro išprusimo“. Tad teigti, jog pavyzdžiui notaro žinios apie šeimos teisę prilygsta advokatui, kuris daugelį metų dirbą su šeimos bylomis nėra teisinga.

Tačiau iššūkių kyla ne tik teisininkams bandant perprasti mediatoriaus vaidmenį. Nors didžiąją dalį mediatorių Lietuvoje sudaro teisinį išsilavinimą turintys asmenys, vis tik Mediatorių sąraše aptinkama ir kitų specialybių profesionalų: psichologų, mokytojų, socialinių darbuotojų. Privalomos mediacijos atvejais ginčai tarp šalių yra teisiniai, tad respondentas mato grėsmę jog teisinių pagrindų neturėjimas gali tapti kliūtimi, nes tokie mediatoriai „aišku, kad turi teisinių spragų“.

Pabrėždami mediatoriaus tarpdisciplininių žinių svarbą abu respondentai pastebi, kad teisinis išsilavinimas savaime negarantuoja, kad būvimas puikiu savo srities specialistu automatiškai nulemia, kad asmuo tinkamai perpranta ir mediatoriaus profesijai keliamus reikalavimus. Būtina didinti asmenų suvokimą apie mediaciją, kaip atskirą discipliną ir dar kartą persvarstyti asmenų norinčių tapti mediatoriais akreditavimo Lietuvoje sistemą. Tuo tarpu kitokį nei teisinį išsilavinimą turintys asmenys susiduria su teisinių žinių trūkumu, kas gali įtakoti nepakankamai kvalifikuotos mediatoriaus veiklos užtikrinimą.

Mediatoriaus veiklos apibrėžtumo trūkumas. Respondentai pastebi, kad nors Mediacijos įstatymas yra pakankamai detalus, tačiau jis „nėra tobulas, jame nemažai neaiškumų“. Lietuvoje egzistuoja mediacijos veiklą reglamentuojantis teisės aktas, mediacijos veiklą reguliuojančių nuostatų nemažai ir kituose nacionaliniuose teisės aktuose, tačiau aiškiai apibrėžtų mediatoriaus profesijos standartų nėra. Kaip pavyzdį vienas iš respondentų mini mediatoriaus pareigą ruošti taikos sutartį. Mediacijos įstatyme nėra aiškiai apibrėžtos pareigos mediatoriui ruošti taikos sutartį. Kaip nėra ir numatyta, kam tenka atsakomybė, kai mediacijos metu pasiekus taikos susitarimą „šalys pasirašo taikos sutartį, mediatorius padeda ją ruošti, o paskui jos nepatvirtina teismas.“ Besiformuojanti MVVK ir teismų praktika rodo, kad šalys tokiu atveju ima kaltinti mediatorių. Tokiais ir panašiais atvejais praverstų aiškesnės teisės aktų nuostatos, kurios detaliau apibrėžtų mediatoriaus atsakomybės klausimus.

Kitas respondentas pastebi, kad nors egzistuoja užsienio šalių praktikos, kuriomis galima būtų vadovautis, mediatoriai su laiku ir patys įgyja patirties, tačiau trūksta mokslininkų, LR Teisingumo ministerijos ar Lietuvos mediatorių rūmų iniciatyvos sukurti ir užfiksuoti gerosios praktikos standartus mediatoriams Lietuvoje. Reguliavimas neturėtų būti toks detalus, kaip CK

normos, kad mediacija neprarastų savo esmės. Tačiau tam tikra forma užfiksuotos elgesio taisyklės ar rekomendacijos leistų kiekvienam mediatoriui priimti tinkamus, etiškus sprendimus, tarnautų kaip edukacinė priemonė, kitiems asmenims leistų atpažinti ir identifikuoti netinkamą mediatoriaus veiklą.

Mediatorių nebaudžiamumas. Atsižvelgiant į mažą skaičių skundų, kurių sulaukia MVVK gali susidaryti įspūdis, kad mediatorių veikla yra nebaudžiama. Tai nulemia informacijos apie mediatorių apskundimo galimybę ir tvarką trūkumas. Vienas iš respondentų kelia klausimą ar asmenims apskritai žinoma, kad galima skųsti mediatoriaus veiksmus, kad egzistuoja jų veiklą vertinanti MVVK. Šalių menkai suprantamas mediacijos procesas ir ne iki galo suvoktas mediatoriaus vaidmuo sąlygoja, kad jos sunkiai atpažįsta, koks mediatoriaus elgesys yra netinkamas, ko jos gali tikėtis iš mediatoriaus. Neviešinama MVVK veikla ir mediatoriaus apskundimo tvarka šį procesą daro sudėtingai įgyvendinamu.

Kita problema, kurią pastebi abu respondentai yra numatytų sankcijų mediatoriams tinkamumas. Kadangi iki šiol komisijos praktikoje nėra pritaikyta griežčiausia numatyta sankcija – pašalinimas iš Mediatorių sąrašo, kyla klausimas, „ar tikrai tokia praktika taikoma teisingai“. Ar kitos numatytos nuobaudos – pvz. įspėjimas – iš tiesų atlieka savo funkciją ir padeda užtikrinti, kad mediatorius suvokia savo klaidą ir jos ateityje nebekartos. Be to MVVK veikla ir sprendimai nėra vieši, mediatoriai nežino apie nustatytus mediatorių etikos pažeidimus, jiems pritaikytas sankcijas ar formuojamas rekomendacijas mediatoriams.

Bendras visuomenės švietimo mediacijos tema trūkumas. Vienas respondentas pabrėžė, jaučiantis, kad mūsų visuomenėje alternatyvūs ginčų sprendimai dar sunkiai prigyja. Kaip pavyzdį paminėdamas ganėtinai lėtą arbitražo instituto įsitvirtinimo Lietuvoje procesą. Nors galimybė ginčą spręsti arbitražo teisme Lietuvoje galioja jau keliolika metų, tačiau nepastebimas ypatingas arbitražo bylų skaičiaus augimas. „Tokia prigimtis lietuvių, kad už juos turi nuspręsti teismas ir, kaip bus taip bus, negu patys prisiimtų atsakomybę. Pagal mūsų mentalitetą alternatyvūs ginčų sprendimai dar mums tolimi. Trūksta noro įsitrauki [į procesą] patiems ir paplušėti dėl rezultato“. Labiausiai tai įtakoja visuomenės švietimo mediacijos tema trūkumas. Abu respondentai siūlytų stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą šia tema. Institucijos, mediatorius vienijančios organizacijos turėtų dėti daugiau pastangų šviesti visuomenę, organizuoti daugiau diskusijų bei renginių mediacijos tema. Vertinant privalomos mediacijos rezultatus respondentas pastebi, kad „tik 10% asmenų į mediaciją ateina bendru sutarimu. Tai pusė iškart atkrenta, nes žmogus jei nenori tartis, tai joks kvietimas nepadės. Aš

sakyčiau rezultatas pasikeis, kai pasikeis santykis ir 90% mediacijų inicijuos abu, o likusius 10% procentų viena šalis. Bet kad tai pasiektume dar praeis laiko ir dar daug namų darbų reikia padaryti.“

4.2.2. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos veiklos tobulinimas

Antrasis respondentams užduodamas klausimas buvo „Ką reikėtų pakeisti/patobulinti, kad daugiau mediatorių etikos pažeidimų pasiektų Mediatorių veiklos vertinimo komisiją?“. Abu respondentai paminėjo, kad MVVK skundų sulaukia išties mažai. Tačiau tai, tai nereiškia, kad mediatoriai Lietuvoje veikia taip puikiai, kad tų pažeidimų nedaro. Mediacija „kaip ir bet kokia paslauga jei yra teikiama, visada bus, kas ne visai kokybišką paslaugą teikia, bet visada bus ir nepatenkintų“.

Vieno iš respondentų manymu, svarbiausia yra užtikrinti, kad mediatoriaus apskundimo procesas būtų paprastas. „Apskųsti turėtų būti ypatingai lengva nes vis dėlto mūsų siekis, auginant paslaugų kokybę, turėtų būti, kad tie skundai taptų norma. Ir būtų norma juos tenkinti, juos atmesti, tokiu būdu formuotųsi ta praktika“. Pirmiausia šią problemą spręsti padėtų tinkamas šalių informavimas apie mediacijos procesą. Respondentas suabejojo, ar VGTPT siunčiamuose dokumentuose „yra kažkoks sakinukas apie galimybę apskųsti“ mediatorių. Be to pastebėjo, kad iš vartotojo pusės pabandžius ieškoti informacijos apie MVVK jos rasti irgi nepavyksta.

Abu respondentai atkreipė dėmesį į tai, kad jaučiamas MVVK veiklos ir jos priimamų sprendimų viešinimo trūkumas. Vieno iš apklaustųjų nuomone „viešinimas padėtų jiems [asmenims besinaudojantiems mediacija] žinoti apie savo kaip mediacijos šalių teises, ko tikėtis iš mediacijos ir iš mediatoriaus“. Kitas respondentas pastebi, kad „mes kaip Komisija turim galimybę tas taisykles formuoti konkretaus skundo nagrinėjimo metu, ir nuasmeninus mes galime kažkokias rekomendacijas teikti“ . Viena iš interviu metu pasiūlytų galimybių buvo bent kartą metuose parengti apžvalgą, kokius klausimus MVVK nagrinėjo ir kaip šios problemos buvo sprendžiamos. Tokios apžvalgos galiausiai galėtų virsti profesinio elgesio standartų formaliu rinkiniu, skirtu mediatoriams.

Buvo pastebėta, kad būtų „visiškai normalu, kad būtų surenkami atsiliepimai“ iš mediacijos šalių jai pasibaigus. Manytina, kad VGTPT gaudama valstybės finansavimą už mediacijos administravimą turėtų būti ypatingai suinteresuota atlikti mediacijos paslaugų monitoringą ir rinkti bei analizuoti duomenis, ar mediatorių teikiamų paslaugų kokybė atitinka įstatymuose

bei Mediatorių elgesio kodekse numatytus reikalavimus. VGTPT gavusi neigiamus atsiliepimus dėl konkretaus mediatoriaus elgesio galėtų organizuoti prevencinius pokalbius su tuo mediatoriumi. Renkami atsiliepimai kai kuriais atvejai mediatoriams leistų pasidaryti išvadas, kad „gal žmogus yra ne savo rogėse“ dėl pasikartojančių neigiamų atsiliepimų.

4.2.3. Mediatorių veiklos vertinimo komisijos iššūkiai

Kita interviu dalis buvo orientuota į MVVK veiklos vertinimą. Pirmoje dalyje respondentų nuomonės abiem klausimais sutapo. Jei vienas respondentų paminėdavo priežastį, apie kurią kitas respondentas nekalbėjo, tai ji papildydavo, bet neprieštaraudavo bendrai nuomonei. Tuo tarpu antroje dalyje atsakymai ir nuomonės kai kuriais pasisakomais klausimais išsiskyrė. Užduodant trečią klausimą respondentų buvo prašoma „Įvardinti problemas, su kuriomis susiduria MVVK savo veikloje?“

Pirmasis respondentas MVVK veiklą apibendrino kaip „pakankamai sudėtingą“, tuo tarpu antrasis pašnekovas teigia, jog „neturiu kažkokių pastebėjimų, kad labai daug iššūkių kyla“. Pastarojo manymu MVVK „sudaro tikrai profesionalūs žmonės. Negali sakyti, išmano, manau ir teisinį reguliavimą ir mediaciją“. Jo manymu MVVK darbo rezultatai labai priklauso nuo MVVK narių ir jų požiūrio į skundo nagrinėjimo procesą. Jei „visi konkrečiau dirba, tai nemanau, kad labai sudėtinga. Na jei taip konkrečiai patikrinti yra pažeidimas ar nėra ir per daug nesileist į diskusijas, tai manau tikrai sklandžiai Komisija dirba ir gana greitai priima tuos sprendimus“

Tuo tarpu kito respondento pastebėjimu visų panašaus pobūdžio etikos klausimus nagrinėjančių komisijų veikla yra sudėtinga. Ginčo nagrinėjimą komplikuoja mediacijos konfidencialumo principas, kuris galioja mediatoriui bei mediacijos šalims ir MVVK veiklos metu. Nebuvimas rašytinių duomenų, įrodymų, užfiksuotų duomenų apsunkina skundo tyrimo procesą. Tad esant prieštaringam mediatoriaus, kurio veiksmai skundžiami, ir skundą padavusio asmens pasakojimui, dažnai į tyrimą įtraukiama ir kita mediacijos šalis. Čia kyla kita problema - išsiskirianti mediacijos šalių nuomonė. „Turim suprasti vėlgi, kad jie yra konflikte su pirmąja šalim ir jeigu pirmoji šalis rašo skundą tai labai natūraliai jeigu jų tas santykis nėra sutvarkytas ir atstatytas, maža tikimybė, kad jis tą skundą palaikys“. Vienas iš veiksmingiausių būdų tinkamai tirti skundus yra tinkamas mediatoriaus ir šalių klausinėjimas, įsigilinimas į problemą ir itin geras mediacijos proceso bei mediatoriaus vaidmens mediacijos procese suvokimas. Čia respondentas pastebi teigiamus pokyčius MVVK veikloje, kad tyrimo procesas nuolat tobulėja, MVVK nuolat „ieško tinkamo tako“, nes ją sudaro nariai iš „labai

skirtingų socialinių partnerių atstovų. Vieni yra kažkaip susiję su mediacija, kiti mažiau“. Respondento manymų tinkamas pavyzdys tobulinant MVVK veiklą yra advokatų, teisėjų bendruomenės turinčios savo „garbės komisijas“, kurias sudaro tos srities ekspertai. Manytina, kad ir mediatorių veiklą tinkamiausia vertinti galėtų ekspertai besispecializuojantys išimtinai mediacijos srityje.

Gana problematišku respondentai laiko ir sankcijų paskyrimą mediatoriui. Skirtingas MVVK narių požiūris nulemia skirtingą jų griežtumą mediatoriaus atžvilgiu. Pašnekovo nuomone svarbiau yra ne kiek pati sankcija, bet jos „sukeliama pasekmė“. Jos esmė turėtų būti, ne tik signalas šalims besirenkant mediatorių, bet kad kiti mediatoriai matytų ir juos atgrasytų, nuo neatsakingo požiūrio į šią veiklą. Ne veltui yra skirtinga pasekmių gradaciją, tik reikia aiškesnio sutarimo kokiam pažeidimui esant, kokia sankcija taikoma ir kokia norima tos sankcijos skyrimo pasekmė. Svarbu atsižvelgti ne tik į patį pažeidimą, bet ir kiek sąmoningai mediatorius suvokia tą pažeidimą. Kita vertus viešas įspėjimas – pastebima ir viešai matoma sankcija. Tad norėtųsi, kad ir kiti mediatoriai žinotų, už kokius veiksmus ji buvo skirta ir koks mediatoriaus elgesys buvo pripažintas pažeidžiantis mediatoriaus etikos normas.

Užduodant ketvirtąjį, paskutinį interviu klausimą respondentų buvo teirautasi „Ką pakeistumėte/patobulintumėte MVVK veikloje?“. Atsakant į šį klausimą abu pašnekovai teigė manantys, kad MVVK darbą ganėtinai sklandžiai organizuoja VGTPT. MVVK be didesnių kliūčių sekasi organizuoti posėdžius, nagrinėti skundus, tad pastebėjimų, ką būtų galima pakeisti, norint tobulinti jos veiklą nepateikė. Vienas respondentas atkreipė dėmesį, kad nėra tikras, ar gerokai padidėjus skundų skaičiui MVVK taip pat sklandžiai sektųsi susitvarkyti su pavestomis funkcijomis, nes „tai yra <...> visuomeninė veikla, papildoma veikla, aišku didelė garbė didelė atsakomybė, bet va tada kiltų klausimas jeigu ten būtų kiekvieną savaitę posėdžiai“.

Galiausiai abu respondentai pripažįsta, kad tai, jog skundai yra teikiami, nepaisant jų kiekio, simbolizuoja, kad asmenys pradeda suvokti mediacijos procesą, kelia vis didesnius lūkesčius mediatoriams, o tai savo ruožtu skatina juos gerinti paslaugų kokybę. Aktyviau ginti savo pažeistas teises ir teikti skundus sulaukus nekokybiškos paslaugos labiausiai paskatintų visuomenės švietimas mediacijos temomis ir šio ginčų sprendimo būdo populiarėjimas visuomenėje. Tikslinti įstatymus, rengti rekomendacijas mediatoriams neabejotinai yra svarbu, tačiau šalia to „turi didėti visuomenės sąmoningumas, atsirasti teisėjų pasitikėjimas mediatorių veikla ir jų pagalba šalių mediacijoje pasiektų susitarimų kokybei“.

IŠVADOS

1. Atlikta analizė mediatoriaus etikos pažeidimais leidžia įvardinti pagrindinių mediacijos principų, mediaciją reglamentuojančių teisės aktų bei mediatorių etikos kodeksuose ar veiklos standartuose įtvirtintų mediacijos elgesio normų ir mediacijos procesą užtikrinančių taisyklių pažeidimus.

   Mediatorių veiklos standartų įtvirtinimas etikos kodeksuose ir mediatoriaus atsakomybės nustatymas nėra pakankama priemonė išvengti mediatorių etikos pažeidimų atsiradimo. Veiksmingam etiškos mediatorių veiklos reguliavimo modeliui užtikrinti būtina nustatyti kvalifikacinius reikalavimai mediatoriams, vykdyti mediatorių veiklos stebėseną, atlikti kokybišką kylančių mediatorių etikos pažeidimų tyrimą ir viešinti jo rezultatus.

2. Dažniausiai mediatoriai pažeidžia nešališkumo, kompetentingo ir sąžiningo proceso vedimo reikalavimus. Užsienio šalyse taip pat aktualūs klausimai dėl tinkamo informavimo apie apmokėjimo sąlygas mediacijos metu, šalių savanoriškumo užtikrinimo ir konfidencialumo. Prielaidos jiems atsirasti kyla dėl mediatorių akreditavimo sistemos trūkumų, mediatoriaus ir advokato praktikos neatskyrimo, nepakankamų visuomenės žinių apie mediaciją, neinformatyvios mediatorių etikos standartų formuluotės ir įspūdis, kad mediatorių veikla nebaudžiama.

3. Efektyviam mediatorių etikos pažeidimų tyrimui būtina sukurti paprastą skundų pateikimo tvarką bei užtikrinti aukštą asmenų, tiriančių pažeidimus, kompetenciją mediacijos klausimais. Komisijų, tiriančių mediatorių etikos pažeidimus, veiklą komplikuoja konfidencialumo principas, kuris galioja net ir pasibaigus mediacijai. Jis apsunkina įrodymų dėl mediatorių etikos pažeidimo rinkimą, todėl priimdama sprendimą komisija vadovaujasi pamatinėmis nuostatomis. Jei nekyla abejonių, kad mediatorius pažeidė jo veiklą reguliuojančias normas, komisija pripažįsta etikos pažeidimą ir įvertinusi šių veiksmų sukeltas pasekmes paskiria drausminę nuobaudą.

Taigi išvados leidžia patvirtinti abi darbo pradžioje keltas prielaidas. Atlikta mokslinės literatūros ir empirinio tyrimų rezultatų analizė patvirtina, kad mediatorių etiškos veikos užtikrinimui būtinas ne tik mediatorių veiklos standartų ir atsakomybės įtvirtinimas, bet ir

prevencinių bei stebėsenos priemonių nustatymas. Lietuvoje mediatorių etiškos veiklos užtikrinimo mechanizmas veikia, tačiau būtina tobulinti kai kuriuos mediatorių etiškos veiklos reguliavimo modelio elementus: peržiūrėti kvalifikacinius reikalavimų mediatoriams ir tobulinti atestavimo sistemą, Mediacijos įstatyme detalizuoti mediatorių nešališkumą nulemiančias aplinkybes, užtikrinti mediatorių stebėsenos vykdymą ir viešinti MVVK sprendimus dėl nustatytų mediatorių etikos pažeidimų taip formuojant gerąją mediatorių praktiką Lietuvoje.

SIŪLYMAI:

1. Atsižvelgiant į tai, kad šališkumas yra vienas dažniausiai nustatomų mediatorių etikos pažeidimų, įstatymo leidėjui siūlytina įvardinti aplinkybes, kurioms esant mediatoriui būtina nusišalinti nuo mediacijos arba jos nesiimti. Kaip orientyrą naudojant teisminę mediaciją vykdančiam mediatoriui CPK 231² str. 2 dalyje [221] įtvirtintas nusišalinimo aplinkybes, siūlytina Mediacijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį išdėstyti sekančiai:

   <...>Mediatorius turi būti nešališkas civilinio ar administracinio ginčo šalims.
   Mediatorius turi nusišalinti nuo ginčo sprendimo mediacijos būdu, jeigu:
   1) jis su ginčo šalimi ar kitu dalyvaujančiu byloje asmeniu susijęs tokiais teisiniais santykiais, dėl kurių bylos baigtis gali turėti įtakos mediatoriaus teisėms arba pareigoms;
   2) jis su ginčo šalimis ar kitais dalyvaujančiais byloje asmenimis susijęs giminystės (tiesiosios aukštutinės ir tiesiosios žemutinės linijos giminaičiai, tikrieji bei netikrieji broliai ir seserys, įtėviai ir įvaikiai) ar svainystės ryšiais;
   3) jį su viena iš ginčo šalių ar kitais dalyvaujančiais byloje asmenimis sieja santuoka, globos ar rūpybos santykiai; šis pagrindas galioja ir tais atvejais, kai santuoka, globa ar rūpyba yra pasibaigusi;
   4) jis buvo arba yra vienos iš ginčo šalių arba kitų dalyvaujančių byloje asmenų atstovas;
   5) jis pats, jo sutuoktinis (sugyventinis) arba jo artimieji giminaičiai yra tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuoti bylos baigtimi;

[221] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340, accessed January 20, 2022, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr.

6) yra kitų aplinkybių, kurios kelia abejonių dėl jo nešališkumo. Mediatorius gali priimti pasiūlymą pradėti mediaciją arba tęsti pradėtą mediaciją tik tuo atveju, jeigu jis informavo ginčo šalis apie jam žinomas aplinkybes, kurios gali kelti abejonių dėl jo nešališkumo, ir jeigu ginčo šalys sutiko, kad jis vykdytų mediaciją.

2. Rekomenduojama atsisakyti Mediacijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje taikomų egzamino laikymo ir minimalių 40 akademinių valandų mokymų mediacijos tema išklausymo išimčių teisėjams, turintiems trejų metų teisėjo darbo patirtį, advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį.

3. Mokslininkams siūlytina atlikti išsamesnį tyrimą ir įvertinti, ar tikslinga Lietuvoje teisėjams, teikiantiems mediacijos paslaugas taikyti privilegijas atsakomybės už mediacijos paslaugų teikimą ir sankcijų už mediatorių etiškos veiklos pažeidimus klausimais.

4. Rekomenduojama praplėsti MVVK funkcijas numatant:
   - galimybę mediatoriams pateikti oficialią užklausą MVVK dėl tinkamos mediatoriaus veiklos konkrečiu atveju ir gauti oficialų komisijos atsakymą.
   - įpareigoti MVVK teikti metinę veiklos ataskaitą, kurioje būtų pateikiama informacija apie gautų skundų, priimtų sprendimų dėl mediatorių etikos pažeidimų nuasmeninti duomenys. Viešinti MVVK nuostatas, formuojančias gerąją mediatorių etiškos veiklos praktiką, taip edukuojant mediatorius Lietuvoje ir išsklaidant mediatorių veiklos nebaudžiamumo įspūdį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS:

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymas, *Valstybės žinios*, 2008-07-31, Nr. 87-3462, prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.325294.
2. 2004 m. Europos Komisijos priimtas "Europos mediatorių elgesio kodeksas" (Angl. European Code of Conduct for Mediators of the European Commission, 2004), prieiga internetu http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf.
3. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994-06-17, Nr. 46-851, prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825.
4. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo “, TAR, 21997. Pasiekiama internete: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610/asr
5. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo, TAR, 2016-04-22, Nr. 10280, 10 str. 9 dalis. Prieiga internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9d7e2bd008c511e687e0fbad81d55a7c.
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas, Valstybės žinios, 2002-04-06, Nr. 36-1340 pasiekiama internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr
7. Dėl Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo, TAR, 2016-03-02, Nr. 4086, prieiga internetu https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6f2149a0e03111e59cc8b27b54efaf6e/asr.
8. Teisėjų Tarybos nutarimas Dėl Teisėjų etikos ir drausmės komisijos nuostatų patvirtinimo, TAR, 2019-01-30, Nr. 1346, prieiga internetu https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6d51b610246111e9bf1ef395f41d6fbc/asr
9. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, Valstybės žinios, 1999-02-03, Nr. 13-308, pasiekiama internetu https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72290/asr.
10. Dėl Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo, TAR, 2016-03-02, Nr. 4086, prieiga internetu https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6f2149a0e03111e59cc8b27b54efaf6e/asr
11. 2021 m. birželio 22 d. Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministro įsakymas Nr. 1R-208 Dėl teisingumo ministro 2019 m. vasario 25 d. įsakymo Nr. 1R-74 „Dėl Mediatorių veiklos vertinimo komisijos sudėties patvirtinimo“ pakeitimo, 2021 m. birželio 22 d. Nr. 1R-208, prieiga internetu https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/82dc1380d31f11eba2bad9a0748ee64d
12. Vengrijos Respublikos Mediacijso įstatymas, Act LV of 2002, accessed April 9, 2022, https://ukrmediation.com/images/DOCS/Model-documents/Hungary.pdf.

13. Europos veiksmingo teisingumo komisija (CEPEJ), "Rekomendacijų dėl mediacijos šeimos ir civilinėse bylose įgyvendinimo gairės", CEPEJ (2007)14, prieiga internetu https://rm.coe.int/16807475b6.
14. 2012m. išleistos Jungtinių Tautų gairės veiksmingesniam mediacijos rekomendacijų įgyvendinimui (angl. *Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendations Concerning Mediation*.), prieiga internetu https://peacemaker.un.org/guidance-effective-mediation.
15. Amerikos arbitražo asociacijos (AAA), Amerikos teisininkų asociacijos Ginčų sprendimo skyriaus (ABA ADR) ir Konfliktų sprendimo asociacijos (ACR) 1994m. parengti JAV Pavyzdiniai mediatorių elgesio standartai (angl. Model Standards of Conduct for Mediators). Prieiga internetu https://acrnet.org/page/ModelS.
16. Mediacijos plėtros priemonių rinkinys užtikrinant CEPEJmediacijos gairių įgyvendinimą (angl. Mediation Development Toolkit Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation), CEPEJ(2018)7REV , p. 51, prieiga internetu https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52
17. Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R (98) 1 valstybėms narėms dėl tarpininkavimo šeimoje (angl. *Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to member States on family mediation (Adopted by the Committee of Ministers on 21 January 1998 at the 616th meeting of the Ministers' Deputies)*) prieiga internetu: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804ecb6e.
18. 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, prieiga internetu, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=LT.
19. Šeimos ir taikinimo teismų asociacija, "Šeimos ir skyrybų mediacijos praktikos pavyzdiniai standartai" (angl. *The Association of Family and Conciliation Courts, "Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*,") prieiga internetu https://www.mediate.com/articles/afccstds.cfm.
20. Nacionalinė mediatorių akreditavimo sistema, 2015 m. (angl. *National-Mediator-Accreditation-System-2015*). Prieiga internetu https://www.publications.qld.gov.au/dataset/national-mediator-accreditation/resource/d851fa23-e9da-4a5f-84df-7575b3523af0.
21. Australijos mediatorių etikos gairės (angl. *Ethical Guidelines for Mediators*), Australijos Teisė Taryba, 2018m. Prieiga internetu https://www.lawcouncil.asn.au/docs/814a3952-33d8-e911-9400-005056be13b5/Ethical%20Guidelines%20for%20Mediators_Final%202018.pdf.
22. Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, Publications Office of the European Union, April 19, 2002, prieiga internetu http://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/61c3379d-bc12-431f-a051-d82fefc20a04.

Specialioji literatūra ir kiti šaltiniai:

23. Ambrasienė, Dangutė et al. *Civilinė Teisė. Prievolių Teisė: Vadovėlis*. Trečioji laida. ed., Mykolo Romerio Universiteto Leidybos Centras, 2006. p. 178

24. T. Bagdanskis, "*Disciplinary Liability as a Background for Dismissal of Employees in Lithuania*," Jurisprudencija 18, no. 4 (2011): 1485–1500
25. Romerio universitetas Mykolo, Mediacija : vadovėlis / autoriai: Natalija Kaminskienė (ir 13 kitų); Mykolo Romerio universitetas., ed. Gintaras Aleknonis et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013) p. 175.
26. Natalija Kaminskienė et al., Mediatoriaus vadovas, 2019, https://repository.mruni.eu/handle/007/16711.
27. G. Štaraitė-Barsulienė, "*Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys*", daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S), Mykolo Romerio universitetas, 2018.
28. J.Juškaitė-Vizbarienė, "*Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui?*", ISSN 2029-4239 (online), Teisės apžvalga, No. 1 (11), 2014, p. 99-138, prieiga internetu https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4764716/datastreams/MAIN/content.
29. Žukauskaitė-Tatorė, Miglė. "*Privalomosios mediacijos civiliniuose ginčuose ir teisės į teisminę gynybą santykio problemos*". Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2021.
30. V.Vėbraitė, „*Šalių susitaikymas civiliniame procese* ", Vilnius 2009m. prieiga internetu https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1939029/datastreams/MAIN/content.
31. S. Kanišauskas, "*Etikos sąvokos vartojimas viešajame administravime ir jurisprudencijoje*," n.d., 10.
32. A.Apulskienė „*Profesinė etika ir psichologija*", Šiaulių profesinio rengimo centras, 2013, p.6
33. V. Pruskus, „*Verslo etika*", Vilnius 2002 m., p. 12.
34. A.Tvaronavičienė, R. Uscila, "*The system of evaluation of mediators' qualifications in Lithuania: model and application experience*", prieiga internetu: https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133542/PDF/09_Rozdzial_5_b.pdf?msclkid=dc86b411b5dd11ec90c9f2a4fdab67c6.
35. A.Tvaronavičienė, N. Kaminskienė, " *Privalomoji mediacija šeimos ginčuose* ", Lietuvos teisė 2019, Esminiai pokyčiai, 2019m., Vilnius
36. Ž. Navickienė, "*Subjektai, dalyvaujantys Lietuvos teisėjų profesinės etikos vertinime*," 2018, https://repository.mruni.eu/handle/007/15655.
37. J. Sondaitė, A. Čechavičienė, "*Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją"* Socialinis darbas, 2008 m. Nr. 7(2).
38. G. Matteucci, "*Mandatory Mediation in Italy, 2021: The Relevance of Training*." Academia Letters, 2021. doi:10.20935/AL2345.
39. L.Boulle, M.Nesic "*Mediation: Principles Process Practice*". Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005.
40. E. Waldman, 2011, "*Mediation Ethics: Cases and Commentaries*", Hoboken: Jossey-Bass.
41. S. Press, "*Mediator Ethical Breaches: Implications for Public Policy*," SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, January 1, 2014).
42. C. Leahy, "*The Perils of Being Persuasive*" Dispute Resolution Magazine 24, no. 4 (2018 2017): 33–36.
43. A.Hinshaw, "*Regulating Mediators*", Harvard Negotiation Law Review 21, no. 2 (Spring 2016): 163- 220. Prieiga internetu https://ssrn.com/abstract=3044870.

44. Dr. J. L. Schulz, "*Exploring Mediator Liability in Negligence*" (2016) 45 Common Law World Review 165-185.
45. M. L. Moffitt, R. C. Bordone, "T*he Handbook of Dispute Resolution*", Wiley, 2005.
46. B. Honoroff and S.Opotow, "*Mediation Ethics: A Grounded Approach*," Negotiation Journal 23, no. 2 (April 2007): 155–72, doi:10.1111/j.1571-9979.2007.00134. x.
47. M. Moffitt, "*Suing Mediators*," Boston University Law Review. Boston University. School of Law 83 (February 1, 2003): 147–207.
48. Hopt, Klaus J., and Felix Steffek, eds. "*Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*" Oxford: Oxford University Press, 2012. Oxford Scholarship Online, 2013. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001.
49. M. A. Noone, "*Wearing Two Hats: Lawyers Acting as Mediators*" in New Directions for Law in Australia, ed. Ron Levy et al., 1st ed. (ANU Press, 2017), doi:10.22459/NDLA.09.2017.47.
50. J. Crowe, "*Mediation Ethics and the Challenge of Professionalisation*", Bond Law Review, 2017. 10.53300/001c.5643.
51. J. Crowe "*Two Models of Mediation Ethics*", (December 19, 2017). (2017) 39 Sydney Law Review 147, prieiga internetu https://ssrn.com/abstract=3090546.
52. B. Honoroff and S. Opotow, "*Mediation Ethics: A Grounded Approach*," Negotiation Journal 23, no. 2 (2007): 155–72.
53. P. Brooker, "*Mediator Immunity: Time for Evaluation in England and Wales*," Legal Studies 36, no. 3 (2016): 464–90.
54. C. L. Foley, "*Ethical Issues Facing Attorney-Mediators and How to Handle Them*," GPSolo 38, no. 1 (February 1, 2021): 15–18.
55. P. Young, "*Teaching the Ethical Values Governing Mediator Impartiality Using Short Lectures, Buzz Group Discussions, Video Clips, a Defining Features Matrix, Games, and an Exercise Based on Grievances Filed Against Florida Mediators*". 11 Pepp. Disp. Resol. L.J. 309 Pepperdine Dispute Resolution Law Journal 2011.
56. S. McCorkle, "*The Murky World of Mediation Ethics: Neutrality, Impartiality, and Conflict of Interest in State Codes of Conduct*," Conflict Resolution Quarterly 23, no. 2 (Winter 2005): 165–83, doi:10.1002/crq.131
57. M. E Laflin, "*Preserving the Integrity of Mediation through the Adoption of Ethical Rules for Lawyer-Mediators*," PUBLIC POLICY 14 (n.d.): 49.
58. J. J. Alfini, "*Mediation as a Calling: Addressing the Disconnect between Mediation Ethics and the Practices of Lawyer Mediators*," SSRN Scholarly Paper (Rochester, NY: Social Science Research Network, 2008), prieiga internetu https://papers.ssrn.com/abstract=2690385.
59. B. McGettrick, Editor, and Editor Feng Su. 2012. *Professional Ethics: Education for a Humane Society*. Liverpool Hope University Studies in Ethics Series. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. https://search-ebscohost-com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=532164&site=ehost-live, p. 22.

60. Lietuvos Respublikos Mediatorių sąrašas, prieiga internetu https://vgtpt.lrv.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Lietuvos%20Respublikos%20Mediatori%C5%B3%20s%C4%85ra%C5%A1as%20internetui%202022-02-10.pdf.
61. 2022m. vasario mėn. Mykolo Romerio Universiteto organizuotos konferencija "Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimas mediacijos plėtrai“ prieiga internetu https://www.youtube.com/watch?v=TijuEizXvXA
62. Mediator Ethics Advisory Committee Opinions (MEAC),” Florida Courts, accessed March 28, 2022, https://www.flcourts.org/Resources-Services/Alternative-Dispute-Resolution/Mediator-Ethics-Advisory-Committee-Opinions-MEAC.
63. “Mediatorių | Valstybės Garantuojamos Teisinės Pagalbos Tarnyba,” prieiga internetu https://vgtpt.lrv.lt/lt/ivertinkite-suteiktas-paslaugas/mediatoriu?fbclid=IwAR3wP2UQxOZ3ZOqeNNBydmepG3f4hgJPgT8ltEWQqNKWX0VA5F_HxxjCWrQ.
64. Teisminės Mediacijos Komisijos Veiklos Ataskaita, prieiga internetu https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2021/03/tmk-ataskaita_2020.pdf .
65. Teisėjų Tarybos posėdyje pristatyta 2021-ųjų Teismų veiklos ataskaita, Lietuvos Teismai, prieiga internetu, https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/teiseju-tarybos-posedyje-pristatyta-2021-uju-teismu-veiklos-ataskaita/9889.
66. Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimas atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai E.S. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-3.
67. Teisėjų etikos ir drausmės komisijos sprendimas atsisakyti iškelti drausmės bylą teisėjai R.Š. 2019 m. birželio 10 d. Nr. 18 P-4.
68. Lange v. Marshall 622 S.W.2d 237 (Mo. App. 1981);
69. Lehrer v. Zwernemann 14 S.W.3d 775 (Tex.App. 2000);
70. Tapoohi v. Lewenberg (No. 2) [2003] VSC 410;
71. McCosh v. Williams [2003] NZCA 192
72. 2020-02-06 vykusi mokslinė-praktinė konferencija „Privaloma mediacija – iššūkiai ir galimybės“ pasiekiama internetu https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8;
73. 2020-09-24 vykusi konferencija „Mediacijos sėkmės istorija ir jos kaina“ pasiekiama internetu https://www.youtube.com/watch?v=_PTRr2uBZJE ;
74. “IMI — Driving Transparency and High Competency Standards in Mediation, Worldwide,” accessed January 25, 2022, https://imimediation.org/.
75. “Dispute Resolution, Conflict Management & Mediation Services - CEDR,” accessed April 11, 2022, https://www.cedr.com/.
76. “About Us • MiKK e.V.,” MiKK e.V., accessed April 11, 2022, https://www.mikk-ev.de/en/about-us/.
77. Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministerija, prieiga internetu https://tm.lrv.lt/.
78. Apie Tarybą - Lietuvos Teismai,, prieiga internetu https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teiseju-taryba/apie-taryba/170.
79. Valstybės Garantuojamos Teisinės Pagalbos Tarnyba, prieiga internetu https://vgtpt.lrv.lt/.
80. Lietuvos Administracinių Ginčų Komisija, prieiga internetu https://lagk.lrv.lt/.
81. Teisėjų etikos ir drausmės komisijos 2021m. veiklos ataskaita pasiekiama internetu: https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/04/tedk-ataskaita-2021.pdf

82. Lietuvos notarų rūmų 2020 metų veiklos ataskaita, pasiekiama internetu https://www.registrucentras.lt/jar/paieska/edoc_fa.php?enc=DBHCZNXlZuGYn7NsYS3V5MoXqPAnXR65rdWLZSBlCy3Y5kTmi0R1iyU%2Fbx6esQmtdF7IPbf4wpLCb2aNhaUJ21cO%2FslbW9UYOcCsEfuIkpY8x3iyHyotv5OM2f8wjSk4oAQgN59og%2FMkF44w7Ng50%2BJfX%2Brd3Jml%2Fkrm%2BQi31csYPFA%3D

PRIEDAI:

Priedas Nr. 1.

Ekspertų interviu klausimai

Laba diena, gerb. _____,

esu MRU Mediacijos magistro II kurso studentė, šiuo metu rašau magistrinį darbą tema "Mediatoriaus etikos pažeidimai ir jų tyrimo ypatumai" (d. vad. Prof. Dr. R. Uscila). Labai norėčiau Jus, kaip Mediatorių etikos komisijos vieną iš narių, pakalbinti ir užduoti keletą klausimų apie komisijos darbo ypatumus, nagrinėjamus mediatorių etikos pažeidimus ir pan.

Magistriniam darbui tyrimui atlikti bus naudojami nuasmeninti Jūsų pateikti atsakymai, įsipareigoju užtikrinti anonimiškumą. Pateikiu klausimus susipažinimui. Tikiuosi Jūsų bendradarbiavimo.

Kokybinis tyrimas. Eksperto interviu klausimai:

1. Kokie veiksniai, jūsų manymu, labiausiai įtakoja mediatorių etikos pažeidimų atsiradimą?
2. Ką reikėtų pakeisti/patobulinti, kad daugiau mediatorių etikos pažeidimų pasiektų Mediatorių veiklos vertinimo komisiją?
3. Įvardinkite problemas, su kuriomis susiduria Mediatorių veiklos vertinimo komisija savo veikloje?
4. Ką pakeistumėte/patobulintumėte Mediatorių veiklos vertinimo komisijos veikloje?

ANOTACIJA

Korsakovienė I. „Mediatorių etikos pažeidimai ir jų tyrimo ypatumai“ / Magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. R. Uscila. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės mokykla, 2022 m. – 116 p.

Magistro baigiamajame magistro darbe analizuojami mediatorių etiškos veiklos reguliavimo modeliai ir atskleidžiama mediatorių etikos pažeidimo samprata. Atliktas empirinis tyrimas leido identifikuoti dažniausiai praktikoje pasitaikančius mediatorių etikos pažeidimus, atskleisti jų atsiradimą įtakojančias priežastis, išanalizuoti mediatorių etikos pažeidimų tyrimo procesą ir jo metu kylančios problemas.

Mediatorių etika, etikos pažeidimai, atsakomybė, prevencija, stebėsena

ABSTRACT

Korsakoviene I. Violations of Mediator Ethics and Peculiarities of Their Investigation / The final Master‘s thesis. Supervisor assoc. prof. dr. R. Uscila. – Vilnius: Law School, Mykolas Romeris University, 2022. - 116 p.

The Master's thesis analyses the models of ethical regulation of mediators and reveals the concept of ethical breach of mediators. The empirical research allowed to identify the most frequent violations of mediators' ethics, reveal the reasons influencing their occurrence, analyse the process of investigation of violations of mediators' ethics and the problems arising during the process.

Ethics of mediators, ethical violations, liability, prevention, monitoring

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame magistro darbe „Mediatorių etikos pažeidimai ir jų tyrimo ypatumai“ analizuojami mediatorių etiškos veiklos reguliavimo modeliai ir atskleidžiama mediatorių etikos pažeidimo samprata.

Mediacijai tampant vis populiaresniu ginčų sprendimo būdu, o mediatoriais tampant skirtingą profesinį pagrindą turintiems asmenims kilo poreikis formuoti mediatorių etiškos veiklos standartus. Nustatyta, kad mediatorių veiklos standartų įtvirtinimo etikos kodeksuose ir mediatoriaus atsakomybės numatymo nepakanka užtikrinti etišką mediatorių veiklą. Etikos kodeksuose įtvirtinamos tik etiškos veiklos gairės, kuriuos nepateikia tikslių nuorodų kaip elgtis konkrečioje praktinėje situacijoje. Todėl mediatoriaus sprendimai priklauso nuo asmens turimų žinių apie mediaciją ir mediatoriui būtinų įgūdžių turėjimo.

Mokslinės literatūros ir atlikto empirinio tyrimo analizė leido identifikuoti dažniausiai praktikoje pasitaikančius mediatorių etikos pažeidimus bei atskleisti jų atsiradimą įtakojančias priežastis. Tyrimo metu buvo analizuojamas mediatorių etikos pažeidimų ištyrimo procesas ir jo metu kylančios problemos.

Darbe daromos išvados, kad veiksmingam etiškos mediatorių veiklos reguliavimo modeliui užtikrinti būtina nustatyti vienodus kvalifikacinius reikalavimus mediatoriams, asmenims, ketinantiems jais tapti, detalizuoti neaiškias įstatymo ar kodeksų normas, nuolat vykdyti mediatorių veiklos stebėseną, atlikti kokybišką kylančių mediatorių etikos pažeidimų tyrimą ir viešinti jo rezultatus.

SUMMARY

The Master's thesis " Violations of Mediator Ethics and Peculiarities of Their Investigation" analyses the models of mediators ethic regulation and reveals the concept of ethical violation of mediators.

Mediation is becoming an increasingly popular way of resolving disputes, and mediators come from different professional backgrounds. This creates the need to develop standards of the ethical conduct of mediators. It was established that setting standards for mediators in codes of ethics and providing mediators responsibility insufficiently ensures the ethical functioning of mediators. Codes of ethics only provide guidelines for ethical practice but does not specify how to act in a specific practical situation. The mediator's decisions therefore depend on the individual's knowledge and the skills necessary for mediation.

The analysis of the scientific literature and the empirical research allowed to identify the most frequent ethical violations of mediators and to reveal the reasons for their occurrence. The study analysed the process of investigating ethical breaches of mediators and the problems that arise during the process.

The paper concludes that an effective model of ethical regulation of mediators' activities requires the establishment of uniform qualification requirements for mediators, the revision of misleading provisions of the laws or the codes, the monitoring of mediators' activities, to carry out high-quality investigations of emerging ethical breaches and publicise it‘s results.

AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

2022-05-06
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės fakulteto, Teisės mokyklos, Mediacijos magistro studijų programos
studentė Indrė Korsakovienė,
patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Mediatoriaus etikos pažeidimai ir jo tyrimo ypatumai“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Žinau, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už šiurkštų akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____

(parašas) *(vardas, pavardė)*